

udenrigs

Ti år med Kofi Annan *Kirsten Larsen*

Franske præsidentkandidater *Connie Pedersen*

Centraleuropas manglende politiske kultur

Dana Schmidt

Quo Vadis Britannia? *Mads Quortrup*

Europas krise *Erik Holm*

Tænkepause og europæisk sikkerhedspolitik

Niels Aadal Rasmussen

USA's udenrigspolitik *Sten Rynning*

Fidel Castros fravær *Niels Lindvig*

Døde soldater og japansk politik

Asger Røjle Christensen

Musharraf under pres *Mogens Fenger*

Litteratur

Ole Lippmann

Herbert Pundik

Mellemøstkonflikten

3 · 2006

- Aktuelt Ti år med Kofi Annan
Kirsten Larsen **1**
- Portræt af to der vil være præsident i Frankrig
Connie Pedersen **8**
- Centraleuropas manglende politiske kultur
Dana Schmidt **18**
- Den rumænske folkevandring
Steen Karlsen **23**
- Libanon: The Coalition of the Unwilling
Kajsa Ji Noe Oest **27**

- Baggrund Quo Vadis Britannia?
Mads Quortrup **33**
- Europas krise
Erik Holm **47**
- Tænkepause og europæisk sikkerhedspolitik
Niels Aadal Rasmussen **64**
- USA's udenrigspolitik i geopolitisk perspektiv
Sten Rynning **71**
- Fidel Castros fravær udramatisk
Niels Lindvig **82**
- Døde soldaters sjæle hjem søger japansk politik
Asger Røjle Christensen **90**
- Musharraf under modsatrettet pres
Mogens Fenger **102**

- Litteratur Udenrigspolitik for enkeltmand
Klaus Carsten Pedersen **112**
- Mellemøst-konflikten fra 1948 til 2005
Christian Oldenburg **117**
- Ånd og dynamit i (u)skøn forening
Knud Simon Christensen **123**

- Indeks Artikler og anmeldelser i 2006 **127**

Ti år med Kofi Annan

Kirsten Larsen

Han blev klappet ind i FN-bygningen af medarbejderne, da han den 2. januar 1997 for første gang gik på arbejde som FN's generalsekretær. Som altid elegant klædt, rank og roligt smilende. Men ikke uplettet af fortiden. Uhyrlighederne fra især Rwanda skæmmer billedet af en af FN's formentlig allerdygtigste generalsekretærer

Fra nu af er det tilladt at tale med hinanden, og hvis I har noget på sinde er I velkomne til at komme til mig. Det var hovedindholdet i et par breve Kofi Annan sendte til sine nærmeste underordnede, altså FN's øvrige topchefer, kort tid efter at han var tiltrådt. For sådan var det system, han arvede efter Boutros Ghali. Undergeneralsekretærene, altså et diplomatisk niveau som regeringer slås om at besætte med topfolk, måtte ikke holde møder uden generalsekretærens billigelse. Og da slet ikke træffe beslutninger på det politiske niveau.

FN's administrative chef, den daværende amerikanske undergeneralsekretær Joseph Connor, skulle personligt godkende hver eneste flybillet og særtilladelse til at flyve på Bu-

siness Class – noget almindelige FN-diplomater kun må, når flyvetiden overstiger en 8-9 timer.

Computere, det var noget man skrev på. Et sammenhængende system fandtes ikke. Når der opstod en nødsituation eller konflikt et sted i verden, og det gjorde der ofte i de år, ja så havde FN ingen database over egne medarbejdere og deres kvalifikationer. Når der blev iværksat en aktion, ja så måtte man ringe rundt til afdelinger, organisationer og enheder i og uden for FN for at høre, om de havde medarbejdere, der havde forstand på dette eller hint.

Ville man som journalist tale om en eller anden problemstilling, ja så var det som oftest uden for citat. Det skulle godkendes centralt og arran-

geres gennem talsmandens kontor, hvis der skulle navn eller måske stemme eller ansigt på en udtalelse.

Systemet var gammeldags, topstyret og stift. Moralen var lav, kassen tom og hele FN var under heftigt angreb fra den amerikanske kongres.

USA skyldte 1,3 milliarder dollar, da den dengang 58 år gamle Kofi Annan blev valgt med Washingtons ihærdige opbakning. Han blev, lige som efterfølgeren Ban Ki-Moon netop er blevet det, udpeget, fordi han var mere sekretær end general, fordi han ikke generede nogen, hvis han kunne undgå det, fordi han kendte sin plads. Men fra dem, der kendte Kofi Annan, lød det nærmest samstemmende – det her er for godt til at være sandt.

Diplomatiets superstar

Han blev internationalt diplomatis rockstjerne i løbet af de første fem år. Generalsekretæren trak fulde huse over alt i verden. Et moralsk fyrtårn, en ledestjerne, en verdslig pave er nogle af de udtryk, som ofte er blevet brugt i de tusinder af artikler, der er blevet skrevet om Kofi Annan. Men ud over alle de store ord, så er der et enkelt, der går igennem i næsten hver eneste tekst, der har skullet beskrive ham. *Soft-spoken* hedder det om generalsekretæren i de fleste engelske tekster. Og *soft-spoken* er han, manden der stort set aldrig hæver stemmen, men til gen-

gæld mestrer evnen til at tale lavere, når der er uro omkring ham, med det resultat at alle tier og lytter.

Høvdingesønnen fra Ghana, uddannet på kristen skole i sit hjemland, i USA's midtvesten, i Schweiz og på USA's østkyst, har udviklet en stærk forståelse for, hvad der betyder noget, for de mennesker han taler med. Ifølge hans nærmeste medarbejdere, så husker han altid at spørge til familien, til børnene eller den syge mor – uanset om det er en dørmand i FN eller en regeringschef, han møder. Efter sigende roder han aldrig rundt i hvem, der er hvem, når han til generalforsamlingens åbning hvert år i september trykker hænder og holder møder på samlebånd.

Generalsekretæren og hans svenske kone Nane Annan er et efterspurgt par i New Yorks sociale liv, og de deltager gerne i det. Hun er Raoul Wallenbergs niece – diplomaten der reddede mange jøder ud af Tyskland under Anden Verdenskrig, før han forsvandt i Sovjetunionen i 1945. En familie, der bestemt ikke har været til ugunst for generalsekretæren i USA.

Længe gik det godt. Kofi Annan lagde meget hurtigt sin første reformplan på bordet. En plan for hvordan FN-systemet skulle fungere bedre og mere effektivt. Skuffende for dem, der ville have en anden verdensorden, men aldeles afgørende for systemet, både som arbejdsplads og som internationalt værktøj. Han fik

det ikke, som han ville have det på alle punkter. Generalsekretærens ret til selv at flytte rundt på både medarbejdere og penge er stadig meget begrænset – næsten ikke eksisterende. Et forsøg på at samle de selvstyrede særorganisationer i FN under en hat blev også forpurret – af den amerikansk ledede børneorganisation UNICEF der fik mobiliseret kongressen imod det projekt. Men FN kom ud af hele processen som en slankere og mere nutidig organisation. Og det lykkedes både at få USA til at betale det meste af gælden og at trække Washington længere ind i det internationale samarbejde.

USA's FN-ambassadør og derefter udenrigsminister Madeleine Albright har altid nægtet, at hun råbte ad Kofi Annan, da han i 1998 fortalte at han ville tage til Irak for at forhandle med Saddam Hussein for at undgå en krig. Men medarbejdere fastholder, at hun kunne høres hele vejen ned ad gangen og i øvrigt også skingrede ud gennem generalsekretærens telefon. Han drog af sted alligevel og kom også tilbage med en aftale med Iraks diktator. Aftalen holdt ikke længe, men det var ifølge generalsekretæren ikke grund til at lade være med at prøve.

Turen til Irak var et af de forholdsvist tidlige tegn på, at Kofi Annan havde i sinde at være andet og mere end sekretær. For hans følgesvende var den også et bevis på den ro, han besidder. Generalsekretæren satte sig til at sove i flyet til Bagdad, på vej

til sin på det tidspunkt største diplomatiske satsning.

Rædslerne i Rwanda

Ro, værdighed og moral synes i det hele taget at kendetegne generalsekretærens virke, med især en skræmmende og skæmmende undtagelse – folkedrabet i Rwanda. Efter alt at dømmе undlod Kofi Annan som chef for den fredsbevarende afdeling at sende en advarsel om det forestående folkedrab videre op i systemet. At FN ikke reagerede på advarslen, det kan der være gode grunde til. På det tidspunkt druknede FN-diplomaterne i kriser og katastrofer. Annan havde netop fået til opgave at få styr på den kaotiske situation i den fredsbevarende afdeling. Efter årtiers nærmest stilstand under den Kolde Krig havde FN gang i 16 fredsbevarende operationer uden på nogen måde at være gearet til det. Det fredsbevarende arbejde var netop blevet trukket ud af den politiske afdeling. Men det var først og fremmest den politiske afdeling og generalsekretær Boutros Ghali's kontor, der stod for Rwanda. Og fra generalsekretærens særlige udsending i Rwanda lød der helt andre toner end fra den canadiske general, som sendte advarslen om det kommende folkedrab.

Da først folkedrabet blev indledt den 6. april 1994, blev der heller ikke råbt højt fra Kofi Annan. FN's top tegnede et billede af et lille

land, hvor indbyggerne var gået amok i blodrus. Langt senere fik offentligheden kendskab til, at landets mindretal var søgt systematisk udryddet.

Det må ikke ske igen

Uanset hvad den daværende undergeneralsekretær havde sagt, ville det formentlig ikke have gjort en forskel. FN's store medlemslande vidste, hvad der foregik, og ville ikke sende soldater til det lille, fattige centralafrikanske land, og det ville de fleste mindre lande heller ikke. Medierne var ligeglade. Men måske havde der været en chance for at få iværksat et kraftigere forsøg på at stoppe myrderierne, hvis der havde været større offentlighed om, hvad der skete. Og det kunne Kofi Annan – måske – have sørget for. Han skulle have råbt op, men han tav.

Annan kom til at tage hele balladen. Al kritik af generalsekretær Boutros Ghali for hans rolle i forhold til Rwanda blev rettet mod Annan, da han overtog topposten. Egyptiske Boutros Ghali blev belønnet for sit gode forhold til Frankrig med topposten for sammenslutningen af de frankofone lande. I øvrigt er Frankrig stadig under anklage for sin støtte til det daværende regime i Rwanda. I begyndelsen af november i år frigav det franske forsvarsministerium over 100 fortrolige dokumenter til brug i en retssag som seks overlevende rwandere har rejst mod

Frankrig for meddelagtighed i folke-
drab.

Kritikken blev som sagt næsten udelukkende rettet mod Annan fra det øjeblik han overtog tøjlerne i FN. Han har taget imod. Uden at prøve at skubbe skylden over på andre, det kunne formentlig heller ikke have ladet sig gøre. Mere bemærkelsesværdigt er det, at han iværksatte undersøgelser – ikke bare af FN's rolle i Rwanda, men også af massakren i Srebrenica i Bosnien, som også fandt sted på hans vagt som undergeneralsekretær for den fredsbevarende afdeling. Den massakre er han aldrig blevet klandret for i synderlig grad. Det er alment kendt, at FN's sekretariat forgæves prøvede at tale Sikkerhedsrådet fra at oprette de såkaldt sikre områder i Bosnien uden at bevilge de nødvendige soldater til også at sikre dem

Rapporterne var gyselige. Sørgelige. De beskrev nøgternt et system, der var svagt, fejt, inkompetent og overdrevent bureaukratisk. Men ifølge *The International Peace Academy* i New York, var modtagelsen af rapportererne i FN nærmest revolutionerende. Der blev ikke gjort forsøg på at bortforklare eller nedtone konklusionerne. Tværtimod. Undersøgelserne trak endnu en med sig – *Brahimi-rapporten*, som skulle se på hele FN's fredsbevarende arbejde og prøve at sikre at historien ikke gentager sig. Og det var også det, der lå bag Kofi Annans efterhånden berømte tale til generalforsamlingen i

1999, da han til mange regeringers fortrydelse gjorde op med princippet om ikke at blande sig i staters indre forhold, hvis de samme stater begik grove overgreb mod egne indbyggere. Siden har alverdens lande skrevet under på forpligtelsen til at gribe ind i sådanne tilfælde. Men som situationen i Darfur vidner om, så er Sikkerhedsrådets medlemmer ikke rede til at følge de retningslinjer. Og som generalsekretæren siden har udtalt – hvis situationen i Rwanda skulle gentage sig, så ville han formentlig heller ikke være i stand til at stoppe det i dag

Sikkerhedsrådets medlemmer tog imod Rwanda og Srebrenica-rapporterne i næsten rungende tavshed, selv om de bestemt ikke gik ram forbi – især ikke de fem faste medlemmer. Men den nuværende amerikanske FN-ambassadør John Bolton, der under Clinton-administrationen var vicedirektør i *the American Enterprise Institute* gav allerede dengang generalsekretæren tørt på for at have overskredet sine beføjelser ved at have iværksat en undersøgelse, som endte med at kritisere nogle af FN's medlemslande. Han sagde, at FN's generalsekretær var ved at udvikle en bekymrende opførsel. Som international embedsmand havde Annan ingen ret til at kritisere medlemmers handlinger.

Kofi Annan viste sig mere og mere selvstændig. Og steg i verdens agtelse. Kulminationen kom i år 2000 og 2001 ved Årtusindtopmødet, da

stats- og regeringschefer skrev under på visioner for en bedre verden, og da han på sine og FN's vegne modtog Nobels Fredspris. Kofi Annan blev måneder før hans embedsperiode udløb genudnævnt til yderligere fem år på posten. Fem år op ad bakke skulle det vise sig.

Under angreb

Terrorangrebene på World Trade Center og Pentagon 11. September 2001. Krig i Afghanistan. Krigen mod Irak, som han selv siger er hans allerstørste nederlag, at han ikke kunne forhindre. Bombesprængningen af FN's hovedkvarter i Bagdad, hvor 22 kollegaer deriblandt generalsekretærens nære ven Sergio de Mello blev dræbt. En begivenhed, der fik generalsekretæren til offentligt at miste fatningen, samtidigt med at medarbejdere klandrede ham for at have sendt FN ind i det irakiske morads. Olie-for-mad skandalen om svindel med midlerne i forbindelse med det program, som skulle administrere Saddam Husseins salg af olie til indkøb af humanitære fornødenheder og betaling af krigsskadeerstatning til Kuwait.

Der blev ifølge undersøgelsen svindlet for milliarder – bare ikke i FN. I skrivende stund er der faktisk kun mistanke om bedrageri for relativt små beløb inden for FN's mure. De store beløb hentede regimet på smugleri af olie – noget Sikkerhedsrådet skulle forhindre. Og så blev

der svindlet med kontrakter og priser på den officielle handel med olie og importerede varer, penge der enten gik i det irakiske regimes kasse eller blev brugt til bestikkelse. FN var først og fremmest skyldig i ikke at have styr på kontrollen, i sjuusk, ligestyldighed og igen – inkompetence.

Kofi Annan, ja han var skyldig i at have en søn, der helt klart har slået seriøst plat på sin fars gode navn og stilling. Men mest af alt var han nok skyldig i på dette tidspunkt klart til BBC at have sagt, at krigen mod Irak var ulovlig. At han så i øvrigt også på et pressemøde i FN offentligt revsede en journalist og kaldte ham en skændsel for sin profession – ja det hjalp ikke ligefrem på generalsekretærens mediedækning. Noget sådant straffer sig. Og især konservative amerikanske medier har gentagne gange krævet generalsekretærens hoved på et fad. Det republikanske parti har haft efterforskere i Ghana og Nigeria, hvor hans første kone stammer fra, for at grave snavs op om ham og familien. Men øjensynligt uden held.

Udadtil taklede FN krisen og mediernes angreb lige så kejtet og ubehjælpsomt, som de øvrige skandaler i de år – FN-soldaters overgreb på kvinder i Congo, Flygtningehøjkommissærens gramsen på kvinder på kontoret, og chef-revisorens uholdbare personalepolitik. Generalsekretæren måtte hente hjælp på den anden side af gaden – hos udviklings-

programmet UNDP, hvor hans tidligere kollega Mark Malloch Brown sad som chef. Mark Malloch Brown er en alt andet end soft-spoken britisk-amerikaner og væsentlig hurtigere i replikken end den dominerende, men ikke just imponerende gruppe blandt de faste FN-journalister. Og så kan Mark Malloch Brown det, som tilsyneladende er Kofi Annans svageste punkt. Han kan rydde op – også blandt vennerne.

For selv om olie-for-mad undersøgelsen afslørede overraskende lidt svindel i FN, så pegede den på en del afdelinger, der ikke fungerede som de skulle. Og selv om Annan i hele sin embedsperiode har været god til at ansætte dygtige og stærke ledere og rådgivere, ja så har han også omgivet sig med mange gamle kollegaer. Ikke mindst fra en vis periode i FN's Flygtningehøjkommissariat og fra den fredsbevarende afdeling. Adskillige har været med begge steder. Det er en imponerende samling, mange af dem blandt verdens dygtigste, som Sergio de Mello der døde i Bagdad.

Men selv topdiplomater kan have en begrænset holdbarhed, og Kofi Annan har tilsyneladende altid haft svært ved at se, hvornår udløbsdatoen er overskredet eller måske bare haft svært ved at drage konsekvensen. Han er sine venners ven og ser gerne det bedste i mennesker.

Mark Malloch Brown, der selv er en af flokken fra UNHCR, besidder den nødvendige brutalitet til at gøre

kort proces. Han fik lynhurtigt renset ud – blandt gamle venner og blandt andre, der var under mistanke for at have opført sig skidt på forskellig vis. Han og generalsekretæren fik sammen med sidste års formand for generalforsamlingen, svenske Jan Eliasson, reddet Verdenstopmødet fra det totale sammenbrud og dermed videreført en del af Annans reformer.

Kofis farvel

Generalsekretæren selv er mærket af ti års uafbrudt pres fra alverdens kriser og krige og af de personlige angreb på ham og familien. Han er ikke længere en superstar, selv om der igen bliver lyttet med respekt, og de mest angrebslystne journalister og politikere synes at have glemte, at de i en periode havde sat en pris på hans hoved. Angreb, der var uden sammenhæng med næsten en million døde i Rwanda, men derimod handlede om, at han påpegede det, som alle vidste, nemlig at Sikkerhedsrådet ikke havde givet mandat til invasionen af Irak. Og så ikke mindst at sønnen Kojo havde arbejdet for et firma i Vestafrika, som også havde en kontrakt med FN i Irak, og at Kojo snød for nogle tusind dollar i importafgift af en bil til Ghana ved at lade som om det var hans fars Mercedes.

Det FN, Kofi Annan snart overlader til Ban Ki-Moon, er en forvand-

let organisation. Langt fra god nok, det tager mere end ti år med en bestyrelse på 192 medlemmer, som er indbyrdes dybt uenige. Men alligevel gennemgribende forandret til det bedre. Påstande om at FN er totalt irrelevant og ligegyldig, lyder der ikke mange af. USA er med om bord, og alle verdens største problemer, ja de bliver drøftet i FN.

Kofi Annan har fået sat udvikling og menneskerettigheder højt på den dagsorden, der tidligere var domineret af rene sikkerhedsspørgsmål. Han kan kritisere Israel for overdreven brug af magt og slippe godt fra det. Hvert år i september valfarter stats- og regeringsledere til New York for at tale med hinanden og helst også med generalsekretæren i FN.

Kofi Annan har været meget mere end en sekretær, også mere end nogle af de store lande havde ønsket sig. Det burde de have vidst på forhånd. For Boutros Ghali sendte sin alt for populære undergeneralsekretær og formodede rival til Bosnien for blandt andet at stå for overdragelse af hele FN-aktionen til NATO. En stort set umulig opgave at løse til alles tilfredshed. Men Kofi Annan vendte hjem uden en skramme – og formentlig uden at have hævet stemmen.

Kirsten Larsen er FN-medarbejder på Orientering, DR, P1

Portræt af to der vil være præsident i Frankrig

Connie Pedersen

Frankrig skal vælge ny præsident til foråret. To kandidater skiller sig ud som de mest populære – den borgerlige indenrigsminister Nicolas Sarkozy og den kvindelige socialist Ségolène Royal. Deres liv og karrierer har mange lighedspunkter

Sarkozy: Frankrig var i krise i foråret 2006. En million mennesker var på gaden for at protestere mod en ny lov, der ville gøre det lettere for arbejdsgiverne at fyre unge medarbejdere. 'Hyr-let-fyr-let' blev den kaldt. Den borgerlige regering var upopulær og hårdt presset.

Men foran det store borgerlige parti UMP's hovedkvarter i Paris stod folk i kø for at komme ind og møde indenrigsminister Nicolas Sarkozy. Han havde indbudt flere hundrede nye partimedlemmer til et velkomstarrangement, og folk var ivrige efter at møde den mand, der havde sat sig for at blive Frankrigs næste præsident.

Sarkozy lod folk vente, men han tog dem med storm, da han endelig dukkede op. Storgrinende og vin-

kende. Af statur er han lille, slank og adræt. Det bølgede mørke hår er friseret bagover i en gammeldags frisur, og store mørke øjne dominerer det smalle ansigt. Han griner så meget, at næsen rynkes, og smilet synes ægte. Her er en mand, som nyder at være midt blandt folk.

Han støtter sig til et manuskript, men improviserer meget af tiden. Han er en god taler og tilhørerne er med. Han taler konkret, flydende og letforståeligt, mens sveden begynder at samle sig på hans pande. Budskabet er ægte borgerligt – der er for meget kriminalitet, for mange, der ikke bestiller noget, og for få, der får opfyldt deres drøm om eget hus.

Tilhørerne er enige, de nikker og klapper. Bagefter går han ned fra scenen for at trykke hænder. Folk

går amok. Sarkozy prøver at komme til at hilse på så mange som muligt.

Sikkerhedsfolkene får ham lempet ud, og langsomt tømmes festsa-len. Bag talerstolen hænger en kæmpestor blå plakat "Vi drømmer om et Frankrig bagefter" står der. Bagefter hvad? Det kan kun være efter præsident Jacques Chirac, som Sarkozy så brændende ønsker at afløse. I forhallen sælger de blå T-shirts og paraplyer. De nye UMP-medlemmer trænges ved bordene – køber et minde for dagen og går hjem. Sarkozy har vundet endnu en gruppe vælgere for sin sag – at blive Frankrigs præsident i 2007.

Ségoène: Et par dage efter i byen Poitiers 300 km sydvest for Paris. Tjenerne pisker rundt. De lægger hvide duge på de store borde i forhallen på en tekniske skole og sætter lokale smagsprøver frem. I tre store sale har nogle hundrede erhvervsfolk fra regionen Poitu-Charentes sat sig sammen for at diskutere, hvordan de kan producere mere miljørigtigt. Om lidt vil regionens politiske leder og måske Frankrigs næste præsident, Ségoène Royal, komme og være med. Miljøet er en mærkesag for hende.

Hun ligner ikke en ambitiøs, målrettet politiker – Ségoène Royal – som hun smilende stiger ud af bilen og går rundt og hilser på hver enkelt. I mintgrøn skræddersyet dragt med en bluse, der matcher, og høje brune støvler. Hun er smuk og ungdommelig, men journalisterne i

Paris siger, at man ikke skal tage fejl – hun er benhård.

Hun er selv forbavset over, at hun står så stærkt i meningsmålingerne, siger hun leende, da hun efter en runde på miljø-konferencen, sætter sig sammen med en gruppe journalister og spiser frokost. 2006 er begyndt godt for hende. Til alles overraskelse er hun strøget forbi Socialistparties gamle 'elefanter' i meningsmålingerne, og hun er den socialist, de franske vælgere helst ser rykke ind i præsidentpalæet efter Jacques Chirac. I nogle meningsmålinger får hun også flere stemmer end den borgerlige Nicolas Sarkozy.

Barndom og ungdom

Sarkozy: Sarkozy kalder sig selv første generationsindvandrer efter sin ungarske far og anden generationsindvandrer efter sin græsk-jødiske morfar. Men der er en verden til forskel på ham og en muslimsk indvandrerdreng fra en parisisk forstad i dag. Sarkozy var indvandrersøn på første klasse.

Sarkozys far, Paul Sarkozy, voksede op som godsejersøn i Ungarn, men da Sovjetunionens Røde Hær rykkede ind i landet i slutningen af Anden Verdenskrig, flygtede han som ganske ung til Paris. Han havde fået en god uddannelse i Ungarn – talte flere sprog bl.a. fransk – og han var begavet med et talent for at tegne. Så andre eksilungarere i Paris hjalp ham i gang, og han endte med at

have sit eget reklamebureau og blev en ganske velstående mand. Han fik en fransk kone og tre sønner – Nicolas Sarkozy blev født i 1955 som den mellemste.

Men ægteskabet holdt ikke. Moderen genoptog sine afbrudte jura-studier efter skilsmissen og fik skabt en ny tilværelse for sig og sine drenge i den velstående Paris-forstad Neuilly. Sarkozy har selv givet udtryk for, at hans barndom ikke var specielt lykkelig. Forældrenes skilsmisse tog hårdt på ham. Han knyttede sig stærkt til moderen og boede hjemme, indtil han blev gift som 28-årig ung jurist.

Ségolène: Ségolène Royal har ikke udenlandske rødder, men hun er født i udlandet – i Senegal i 1953 – hvor hendes far, som var oberst, var udstationeret. Hun er nummer fire i en børneflokk på otte i et forholdsvis velstående hjem, hvor der herskede en militærisk orden, inden det brød sammen under stor dramatik.

Faren var bundkonservativ politisk og i sit menneskesyn. Han skal have sagt, at han havde 'fem børn og tre døtre'. Han satsede på sine sønner og regnede ikke døtrene for noget. De skulle opdrages til at blive gode, ydmyge og troende hustruer, sådan som hans egen hustru, Héléne, var, indtil hun fik nok af undertrykkelsen. For farens tyranni blev for meget både for moren og børnene. Ségolène gjorde oprør og begyndte sin livslange kamp for at drenge og piger/mænd og kvinder skal be-

handles lige. Faren nægtede at betale børnepenge til den store børneflokk, så moderen måtte slide i det for at få pengene til at slå til, og det har mærket Ségolène Royal for livet, at hun har prøvet at være fattig.

Fattig var hun, men også flittig. Skolen blev et fristed for hende. Her var hun fri for farens undertrykkelse, og her åbnede bøgerne en ny verden for hende. Hun har selv sagt, at hun i mange år ikke elskede andre end bøger. Hun kom i gymnasiet og blev student, og da hendes søster, som var sekretær for en universitetsrektor, en dag gav hende et lektionskatalog, blev hun opmærksom på statskundskab og besluttede sig for at studere det.

Politisk karriere

Sarkozy: Ti år efter at han som teenager var flyttet til Neuilly, blev Sarkozy borgmester i den superrige Paris-forstad, hvor over et halvt hundrede udenlandske ambassader har deres residenser. Men det gik heller ikke for sig uden politisk rænkespil.

Bydelens borgmester gennem 30 år døde pludseligt i 1983, og i Frankrig er det meget almindeligt, at ministre og toppolitikere i Paris samtidig er borgmestre i andre byer, så lige så snart den gamle borgmester var begravet, meldte en af de tunge drenge fra Paris sig som kandidat til den tomme borgmesterstol. Charles Pasqua hed han, og han var gaullisternes leder i Senatet.

Han gik ud fra, at de gaullistiske medlemmer af Neuillys byråd – og det var bl.a. Nicolas Sarkozy – ville støtte ham. Men helt så let skulle det ikke gå. Udadtill støttede Sarkozy Pasqua, men samtidig var han i fuld gang med at lobby for selv at få borgmesterposten. De andre gaullistiske byrådsmedlemmer synes nok, at han var vel ung – 28 år –, men Sarkozy er ikke en mand, der tager et nej for et nej. Så det lykkedes ham at samle sit parti i Neuilly bag sig.

Pasqua blev rasende og kaldte Sarkozy en forræder, og den betegnelse har klæbet til ham i mange år. Men borgmesterposten fik han, og med den som springbræt satte han fra mod højere mål. I 1988 blev han valgt til nationalforsamlingen, og i 1993 blev han budgetminister og regeringens talsmand.

Ségoène: Allerede i gymnasiet begyndte Ségoène Royal at interessere sig for politik, men hun var ikke specielt aktiv. Det blev hun til gengæld, da det efter universitetet lykkedes hende at komme ind på eliteskolen ENA, hvor Frankrigs politiske ledere uddannes. Her mødte hun sin fremtidige mand François Hollande, som var dybt engageret i studenterpolitik. De meldte sig begge ind i socialistspartiet et par år, inden de blev færdige med deres studier i 1980. Året efter fik Frankrig en socialistisk præsident, François Mitterrand, og han ville gerne have nogle unge folk omkring sig, som kunne tænke nyt.

Ségoène og François kom med i

den gruppe af unge, halvofficielle rådgivere, og i forhold til deres alder fik de stor politisk indflydelse. Deres magtbasis var nærheden til præsidenten, og den udnyttede de til selv at blive politikere. De blev begge valgt ind i Nationalforsamlingen, og her lykkedes det især Ségoène at få en høj profil i medierne som forsvarer for gode gamle familiedyder, samtidig med at hun var venstreorienteret. Hun blev miljøminister i 1992 som 37-årig, og det var et drømmejob for hende.

Sideløbende med den politiske karriere fik Ségoène Royal og François Hollande fire børn sammen, men de giftede sig ikke.

I unåde

Sarkozy: Sarkozy mødte Jacques Chirac tidligt i sin karriere, og han kom til at arbejde tæt sammen med ham i 25 år, indtil det kom til et dramatisk brud mellem de to mænd. Han var med, da Chirac vandt borgmesterposten i Paris i 1977, og han deltog i Chiracs to mislykkede forsøg på at blive præsident i 1981 og 1988.

Men i 1995, da det endelig lykkedes Chirac at erobre præsidentposten, var Sarkozy ikke ved hans side. Han støttede i stedet Chiracs modkandidat, Edouard Balladur, som havde været en succesrig premierminister, inden han forsøgte sig som præsidentkandidat. Sarkozy havde været budgetminister og regeringstalsmand i Balladurs regering. Sar-

kozys fjender– og de er mange – mener, at han studerede Balladurs gode meningsmålinger og konkluderede, at for en ambitiøs ung mand var Balladur det bedste kort. Men han tog fejl. Balladur tabte til Chirac, og for Sarkozy begyndte en to et halvt år lang politisk ørkenvandring. I de år talte Sarkozy og Chirac ikke sammen.

Først i 1997 genoptog de kontakten, og langsomt blev den fortabte søn nogenlunde indlemmet i den gaullistiske familie igen. Men lugten af forræder blev ved med at hænge ved ham. Charles Pasqua, som Sarkozy havde snublet borgmesterposten i Neuilly fra, sagde ‘En gang forræder, altid forræder’, og mange – også præsidenten – tilgav ham aldrig helt hans svigt ved præsidentvalget i 1995.

Ségolène: Ségolène Royal fik kun et år som miljøminister, så led socialistpartiet et kolossalt nederlag ved valget til nationalforsamlingen i 1993. Hun havde lagt stor energi i at passe sin valgkreds, så hun var en af de få, der blev genvalgt med et flot valgresultat. Men socialistpartiet blev kastet ud i en opslidende intern magtkamp, og Ségolène blev kørt ud på et sidespor. Hun kom allerede på det tidspunkt til at stå som eneren, der havde partiets mandlige ‘elefanter’ mod sig. Hun forsøgte at blive borgmester, formand for nationalforsamlingen og endda præsidentkandidat. Men ingen af delene lykkedes, for hun kunne ikke samle

støtte nok i partiet. Specielt lagde hun sig ud med den mand, der blev partiets leder efter Mitterrand, Lionel Jospin. Så da han blev premierminister i 1997 havde han ikke nogen ministerpost til hende. Hun måtte tage til takke med at blive viceundervisningsminister, og den post blev hun oven i købet afskedit fra og flyttet over i et lille nyoprettet familieministerium, fjernt fra magtens centrum. Det var en stor skuffelse for Ségolène.

Hun kaldte det selv at blive “sendt hjem til kødgyderne”. Jospin havde helle ikke brug for Ségolène i valgkampen forud for præsidentvalget i 2002, som skulle vise sig at blive et kæmpe nederlag for socialisterne.

Ny chance

Sarkozy: Den 21. april er blevet et begreb i fransk historie. Den dag var der første runde af præsidentvalget 2002, og det udviklede sig til et politisk jordskælv. Alle de etablerede politikere gik i chok, men for Sarkozy åbnede der sig en mulighed for at komme tilbage i toppolitik.

Det var ventet, at præsident Chirac og socialisternes leder, Lionel Jospin, ville skille sig ud fra det store felt af kandidater til præsidentposten og gå videre til anden og afgørende runde. Men til alles overraskelse fik den stærkt højreorienterede Jean-Marie Le Pen flere stemmer end socialistlederen, som ydmyget måtte trække sig ud af præsident-

valgkampen og også valgte at forlade politik i det hele taget. De to uger, der gik inden anden valgrunde, blev brugt til at mobilisere vælgerne til fordel for Chirac, og resultatet blev, at han blev valgt med over 80 pct. af stemmerne.

Kort efter var der valg til nationalforsamlingen. Det blev også en kæmpesejr til de borgerlige, så Frankrig skulle have en borgerlig regering efter fem år med socialisterne.

Sarkozy ville gerne have været premierminister i den nye borgerlige regering, der kom ud af det politiske jordskælv, men han vidste på forhånd, at præsidenten ikke ville tilbyde ham posten, og det bøjede han sig for. Chirac havde vundet valget, og han ville ikke dele magten med en stærk personlighed som Sarkozy.

Han blev i stedet indenrigsminister, og det gav mulighed for at beskæftige sig med det, som vælgerne så tydeligt havde vist, at de prioriterede allerhøjest, sikkerheden. Sarkozy blev Frankrigs 'strisser nummer et', og det passede ham som hånd i handske. Han kastede sig over det nye job med sin vanlige energi. Nu skulle kriminaliteten bekæmpes. Han udvidede politistyrken, ansatte flere dommere, byggede nye fængsler, og samtidig arbejdede han mod sit livs mål – at blive Frankrigs næste præsident i 2007.

Ségolène: Der gik to år efter det politiske jordskælv i 2002, før socialisterne kom til hæfterne igen. Det skete ved et regionalvalg, som også blev

en gyser. Nu var det de borgerliges tur til at få en over næsen af vælgerne. Inden regionalvalget sad de borgerlige på magten i 14 af 22 regioner, men nu vandt socialisterne i alle regioner undtagen en, Alsace.

Ségolène Royal var en af dem, der gik sejrrigt ud af regionalvalget. Hun havde hurtigt sliktet sårene efter nederlaget ved præsidentvalget og fra Paris vendt blikket mod provinsen – mod regionen Poitou-Charantes. Det var en borgerlig højborg, som premierministeren på det tidspunkt, Jean-Pierre Raffarin, hidtil havde ledet. Han sendte den ene efter den anden af de tunge ministre fra Paris til regionen for at føre valgkamp mod Ségolène Royal. Men lige lidt hjalp det. Hun førte en overraskende anderledes kampagne. Hun svarede ikke igen ved at invitere socialistiske koryfæer fra Paris til at komme til Poitou-Charantes, og hun brugte ikke socialistpartiets logo på sine plakater.

I stedet for at opsøge de samme valgkredse som de borgerlige ministre fra Paris, bearbejdede hun personligt de kredse, hvor folk ikke plejede at stemme og fik vælgerne der overbevidst om, at de skulle møde op på valgdagen og give hende deres stemme. Det lykkedes i så høj grad, at hun vandt med 55 pct. af stemmerne, og blev den eneste kvindelige regionale leder i Frankrig. Det gav stor medieomtale – fordi hun var kvinde, og fordi hun havde banket de borgerlige. Hun havde

vist, at hun kunne føre valgkamp og vinde, og det gav hende den styrke, der skulle til for at stille sig op og sige, at hun gerne ville være sit partis præsidentkandidat i 2007.

Præsidentambitioner

Sarkozy Nicolas Sarkozy har aldrig lagt skjul på sine ambitioner om at nå det franske samfund allerøverste top. Allerede i 2004 – tre år før præsidentvalget – erklærede han åbent, at det var hans mål at blive landets næste præsident. Det gjorde præsident Chirac rasende, for han havde endnu ikke meddelt, om han ville stille op til præsidentvalg en tredje gang. Forholdet mellem de to mænd var spændt – det var krig.

Sarkozy havde en plan. Samtidig med at han var minister, ville han erobre kontrollen over det store borgerlige parti UMP – Unionen for en Folkelig Bevægelse – så det kunne bakke ham op i kampen for at blive præsident. Det faldt sig så heldigt for ham, at lederposten blev ledig. Nu gjaldt det bare om at sætte sig på den.

Præsident Chirac gjorde, hvad han kunne for at forhindre Sarkozy i at komme til at stå i spidsen for det parti, som Chirac selv havde grundlagt. Præsidenten forudså, at Sarkozy ville få en kolossal politisk styrke, hvis han fik det store borgerlige parti bag sig. Så præsidenten opfandt pludselig en regel om, at man ikke kunne være minister og parti-

formand på en gang. Det var en ny regel, der var specielt møntet på at genere Sarkozy og blokere hans vej til præsidentposten.

I første omgang fik Chirac sin vilje. Sarkozy måtte vælge mellem at være minister eller partiformand. Til stor ærgrelse for Chirac valgte Sarkozy at gå af som minister og blive formand for det store, stærke UMP-parti. Det skulle vise sig at være en genistreg fra Sarkozys side, for de trofaste partimedlemmerne kom siden til at redde hans politiske liv, og hans tid væk fra ministertaburetten skulle vise sig at blive kort. Chirac hentede ham tilbage, da han blev nødt til at danne en ny regering efter Frankrigs nej til EU-forfatningen i foråret 2005.

Ségolène: Det nej rystede ikke bare den borgerlige regering, men også socialistpartiet, og det kom indirekte til at tippe balancen i ægteparret Royal-Hollande, når det gjaldt, hvem der skulle være præsidentkandidat – manden eller konen? Som socialistpartiets formand var det naturligt, at François Hollande havde præsidentambitioner. Han havde aldrig stået særlig stærkt i meningsmålingerne, men alligevel. Ségolène Royal var der endnu ingen, der satte i forbindelse med præsidentposten.

Socialistpartiet var splittet på spørgsmålet om EU-forfatningen. Hollande gik ind for et ja, og ved en intern afstemning blev det hans politik, der vandt. Socialistpartiets officielle linje var et ja til EU-forfatnin-

gen, og bannerføreren for ja'et var Hollande. Så meget desto større var han nederlag, da det blev et nej, og hans chancer for at blive præsidentkandidat dalede yderligere.

Men diskret kom Ségolène Royal på banen. Første sagde hun til en avis, at hun ikke ville udelukke at stille op til præsidentposten. To uger senere gav hun et interview til et ugemagasin, hvor hun direkte sagde, at hun gerne stillede op, hvis partiet ville have hende som kandidat, og hvis hendes mand støttede hende. Derefter tav hun i lang tid, men omkring årsskiftet 2005/2006 begyndte meningsmålingerne at vise, at vælgerne tog imod Ségolène Royals tilbud om at stille sig i spidsen for et land, som var på hælene økonomisk og politisk, og som trængte til fornyelse.

I første omgang blev meningsmålingerne afvist som en døgnflue, men da de holdt sig, blev 'elefanterne' i socialistpartiet bange og lod den ene hånlige bemærkning efter den anden slippe ud mellem sidebenene: "Hvem skal så passe børnene", spurgte en i en ironisk kommentar til, at parret Hollande-Royal begge havde præsidentambitioner. I den tidlige fase af valgkampen var det internt i partiet, at de mest brutale magtkampe udspillede sig. Det gjaldt også i den borgerlige lejr.

Modvind og medvind

Sarkozy: Et halvt år efter at Sarkozy

var vendt tilbage i triumf, blev han kastet ud i sit politiske livs værste krise. Han blev hovedpersonen i de voldsomste uroligheder Frankrig har oplevet i moderne tid. Under et besøg i en fattig forstad til Paris kaldte Sarkozy nogle unge indvandrere 'noget rækkerpak'. Det bragte ham i den grad i vanskeligheder, da to indvandrerdrengene i en anden Paris-forstad blev dræbt et par dage senere. De var kravlet op i en transformatorstation under flugt fra politiet.

Det udløste en eksplosion af vrede først i de fattige forstæder til Paris og siden i forstæderne rundt om andre store byer i Frankrig. De unge brændte 10.000 biler af i de tre uger, urolighederne varede, og den person, de samledes om at hade, var Sarkozy på grund af hans 'rækkerpak-udtalelse'.

Optøjerne var faretruende nær ved at lægge ikke bare forstædernes bilparker i ruiner men også Sarkozys politiske karriere, for han stod helt alene. Hans hårde linje fik ikke opbakning i regeringen. Sarkozy havde en borgerlig rival til præsidentposten, nemlig premierminister Dominique de Villepin, og han havde ikke travlt med at komme Sarkozy til undsætning. Tværtimod.

Det blev regeringspartiet UMP, som Sarkozy var formand for, der reddede hans politiske liv. Det bakkede ham massivt op, og pressede regeringschefen til at gøre det samme. En 50 år gammel lov om undtagelsestilstand blev vakt til live, og

der blev sat 1500 ekstra politifolk ind. Urolighederne stilnede af, og Sarkozy kunne ånde lettet op. Men han var svækket, og hans rival, regeringschef Villepin, var blevet styrket, for det var ham, der havde gennemført undtagelsestilstanden. Regeringschefen havde vist sig i stand til at manøvrere i en svær situation.

Men Villepin satte snart sin goodwill i befolkningen over styr og endte med at opgive at blive Frankrigs næste præsident. Han forsøgte at få gennemført en upopulær arbejdsmarkedslov, som ville give arbejdsgiverne lov til at afskedige unge under 26 år uden begrundelse de første to år af deres ansættelse. Det fik hundretusinder af demonstranter på gaden, og Villepin måtte trække loven tilbage. Han styrtdykkede i meningsmålingerne, og kort efter kom han ud i nye vanskeligheder, da han blev beskyldt for ulovligt at have sat en undersøgelse i gang af Sarkozys bankkonti. Sarkozy var under mistanke for at have modtaget korrupsionspenge og indsat dem på en udenlandsk konto. Mistanken viste sig at være uden hold i virkeligheden.

Sarkozy endte med at vinde den interne magtkamp i UMP. Med Villepin ude af billedet står han tilbage som partiets ubestridte leder og præsidentkandidat

Sékolène: Sékolène Royal har ført den indledende valgkamp på en måde, som aldrig før er set i socialistpartiet. Den klassiske måde er

først at vinde sit partis støtte og derefter gå ud til vælgerne. Royal har gjort det omvendt. Hun har oparbejdet en popularitet i befolkning og først derefter vendt sig til partiet for at få dets opbakning. Hun kastede sig ind i kampen alene – helt alene – uden tropper eller apparat, kun med sin popularitet som våben. Uden om socialistpartiet har hun skabt et netværk af basisgrupper over hele landet, bundet sammen ved hjælp af internettet, og så har hun forsøgt at holde sig hævet over personangreb og i stedet koncentreret sig om politik.

Den nye måde at føre valgkamp på har rystet 'partielefanterne', og de har sparket voldsomt ud efter hende. Men mændenes angreb har bare gjort hende endnu mere populær. Hun smiler og kører sit eget løb. Hun tog til Chile for at støtte den kvindelige præsidentkandidat der, hun deltager i populære ikke-politiske tv-programmer, og hun giver interviews til dameblade.

Men helt undgå at komme i clinch med 'de tunge drenge' kunne hun ikke, da det begyndte at blive alvor. Hen over sommeren og efteråret 2006 blev hun nødt til at stille op til fælles møder med sine to modkandidater, hvor hun blev hun afæsket et politisk program, men hun taler helst om principper og værdier – om at satse på de unge, om at styrke familien og om at have respekt for arbejdet.

I begyndelsen af oktober udløb

fristen for at melde sig som socialistpartiets kandidat, og tre stillede op. Foruden Ségolène Royal var det den tidligere regeringschef Laurent Fabius og den tidligere finansminister Dominique Strauss-Kahn – to meget erfarne, men også meget traditionelle politikere.

Den 16. november skulle over 200.000 socialistiske partimedlemmer afgøre, hvem der skulle være partiets præsidentkandidat, og over 60 pct. stemte på Ségolène Royal. Omkring et år efter at hun første gang forsigtigt meldte sig på banen som præsidentkandidat, blev hun overbevisende kåret som den, partiet sætter sin lid til – den som skal sikre at socialisterne ikke oplever samme ydmygelse som i 2002, men i stedet rykker ind i Elysée-palæet.

Forskellene

Ségolène Royals og Nicolas Sarkozys liv og politiske karrierer har fællespunkter: skilsmissebørn, akademikere, triumfer og kriser i det politiske liv og brutale interne magtkampe. Men der er også vigtige forskelle i den måde, de har lagt deres kurs mod præsidentposten til rette på. Nicolas Sarkozy har valgt den slagne vej. Ségolène Royal er gået sine egne veje. Sarkozy har sikret sig formandsposten i UMP og har dermed en traditionel magtbasis. Ségolène Royal har altid stået isoleret i socialistpartiet, og hun begyndte sin kamp for kandidatposten uden at

have en magtbase i partiet. I stedet byggede hun sit eget netværk op i nær kontakt med partiets vælgere, og først efterhånden har partiapparatet støttet op bag hende.

En anden afgørende forskel på de to er, at Sarkozy er landspolitiker med base i Paris. Ségolène Royal er regionalpolitiker i provinsen. Nicolas Sarkozy traf et afgørende valg, da han valgte at gå ind i regeringen igen efter nej til EU-forfatningen. Hans argument var, at han bedre kunne komme til orde, når han både var minister og partiformand. Men han røg ind i store politiske problemer med opstandene i forstæderne i efteråret 2005, og han risikerer at blive identificeret med den borgerlige regering, som franskmændene er godt og grundig trætte af.

Ségolène Royal på sin side har ikke lod og del i den førte politik, og hun præsenterer sig som politiker, der er tæt på vælgerne, der lytter til dem og tager dem alvorligt.

I første runde af et fransk præsidentvalg gælder det om at få alle partiets vælgere af huse og få dem samlet omkring partiets kandidat. Det var det, der mislykkedes for Jospin i 2002. Men i anden og afgørende valgrunde gælder det om at samle vælgerne på tværs af partiskel. Den af de to, der lykkes med det projekt, bliver præsident i 2007.

Connie Pedersen er journalist på TV-avisen og bachelor i fransk

Centraleuropas manglende politiske kultur

Dana Schmidt

Det går fremad for økonomien i de ekskommunistiske lande i Centraleuropa. Men skandaler, korruption og demagogi er stadig en del af regionens hverdag

“Det går godt, og det bliver endnu bedre”, sagde Polens regeringschef, Jaroslaw Kaczynski, da han forleden vurderede sit lands udvikling i det seneste år. Altså siden hans konservative parti Ret og Retfærdighed, PiS, og dets katolske/euroskeptiske partnere kom til magten og erklærede, at det vil reformere Polen, gøre det både rigere og mere demokratisk og moralsk og rense det for kommunisternes indflydelse. Det trængte landet til efter årene under det postkommunistiske Demokratiske Venstreforbund, SDL, hed det dengang.

Men både en masse almindelige polakker og mange oppositionspolitikere er uenige med de fine karakterer, som premierministeren bedømmer sin egen og sin tvillingebror, præsident Lech Kaczynskis, indsats med. Kritikken gælder både

uopfyldte løfter om lønstigninger og nye boliger, men også broderstyrets pinlige korruptionsaffære – et forsøg på at ‘købe’ en oppositionspolitiker, som en privat tv-kanal optog med skjult kamera og viste flere gange. PiS’ popularitet faldt omgående fra 30 til 18 procent, og en demonstration i Warszawa samlede over 10.000 mennesker, blandt dem tidligere PiS-tilhængere. Vi skammer os for Polen, råbte masserne.

Også regeringens demonstrative katolicisme, som især koalitionspartiet Polske Familiers Liga står for, irriterer stadig flere polakker. Selv en del af de troende synes, at det er for meget, at Liga-folkene nægter at hilse på homoseksuelle, og at præsidenten og regeringschefen accepterer det. Og en række videnskabsmænd, deriblandt katolske, har åbent protesteret mod den ultrakon-

servative viceundervisningsminister Mirosław Orzechowski's forslag om at forbyde evolutionsteorien i skolerens pensum. Også tvillingernes EU-modstand – en kendt erklæring i den forbindelse er Lech Kaczyński "Europa er ikke mit hjemland" – vækker stadig flere negative reaktioner.

"Jeg skammer mig ikke over Polen, det har jeg aldrig gjort. Men jeg er flov over dem, som i dag hersker i mit land. Jeg skammer mig over, hvad vores politikere siger i EU, som de samtidig forlanger så mange penge som muligt fra, jeg er flov over deres demagogi og mangel på politisk kultur", sagde den fhv. dissident og senere Polens udenrigsminister Bronisław Geremek i oktober, da han deltog i Forum 2000 i Prag.

Det er et årligt symposium, som Tjekkiet's ekspræsident, Vaclav Havel, står for, og som hver gang tiltrækker prominente kulturpersonligheder, politologer etc. fra hele verden. I år var 'demokratiet's krise', som flere deltagere kaldte situationen i Centraleuropa, et af de store emner. Også Geremek brugte det udtryk og sagde, at hele Visegradgruppen (Polen, Tjekkiet, Slovakiet og Ungarn, red.) befinder sig i en kriseperiode, hvor demagogi og populisme vinder over politisk visdom.

"Årsagen til det er, at vi har forsømt opbygningen af politisk kultur og et bevidst borgersamfund. Vi har ganske vist formået at etablere demokratiske politiske institutioner,

men det er ikke nok. Se bare, hvad der sker i Polen. Omkring 80 procent polakker går ind for EU, men de har stemt på anti-europæiske politikere, altså ladet sig friste af deres populistiske løfter", sagde Geremek. Og udtrykte forhåbning om, at det centraleuropæiske demokratis 'sygdom' ikke vil vare længere end de nuværende regeringers embedsperioder.

Foragt for politikere

Hvad sker der egentlig i Visegrad ud over hyperkatolismen og den påståede moralske oprustning i regionens kolos Polen, som også er EU's sjette største land, men hvis ledere ikke vil tale Europas sprog? Hvad præger regionen 17 år efter kommunistregimets fald og snart to år efter indtrædelse i EU?

Skandaler à la den ungarske regeringschef Ferenc Gyurcsány's løgnaffære eller lederen af det slovakiske Nationalparti, Jan Slotas, perfide og provokative udtalelser om ungarere. Et korruptionsniveau, som langt overstiger de vestlige landes. Gentagne regeringskriser og en næsten permanent valgkamp, ofte med beskidte midler, som i Tjekkiet eller Polen. Populismens og nationalismens opblomstring som i Slovakiet og Ungarn. Det er nogle af de fænomener, som iagttagere påpeger hyppigst og folk kritiserer mest.

Men almindelige mennesker taler også meget om politikernes arro-

gance og sociale kynisme – forskellen mellem politikernes og de allerfleste borgeres levestandard er himmelvid. Selv de folkevalgte hører meget mere til den nyrige overklasse end til folket – i Tjekkiet fx får parlamentarikerne 70-80.000 koruna (17-20.000 kroner inkl. forskellige tillæg) om måneden. Det er fem gange mere end en reel gennemsnitsmånedsløn, og det bliver nok ikke anderledes i den nærmeste fremtid.

“Spørgsmålet har ikke nogen høj prioritet for tiden”, sagde næstformanden for kristne demokrater, Jan Kasal, i oktober, da Tjekkiet's førende dagblad, *Dnes*, spurgte til parlamentets løfte fra 2004 om en indfrysning af medlemmernes lønninger. Den kom aldrig – tværtimod stiger deres løn fra 1. januar med ca. ti procent. Den er en hån mod befolkningen, siger mange tjekker.

De tjekkiske politikeres prioritet er at forberede landet til et valg i utide og kreere en overgangsregering, som kan holde så længe. Et normalt ministerkabinet er det ikke lykkedes at danne siden valget, som fandt sted i juni og blev vundet af det oppositionelle Borgernes Demokratiske Parti (ODS). Resultatet var helt lovligt, men hovedtaberen, den socialdemokratiske regeringschef Jiri Paroubek, gik amok og råbte om et kup a la kommunisternes magtovertagelse i 1948.

“Det er også et eksempel på politisk kultur. I nabolandet Østrig siger

valgets taber, Wolfgang Schüssel, til lykke til vinderen, hos os bliver han vred og fornærmet”, siger fhv. tjekkiske LO-formand og nu EU-parlamentariker, Richard Falbr.

Paroubek har lige siden blokeret for dannelse af en anden regering end en under hans ledelse, men nu er han ved at give sig, for selv flere af hans partifæller er begyndt at kritisere hans adfærd. Partiet selv har det heller ikke godt efter et stort nederlag ved kommunale valg og flere pinlige korruptionsskandaler. I to af dem figurerer Paroubeks fhv. kontorchef og toprådgiver, Zdenek Dolezel, som sammen med et par andre socialdemokrater planlagde et milliontyveri fra EU-fonde, men blev afsløret i oktober af en privat tv-kanal. Med skjult kamera, ligesom kollegerne i Polen gjorde med PiS' forhandlinger med en oppositionspolitik.

Også i Ungarn var det journalist, som afslørede premierministrens affære. Det var dog uden kamera – statsradioen sørgede for det.

Stationen udsendte i september optagelsen af et møde i socialistpartiet, hvor Ferenc Gyurcsany indrømmer at have løjet for befolkningen om landets økonomi for at sikre sig et genvalg ved parlamentsvalget i april.

“Vi løj om morgenen, om dagen og om aftenen”, kunne hele Ungarn høre ham sige.

Hans udtalelse, som kaldes ‘sandhed om løgn’, har fremkaldt de

største demonstrationer siden kommunismens kollaps og inspireret oppositionen til kræve Guyrcsany's afgang. Protesterne fortsatte i flere uger og overskyggede delvist markeringen af jubilæet for folkeopstanden i 1956, men regeringschefen klarede krisen, fordi parlamentet bakkede ham op.

Men ved efterfølgende kommunalvalg tabte socialisterne, og oppositionspartiet Fidesz jublede og betegnede sin sejr som et tegn på, at de også ville vinde et evt. parlamentsvalg i utide. Et valg er dog ikke sandsynligt. Guyrcsany, i øvrigt en af Ungarns rigeste mænd, er ganske vist noget svækket efter affæren og også efter EU's kritik af hans finanspolitik, men ventes at fortsætte hele embedsperioden. Fidesz og andre kritikere har samtidig ret i, at en del af befolkningen er stærkt desillusioneret af det postkommunistiske socialistparti.

“Mange mennesker vil ikke længe have, at landet styres af forhenværende kommunister”, siger lederen af Demokrati-Instituttet i Budapest, Sebestyen Gorka.

Hetz mod mindretal

I Slovakiet vil mange mennesker ikke have, at landets regering omfatter det højreekstremistiske Nationalparti samt den fhv. ministerpræsident Vladimir Meciar's Bevægelse for demokratisk Slovakiet. Men de er med, fordi koalitionen ledende

parti, det socialistiske Smer, ellers ikke ville have flertal i parlamentet. Nationalisterne under ledelse af Jan Slota er også uacceptable for Europæiske socialistparti, PES, som derfor har suspenderet Smers medlemskab.

“Smers samarbejde med nationalisterne er i strid med vores principper” begrundede PES' formand, Poul Nyrup Rasmussen, beslutningen, som næsten alle medlemspartier støttede ved afstemningen i oktober.

Smers leder og Slovakiets regeringschef, Robert Fico, var ret utilfreds med PES' afgørelse, men iagttagerne bemærkede dens effekt i Slovakiet – Slota og hans partifæller er nu mere tilbageholdende med perfide udtalelser om mindretallene. Det fem millioner indbyggere store Slovakiet har en halv million etniske ungarere og omtrent ligeså mange romaer.

“Vi er slovakker. Slovakker skal have en slovakisk regering”, var et af Slotas slogans under kampagnen op til valget i juni.

Han lovede også at gå af som partiformand, hvis det ungarske parti kom ind i regeringskoalitionen. Det gjorde det ikke, og det er ifølge analytikere grunden til en opblomstring af åbne antiungarske holdninger. De var indefrosset i de otte år, ungarerne sad i regeringen, men nu er visse grupper aggressive igen, siger en kendt politolog, Ivo Samson.

‘Visse grupper’ var meget aktive i

september og oktober, da der kom til flere sammenstød i grænseregionen og verbale skudvekslinger mellem nogle politikere. Men halvfantatiske nationalister findes også i Ungarn, og de gjorde spændingerne endnu værre. De gennemførte flere antislovakiske demonstrationer, og nogle af de udtalelser, som faldt under dem, var på niveau med Slotas tidligere trusler om at jævne Budapest med jorden eller hans tese om, at sigøjnernes eneste mål i tilværelsen er at formere sig og at stjæle.

Hurra-nationalismens bølge har nu lagt sig, og regeringerne i begge lande har taget afstand fra den, men den kan nemt blive fremprovokeret igen, siger eksperter. Og kritikere af Slota siger, at han er et af de mest markante eksempler på Centraleuropas problem med mangelfuld politiske kultur og politisk etik. Men der er også det problem, at hverken Slota eller den polske Liga eller de tjekkiske kommunister, som aldrig har sagt undskyld for deres fælles forbrydelser i fortiden og som er landets tredjestørste parti, stadig har ret mange tilhængere.

Optimister tror, at der er tale om de unge demokratiers børnesygdomme, og at de vil forsvinde relativt hurtigt. Selv den vise og erfarne Bronislaw Geremek tror på en snarlig bedring. De mere skeptiske, som fx den allerede nævnte Richard Falbr, der også er en vis mand, kalkulerer med længere tid.

“Meget af det, vi ser i dag, er en følge af den moralske deformation fra 40 års kommunisme, da vi levede i fuldstændig anormalitet og i permanent løgn og falskhed. Det bliver nok først den næste generation, som bliver helt fri for disse spor. Og der vil komme nye, unge politikere, som vil forstå, at en modstander ikke er ensbetydende med en fjende”, sagde Falbr for nylig, da han kommenterede de endeløse regeringsforhandlinger i Prag. Han er selv socialdemokrat ligesom eksregeringschef Jiri Paroubek, som på sjette måned nægter at acceptere sit valgnederlag.

Dana Schmidt er korrespondent for Politiken med Øst- og Centraleuropa som speciale

Den rumænske folkevandring

Steen Karlsen

Erfaringer fra andre emigrationslande viser at udviklingen kan vendes, så migranterne vender tilbage. Men det kræver, at de økonomiske og politiske reformer videreføres

Piata Marachineanu ved den smukke Cismigu park kan blive en af Bukarests mest fashionable adresser, hvis det ikke var, fordi den huser det rumænske arbejdsministeriums kontor for job i udlandet. Nat og dag året rundt venter store grupper af arbejdssøgende på pladsen og efterlader skrald, cigaretskodder og en klistret stank af sved og urin.

Her gennemføres årligt 50.000 jobsamtaler mellem rumænere og jobmæglere, der skaffer arbejdere til landbrug, byggeri, restauration og plejesektoren i Spanien og Tyskland, men der rekrutteres også til job i Italien, Israel, Qatar, De Forenede Arabiske Emirater og Ægypten. Hovedparten af jobbene er lavtlønnede, 5-6.000 kr. om måneden i tre til seks måneder. Mere end halvdelen af jobbene går til unge kvinder mellem 20 og 35 år.

Har man endelig fået plads i køen til kontoret, spiser man, sover, ryger og besørger, hvor man står. Her får man ikke sin plads tilbage, når man deltager i konkurrencen om de forjættede job.

Men de 50.000, der forlader Piata Marachineanu med et job i Vesten, er kun en brøkdel af de rumænere, der hvert eneste år forlader Rumænien for at bistå os med billig arbejdskraft. Hvert år forlader mellem en og to mio. rumænere landet i kortere eller længere tid, for at arbejde uden for landets grænser og en halv mio. rumænere har forladt Rumænien for et mere permanent ophold i Italien eller Spanien.

Efter kommunismens fald i december 1989 var Rumænien et forarmet land med et fravær af lovgivning og ubestikkelige myndigheder, der kunne få landet til at fungere in-

den for en overskuelig tid. To udelige regeringer op gennem 1990'erne fik ikke iværksat økonomiske og politiske reformer, der kunne fremme rumænernes tiltro til fremtiden.

Det har presset rumænske familier til at se, hvorledes man kunne skabe et økonomisk sikkerhedsnet under familien. Her er migration blevet et af de værktøjer, som familierne har taget i anvendelse. I fællesskab sørger man for, at et eller flere familiemedlemmer har et job uden for Rumænien, samtidig med at de sender penge hjem for at sikre familien.

Hvorfor Tyskland?

Tyskland blev det første mål for en en kvart mio. arbejdssøgende migranter. Men hvorfor begynder rumænere at bevæge sig til et fjernt og ukendt Tyskland?

Svaret findes i en meget lidt kendt historie fra den Kolde Krig. En historie om menneskehandel, mellem den rumænske stat på den ene side og den vesttyske stat og USA på den anden. For penge og handelsmæssige begunstigelser i forhold til USA fik en kvart mio. etniske tyskere bosat i Rumænien lov til at rejse til Vesttyskland fra 1950'erne til 1989.

De rumænske migranter var de etniske tyskeres naboer. De kom fra de samme egne og byer i Rumæniens grænseområder til Serbien, Ungarn og Ukraine samt fra Transsylvanien i den centrale del af landet.

Hvad var mere naturligt end at følge i sine naboers fodspor, når rumænerne gennem uformelle informationskanaler vidste, at man kunne få arbejde og bolig i Tyskland.

Migrationshistorien til Tyskland sluttede for hovedparten af den kvarte mio. rumænere og sigøjnere med, at der i 1993 blev indgået endnu en menneskehandel. Den tyske stat betalte Rumænien for at tage de uheldige migranter retur. Samtidig modtog Tyskland knap 180.000 etniske tyskere fra Rumænien i perioden 1990 til 1995, hvorefter denne vandring ophørte.

For at runde den ukendte historie om menneskehandel og udvandring fra Rumænien mellem 1950 og 1989 af, så købte Israel mere end en kvart mio. jøder fri, og mere end 75.000 etniske ungarere rejste til Ungarn. Kun sigøjnerne havde ingen stat eller pressionsgrupper, der hjalp dem væk fra Rumænien.

Nye mål

Ansporet af økonomisk krise og politisk kaos i 1990'erne og af at Tyskland var et lukket land, fik den rumænske migration nye mål. Der startede en vandring mod Italien og Spanien. Vandringen til Italien ansprede af at rumænerne fik adgang til satellit-tv, udenlandske aviser, internet, og af at italienske *biznismænd* investerede i Rumænien. Til overraskelse for mange rumænere viste det sig, at italiensk er let at

forstå, og at kulturerne er beslægtet med hinanden.

Migrationen til Spanien startede mere tilfældigt. Egentlig var målet for de unge rumænske mænd USA. Men de endte i stedet i Barcelona, Madrid eller andre spanske byer, hvor de erfarede, at sprog, kultur og religion matchede hinanden. Migrationen blev hjulpet på vej af et økonomisk boom, der fik spanierne til at vandre fra land til by og derved efterlod en mængde job som tomat-, frugt- og bærplukkere ubesatte, samt et boom inden for byggeri og voksende marked for lav kvalificerede tjenesteydelser.

I løbet af 1990'erne blev der lagt et grundlag for kædemigration fra Rumænien til Italien og Spanien, en migration der i dag har ændret sig fra at være midlertidig til at blive permanent, da en halv mio. rumænere i dag har fået legaliseret deres ophold i de to lande.

Det seneste kapitel i den rumænske migrationshistorie startede i slutningen af 1990'erne, hvor unge studerende eller nyuddannede begyndte at forlade landet for enten at studere eller at skaffe sig et job på høje niveau i USA, Canada og Australien. Men de rumænske akademikere har ikke succes som migranter, fx er der kun 40 pct. af dem i USA, der har et job, der svarer til deres uddannelse.

Ifølge en undersøgelse foretaget af FN's migrationsorganisation IOM viser det sig også, at interessen for at

migrere til USA, Canada og Australien er dalende, hvorimod interessen for at migrere til EU-området er stor. Så stor at England nu har startet en kampagne mod illegal rumænsk indvandring; men da Irland virker som magnet for rumænerne, må englænderne nok indstille sig på et stort antal illegale rumænere på kortere eller længere transitophold i landet.

Migrationens følger

I hele perioden fra 1990 til 2005 er Rumænien blevet mere og mere afhængig af de penge, der overføres fra udlandet. I 1990 var værdien af de såkaldte *remittances* 102 mio. USD, svarende til 88 USD pr. officielt migreret rumæner pr. måned; i 2005 var beløbet vokset til knap 4 mia. USD, hvilket svarer til 430 USD pr. officielt migreret rumæner pr. måned, og i begge tilfælde skal ses bort fra penge og andre værdier, der flyttes ind i Rumænien uden om det officielle banksystem.

I løbet af en 15-års periode har den rumænske migration medført, at:

– Både den rumænske stat, lokale samfund og familier i dag er afhængige af de penge, der overføres af rumænske migrantarbejdere, på legalt eller irregulært ophold i andre lande.

– Rumænien er blevet afhængig af modtagerlandenes migrationspolitik og accept af at modtage rumænske

migranter som arbejdskraft inden for det sorte eller det grå arbejdsmarked.

– Modtagerlandene er på samme måde blevet afhængige af den rumænske arbejdskraft inden for landbrug, byggeri og service, ældrepleje, ved at have accepteret at et arbejdsmarked af lavtlønnede, lav kvalificerede og fysisk krævende job er blevet overladt til legale og illegale migranter fra (bl.a.) Rumænien.

Der findes ingen migrationserfaringer i Rumænien, der kan fortælle, hvordan landets migrationshistorie vil ende. Men erfaringer fra Italien, Spanien og Irland viser, at selv om de tidligere har været emigrationslande, så kan udviklingen vendes, så landene bliver mål for tilbagevenden af egne migranter og for migration fra andre lande.

Skal udviklingen vendes, så Rumænien får lignende erfaringer som Italien, Spanien og Irland, så er det nødvendigt, at landets politiske og økonomiske reformer videreføres, så landet bliver attraktivt for uden-

landske investorer. Samtidig med at landets befolkning kan få adgang til sociale sikringsordninger gennem private og statslige løsninger.

Det mest sandsynlige scenario er, at Rumænien bliver medlem af EU fra 2007, hvilket betyder, at Rumænien implementerer EU-direktiver som national lovgivning, og der vil være et fortsat pres på den rumænske regering og myndigheder for, at lovgivningen kommer til at fungere effektivt.

EU vil samtidig bidrage med omfattende midler til at udbygge landets infrastruktur med hensyn til veje, kloakering, skaffe lys/gas/vand til landsbyer og til opbygning af informationsteknologiske netværk. Så vil rumænsk migration antageligt stagnere over tid, og rumænske migranter vil begynde at vende tilbage til landet.

*Steen Karlsen er forbundssekretær i
HK/Danmark*

Libanon: The Coalition of the Unwilling

Kajsa Ji Noe Oest

Hvilken betydning har det for fremtidige fredsbevarende indsatser, at det var så svært at samle 15.000 soldater til en så ukontroversiel operation som i Libanon 2006?

Ledende politikere verden over løb i flere dage forvildede rundt og ledte efter 15.000 forsvundne FN-soldater. Særligt FN's generalsekretær Kofi Annan og den finske udenrigsminister Terkki Tuomioja var på overarbejde og rejste EU's hovedstæder tynde i søgningen.

Umiddelbart kan det godt være lidt svært at forstå. Hvordan kan det være, at det ikke er muligt at samle 15.000 soldater til en ukontroversiel fredsbevarende styrke. 15.000 kunne selvfølgelig godt lyde af meget, men set i lyset af, at FN har 192 medlemmer, er det kun ca. 78 soldater pr. land. Sådan kan man selvfølgelig ikke sætte det op. Mange af de 192 medlemslande har ikke muligheder for at bidrage med styrker.

Men mange og særligt de større europæiske lande har kapaciteten og mulighederne for at yde betydeli-

ge bidrag til styrken. Alligevel gik der relativt lang tid fra resolutionen, som i sig selv var længe undervejs, blev vedtaget, til koalitionen blev dannet. På trods af at situationen i Libanon var kritisk og kaldte på en hurtig reaktion, og selvom et klart FN-mandat til styrken burde have udløst den fornødne opbakning fra de relevante medlemslande.

Hvorfor var hovedparten af især de større europæiske lande så modvillige? Forklaringen er såre enkel – det kunne simpelthen ikke betale sig for hverken de større eller de mindre EU-lande at deltage. Incitamenterne dvs. udsigterne til at opnå nogen egentlige relative fordele eller gevinster ved en deltagelse var for få.

FN havde givet udtryk for, at man gerne så, at omkring 9.000 soldater ud af de 15.000 kom fra EU, men

det var langt fra sådan, at EU-landene faldt over hinanden for at deltage i styrken. Selvom EU her, pga. USA's tilbageholdende rolle umiddelbart synes at have en mulighed for at gøre sig gældende som udenrigspolitisk aktør.

Samtlige større EU lande var meget tilbageholdne i deres opbakning til operationen. Fx skuffede Frankrig, der havde en ledende rolle i forhandlingerne om våbenhvilen, i første omgang forventningerne om at ville lede styrkerne. Frankrig kom i tvivl og gik fra at tilbyde 2000 til 200 til 400 soldater og så tilbage til de 2000. Og endte med at give udtryk for, at de alligevel gerne vil lede styrken i en deleordning med Italien.

Italien fremsatte trods udsagn om vilje til at lede koalitionen og bidrage med omkring 3000 mand, store forbehold og tvivl. Tyskland påpegede, at man var ophængt i Afghanistan samt at der var etiske problemer i et muligt scenarium med tyske soldater i kamp med israelske. Derfor ønskede Tyskland kun at bidrage med politi og søværn. Danmark brydte sig af at være klar og parat til at deltage og bidrage, men i realiteten handlede bidraget om et tilbud om en korvette, der aldrig blev brugt for, og to missilfartøjer. Med denne ringe interessetilkendegivelse og manglende konsensus er forhåbningerne om, at EU kunne træde i karakter som udenrigspolitisk aktør og udgøre et alternativ til 'the american way', blevet gjort til skamme.

Hvorfor tog det så lang tid at samle soldater til en fredsbevarende operation, som et flertal i FN's sikkerhedsråd bakkede op om. Hvorfor havde fx Frankrig så svært ved at beslutte sig, når man tidligere havde sendt tropper ud i direkte krigshandlinger i Kuwait 1991 og Afghanistan? Det burde umiddelbart ikke have været så svært. Operationen var relativt ukontroversiel sammenlignet med Kuwait 1991 og Afghanistan 2001. Det var ikke en militær intervention, man skulle 'bare' holde ro og orden, og omkostningerne var dermed relativt lave. Regeringsovervejelserne burde derfor have været tilsvarende lette.

Mangfoldige undskyldninger

Der er mange mulige forklaringer. Undskyldninger for ikke at deltage var mangfoldige. Libanons historie, forholdet til Israel samt at mange af landene er bundet op andre steder som fx Afghanistan og derfor ikke har ressourcerne til at engagere sig endnu et sted.

Andre undskyldninger gik på uklarhed om styrkens mandat i forhold til afvæbning af Hizbollah. Eller bekymring for at de nye FN-styrker ville lide samme skæbne som de eksisterende FN-styrker i Libanon, UNIFIL, der blev sendt ind efter israelske angreb i 1978. De har ikke lavet meget andet end at holde øje med stridigheder lige siden. Eller bekymringer for Syriens reaktion.

Syriens præsident, Bashar Assad, har sagt, at udstationering af FN-styrker op ad syriske grænser i Libanon vil blive tolket som et fjendtligt træk mod Syrien og overtrædelse af libanesiske suveræniteter. Eller tvivl om sikkerhed for soldaterne begrundet i tvivl om Israel vil overholde våbenhvilen, fordi landet forbeholder sig ret til at handle i selvforsvar.

Endelig blev der rejst spørgsmål om angst for en ny borgerkrig i Libanon som i 1970'erne og 1980'erne, da Hizbollah er en del af Libanons samlingsregering. Alle disse grunde er en del af baggrunden for landenes betænkeligheder ved at deltage i styrken, men hovedforklaringen skal findes et andet sted.

Hvorfor deltage?

Det handler i bund og grund om, hvorfor stater deltager i fredsbevarende styrker og mere generelt internationale koalitioner? Det kan sidestilles med de overvejelser, der ligger bag deltagelse i alliancer? Det er de samme overvejelser, om man som tredje land skal involvere sig i en konflikt eller ej ved at støtte en af de involverede parter eller mægle – den samme overvejelse af fordele og ulemper ved at involvere sig sammenlignet ved fordele og ulemper ved ikke at involvere sig.

Der har igennem tiderne været mange forskellige forklaringer og bud på, hvad der får stater til at vælge at deltage eller ikke deltage i alli-

ancer. Nogle af de dominerende forklaringer er, at stater går med i alliancer for at balancere magt i det internationale system, således at stater vil alliere sig med svagere parter mod den stærkeste i det internationale system for at opretholde en magtbalance, så den stærke ikke får for meget magt og truer de andre staters overlevelse. Andre mener, stater balancerer trusler ved at alliere sig med andre mod den, der udgør den største trussel. Endelig er der også forklaringer, der går ud på, at staters valg er betinget af økonomiske eller politiske fordele.

Uanset hvilken man ser som den afgørende faktor, er det svært at finde klare argumenter for nogen af disse i forhold til EU-landenes overvejelser om deltagelse i den fredsbevarende styrke i Libanon.

– For det første er det meget svært at argumentere for eller imod magtbalancerende incitamenter til at gå med i styrken, når verdens eneste supermagt, USA, kun spiller en mindre rolle og ikke deltager i koalitionen. Med mindre man vil se det som en mulighed for EU for at magtbalancere USA, men det viser de med deres tilbageholdenhed ikke tegn på.

– For det andet er det svært at se nogen trusselsbalanceringsincitamenter, hverken negative eller positive, når ingen af EU-landene er udsat for direkte eller indirekte territoriale trusler som følge af konflikten i Libanon.

– For det tredje er der ikke de store udsigter til økonomiske fordele eller ulemper. Ud over en forholdsvis lille mulighed for økonomiske fordele ved hjælp til genopbygning er Libanon et forholdsvis ligegyldigt land i den sammenhæng, idet det ikke besidder større mængder olierigdomme eller lignende strategisk vigtige ressourcer.

– For det fjerde er de politiske fordele og ulemper ved at gå med eller lade være også til at overse. De indenrigspolitiske fordele ved at gå med var minimale, og nærmest ikke eksisterende. Det eneste der kan argumenteres for er, at der grundet fortsatte uroligheder og heraf følgende tabstal i både Afghanistan og Irak kunne være nogle indenrigspolitiske ulemper ved at gå med. Der har i de fleste EU-landes befolkninger været en tiltagende bekymring for at udsende soldater til konfliktområder.

Magtbalanceincitamentet

Det, der gør den største forskel her, er fraværet af magtbalanceincitamentet. Den altdominerende supermagt USA spillede for en gangs skyld ikke rollen som initiativtager til operationen. USA har været engageret i at få en resolution igennem og skabe våbenhvile, men fordi Libanon ser Israel som USA's forlængede arm, har Libanon modsat sig amerikanske styrkers deltagelse i en fredsbevarende styrke.

Når USA ikke deltager, forsvinder en stor del af incitamentet for de europæiske stater til at deltage. Under den nuværende magtfordeling i det internationale system med én overordnet supermagt, så vælger lande ud fra en cost-benefit analyse i forhold til deres relation til den overordnede supermagt mere end til de involverede konfliktpartnere, om de skal gå med i større internationale koalitioner

I et traditionelt spilteoretisk perspektiv ses et tredjeland's afgørelse om at intervenere i en konflikt mellem stat A og B som et valg mellem at støtte enten stat A eller stat B eller forholde sig neutral. Men i et internationalt samfund med en dominerende supermagt som USA kan der argumenteres for, at denne afgørelse ikke kan ske uden at forholde sig til USA.

Når et land som Danmark vælger, om man skal deltage i krigen mod Irak i 1991, er det svært at argumentere for at det alene var forholdet til Kuwait eller Irak, der gjorde, at Danmark valgte at gå med. Det vil være langt nemmere at finde plausible argumenter for, at det i ligeså høj grad var forholdet til USA. For det første spiller USA en altafgørende rolle i det internationale samfund og har dermed ofte indtaget ledende roller i dannelsen af sådanne koalitioner. For det andet baserer de fleste lande deres afgørelse på en opvejning af interne omkostninger mod de eksterne mulige gevinster ved at gå

med, og det sted hvor der er størst mulighed for at opnå eksterne gevinster er i relationen til USA.

Mange stater deltager for at få indflydelse, og når den største magt i det internationale samfund ikke deltager formindskes dette incitament. Derfor, når supermagten ikke er engageret tilstrækkeligt, er incitamentet til at gå med ikke stort nok. Stater indretter sig og søger indflydelse og magt i forhold til supermagten i en erkendelse af, at det ikke er muligt at konkurrere kapabilitetsmæssigt med den. De sikrer sig bedst muligt overlevelsesmæssigt i et system med kun en altdominerende supermagt ved at optimere indflydelsen, så deres position er så gunstig som mulig, når engang unipolariteten afløses af bi- eller multipolaritet. Under de forhold, der gør sig gældende i dag med USA som den eneste altoverskyggende supermagt, er det primære, der ligger bag staters afgørelser af om de går med eller ej, ikke magtbalancering, men en cost-benefit analyse i forhold til deres relation til den overordnede supermagt.

USA's manglende rolle

Hovedpointen i denne artikel er, at USA's manglende deltagelse i koalitionen i Libanon gør deltagelse meget lidt attraktivt for de andre lande. Det kan eksemplificeres ved at se på Danmark. Hvorfor var Danmark så ivrig efter at gå med i Irak efter den

amerikanske invasion i 2003 og i Afghanistan i 2001, men ikke her?

Egentlig har der i Danmark altid været et uforholdsmæssigt stort fokus på Mellemøsten, særligt i og omkring Israel. Dette har også gjort sig gældende for den seneste israelske invasion i Libanon. Men selvom man fra udenrigsministerens side erklærede sig parat til at deltage i en fredsbevarende styrke i Libanon, valgte man en Olfert Fischer-løsning – i form af et patruljerende flådefartøj, ligesom i den første Golf-krig i 1990. Det er rigtigt, at størrelsen af Danmarks samlede kapacitet på dette område udgør en væsentligt begrænsning, men i bund og grund er det et prioriterings spørgsmål, hvor man vælger at bidrage.

Sammenlignes de forskellige koalitioner er der også påfaldende forskelle. Hvad får Danmark mere ud af Afghanistan 2001 og Irak 2003 end af Libanon? Løsningen i 1990 i forbindelse med den første Golfkrig bør ses i lyset af, at den Kolde Krig kun lige var afsluttet og landene, inklusive Danmark, endnu ikke rigtig havde fået fodfæste i de nye strukturer og i høj grad stadig agerede i overensstemmelse med koldkrigssystemet med to altdominerende konkurrerende supermagter.

Under formationen af operationen i Afghanistan 2001 og Irak 2003 gjorde de nye magtstrukturer i det internationale samfund med kun én altdominerende supermagt sig gældende. Derfor var der for Danmark

klare muligheder for at gøre sig gældende og opnå en indflydelse, man ellers ikke ville have haft ved at deltage i operationer initieret af en supermagt.

Følgelig er incitamenterne meget svagere i Libanon, hvor supermagten USA kun spiller en mindre rolle og ikke deltager i selve operationen. Derfor tillægges selv mindre indenrigspolitiske ulemper, som den tidligere nævnte indenrigspolitiske bekymring for deltagelse i internationale operationer en forholdsvis større vægt. Fordelene ved at gå med var for få i forhold til de indenrigspolitiske ulemper, der altid vil være ved at udsende soldater til konfliktområder. I tilfældet Libanon var der derfor kun direkte omkostninger og mere indirekte gevinster.

Samlingen af FN-styrken til Libanon behøver derfor ikke nødvendigvis ses, som nogen har påpeget, som et opgør mellem EU og USA om fredstyrker. EU har reddet sin ære ved efter nogen tids modstræben at stille med omkring 7.000-8.000 soldater, men EU har endnu engang vist, hvor svært man har ved at blive enige i udenrigspolitiske sager. Libanon-indsatsen markerer ikke, at EU

nu for alvor er en afgørende medspiller på den internationale scene. Udsigterne til, at EU træder i karakter i sin udenrigspolitiske rolle og løfter den fredsbevarende byrde uden deltagelse af USA, er således lange.

Spørgsmålet er også om EU overhovedet har en interesse i fredsbevarende indsatser uden USA's deltagelse under de nuværende magtforhold. Ud fra hovedargumentet i denne artikel om andre staters valg af at involvere sig ud fra forholdet til USA og ikke de involverede konfliktparter vil dette kun være i EU's interesse, hvis det sker som et supplement til USA, således at USA har en stor interesse i at EU 'aflaster' USA på området og dermed vil være villige til at 'godtgøre' denne aflastning.

Derfor er det USA som andre potentielle konfliktsteder, fx Somalia, skal sætte sin lid til, hvis de skal gøre sig forhåbninger om indblanding fra større internationale koalitioner som en del af deres løsning.

Kajsa Ji Noe Oest er ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Quo Vadis Britannia?

Mads Quortrup

Tony Benn sagde engang, at der er to former for politikere – man kan være et vejskilt, der udstikker linjer, eller en vejrhane, der følger tidsånden. Tony Blairs periode som regeringsleder viser at han var begge dele – til forskellige tider og på forskellige sagsområder

Man fik medlidenhed med ham. Han virkede ynkelig, da han gik gennem supermarkedet i det nordlige London. Engang ville hans uskyldigt flirtende blink have mildnet selv den værste kritiker. Men nu – over ni år inde i hans regeringsperiode – var glansen falmet. Han virkede som en gammel libertiner der endnu ikke har indset, at hans ungdom var ovre, og hans charme forduftet; som en charmør der forveksler de unge pigers hånlige fnisen med gensidig fascination.

“Du var fremtiden – engang”, sagde David Cameron, lederen af den konservative opposition, og opsummerede – måske uden at vide det – den følelse alle havde.

Men sådan var det ikke altid. Der er løbet meget vand i de politiske strande, siden han første gang mejs-

lede sig ind i den kollektive elektroniske bevidsthed i begyndelsen af 1990'erne. Og hvor var han anderledes; ung, med tv-tække og sporty – han spillede fodbold med Kevin Keegan.

Det var som om en helt ny epoke begyndte ikke bare i britisk, men også i international politik; som om stafetten fra gølge ideologiske diskussioner var blevet leveret videre til en ny generation af pragmatiske politikere.

“I dag har jeg set verdensånden til hest”, skal den store tyske filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel have observeret, da han fra sin altan så Napoleon ride ind i Jena i 1807. I 1997 havde verdensånden skiftet ham. Den var ikke længere personificeret i en fedladen gnom på en skidenbrun hest, men havde taget bo-

lig i en storsmilende politiker om bord et rullende tv-studie i det nordlige England.

I de dage var det parlamentsmedlemmet for Sedgfield – en by der tidligere kun var kendt fra hestevæddeløb – der repræsenterede alt hvad der var nyt og interessant. Hans sejr var en kroning, ikke resultatet af en holmgang mellem ligeværdige politiske partier.

Det var svært at være objektiv i de lune forårsdage dengang i 1997. Dengang var *New Labour* synonymt med alt hvad der var ‘virkeligt og fornuftigt’, for igen at parafrasere den ovennævnte tyske filosof. Blair – og der er grund til at fremhæve personlighedskulden – repræsenterede ‘alt godt fra havet’; *all things to all men* – som den tilsvarende formel hedder på engelsk.

Venstrefløjens aktivister, Whitehalls mandariner og selv moderate konservative forventede – og håbede – meget af Tony Blair da han ankom til Downing Street efter atten års ideologisk isvinter under Margaret Thatcher og hendes efterfølger, den evigt uheldige John Major. Der var mange intellektuelle i denne gruppe af politiske rejsefæller. Men hvor meget de end forsøgte sig, lykkedes det ikke for dem at sætte Blair på formel. Begreber som *The Third Way* og *The Stakeholder Society* havde aldrig resonans uden for tænketankenes rækker.

Det er let at skose skriverkarlene og de andre medløbere der svøm-

mede i kølvandet på den yngste premierminister siden Pitt den Yngre i det 18. århundrede. Men det tjener ikke noget formål og forplumrer det faktum, at *alt* var meget anderledes under de sidste krampetrækninger af John Majors regeringsår.

“*Let me take you to a foreign country*” – indirekte oversat “Kom med til et fremmed land”, lød oppositionslederen William Hagues requiem i en tale efter fire års Labour styre i 2001. Og Storbritannien var et andet land efter de først par år – selv om det måske ikke lige var til at se for de almindelige vælgere.

Mange af Blairs modstandere – både dengang og senere – anklagede premierministeren for ikke at have foretaget sig noget. Labour havde et flertal på næsten 200 medlemmer i Underhuset, og alligevel – sådan lyder og lød kritikken – foretog Blair ingen radikale forandringer. Intet kunne strengt taget være mere forkert!

Selvstyre for Skotland og Wales, indførelse af mindsteløn, selvstændighed for nationalbanken, fred i Nordirland, reformer af valgsystemerne, inkorporation af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, reformer af Overhuset var bare nogle af de reformer der prægede den første valgperiode. Læg hertil, at man i den anden valgperiode investerede betydelige beløb i sundhed, uddannelse, stoppede tilgangen af indvandrere og gennemførte nogle af de skrappeste – mange vil

sige højreorienterede – reformer af retssystemet, og Blairs regeringsperiode begynder at overgå Thatchers med hensyn til radikale forandringer.

Nok steg skattetrykket – men ikke drastisk (og de fleste stigninger var godt gemt væk i skjulte afgifter). Generel højkonjunktur gjorde det let at regere – det samme gjorde et stort set ikke-eksisterende oppositionsparti med relativt uduelige ideologiske ledere.

Anden valgperiode var socialdemokratisk: øgede offentlige udgifter – omend ikke altid reformer der passede i den traditionelle velfærdskabelon. Blairs instinkter var *aldrig* socialistiske! Det begyndte at koste penge at gå på universitetet, der blev indført krav om at arbejdsøgende skulle tage anvist arbejde – og (især i den tredje valgperiode) blev der skabt større muligheder for at det private kunne levere offentlige ydelser på sundheds- og undervisningsområdet.

Neokonservativ i krig

Og så gik man i krig i Irak! Det var ikke den eneste gang Blair sendte britiske tropper til fronten. Under overskriften ‘den etiske udenrigspolitik’, havde man sent styrker til Sierra Leone og – trods stor folkelig modstand – bombet Beograd for at hindre serberne i endnu engang at begå folkedrab (denne gang i Kosovo). Men de sidste krige er næsten

glemte i dag – måske fordi de var succesfulde og bidrog til løsningen af de to landes problemer.

Det samme har ikke været tilfældet med krigen i Irak. For nu at sige det mildt. Det er næsten en banalitet at sige, at det var – og er – krigen der blev Blairs politiske banesår. Hvordan kunne Tony Blair – Bill Clintons ven – falde for George W. Bushs messianske, neo-konservative ‘korstog’ (han brugte selv ordet!)? Hvad forklarer, at venstrefløjens nye leder – talsmanden for ‘den tredje vej’ – politisk set kastede sig ukritisk i armene på en texansk konservativ modstander af abort?

Dette virker som et paradox, men er det ikke. For antagelsen om Blairs forræderi bygger på den falske præmis, at Blair var en liberal politiker der foretrak forhandlinger frem for krig. Intet kunne strengt taget være mere forkert. Allerede siden sine første år i Downing Street var Blair – mere end nogen af sine forgængere – en moralistisk politiker (meget ala William Gladstone – den liberale og stærkt troende premierminister der havde indledt Krim-krigen i det 19. århundrede for at forhindre tyrkernes barbari).

Men det ville være forkert at beskrive Blair som en kristen fundamentalist, der blot var drevet af fanatisme. Blair var altid en mere kompleks politiker. Han var manden der lancerede begrebet *cool Britannia* – og det var ikke ment som den joke det senere blev! Den tidligere for-

sanger i *The Ugly Rumours* syntes at være en naturlig allieret med den saxofonspillende Bill Clinton fra Arkansas.

Men manden der inviterede rockmusikeren og roden Noel Gallagher til Downing Street, var den samme mand som hver dag læste Biblen, organiserede en privat nadver med paven og som holdt ferie med Cliff Richard!

Som ung imiterede Blair Mick Jagger (som han senere adlede), men samtidigt 'fandt han Gud' og arrangerede teologiske studiekredse, mens hans medstuderende var på barrikaderne.

Blair var såvidt vi ved aldrig interesseret i politik som student, endsi-ge medlem af *the Oxford Union* (universitetets kuvøse for spirende politikere). Han lyttede ivrigt til *Led Zep-pelin*, man havde det bedst i selskab med præster og teologistuderende. Hans omgangskreds omfattede ikke politiske aktivister. Intet under, at mange inden for Labour bag hans ryg mumlede, at han var leder af et parti, som han aldrig i sin sjæl havde været medlem af.

Det har altid været en overdrivelse. Der kan være sure rønnebær i selv de smukkeste haver. Venstrefløjens kritik af Blair som en selvsmagende opportunist har altid lydt hul, når man tager i betragtning, at der ikke var megen entusiasme for Michael Foot og Tony Benns venstresocialistiske dagdrømme i begyndelsen af 1980'erne.

Venstrefløjens fejltagelse

Man kunne let argumentere for, at Blairs modernisering af Labour ikke var en ny begyndelse endsi-ge et forræderi, men derimod en opdatering af Labours traditionelle ideal om at være 'mere metodistisk end marxistisk'. Blairs kristne socialisme kunne – med visse modifikationer – ses som en videreførelse af de tanker som R.H Tawney gjorde sig i 1930'erne. Blair blev kritiseret for at være ahistorisk, men det er ikke urimeligt at se ham som en moderne efterfølger til Tony Crossland, der i 1950'erne ligeledes havde argumenteret imod statstyring og nationalisering af samfundsøkonomien.

Venstrefløjen begik den fejl at de hævdede, at der fandtes *en* Labour-tradition, som de repræsenterede. Det var forkert. Blair var ikke forræder, fordi kan ofrede den anakronistiske *Clause Four*. I realiteten ville alle Labour-ledere siden Atlee – med den uduelige Michael Foot som mulig undtagelse – med begejstring have sendt den famøse paragraf i historiens skraldespand, hvis de havde haft chancen herfor.

Men denne forklaring mangler også forklaringskraft. For i modsætning til sine forgængere var Blair – den store retoriker – underligt usikker, når han talte om Labours historie og partiets mytologi. I de – i øvrigt sjældne – tilfælde hvor han talte om ideologiske spørgsmål, henviste han næsten altid til konservati-

ve begreber som ideen om et *one-nation society* (udviklet af den konservative Benjamin Disraeli i det 19. århundrede).

De helte han refererede til var liberale forgængere som Herbert Asquith, Lloyd George og William Gladstone, ikke moderate Labour-politikere som Hugh Gaitskell og James Callaghan. Social retfærdighed – kardinalspørgsmålet for Labour – var aldrig kernen i hans personlige filosofi, og ordet socialisme var fraværende i hans taler, efter han blev premierminister.

Blair hævdede at være ‘radikal’ og ‘progressiv’. For hans politiske fjender blev disse ord ensbetydende med højreorienteret. At den nominelt konservative franske præsident Jacques Chirac sagde, at han ikke “var højreorienteret nok til at være medlem af New Labour”, blev set som et bevis på premierministerens neo-liberalistiske sympatier.

Sandt er det, at Blairs radikalisme bestod i en ukritisk begejstring for udliciteringer, såkaldt *New Public Management*, og mere valgfrihed for borgerne. Han talte gerne om markedet, men var samtidig ansvarlig for en stigning i de offentlige udgifter og en forøgelse af skattetrykket. Blair stødte ofte sammen med sine socialdemokratiske europæiske kollegaer. Han havde et bedre personligt forhold til Aznar og Berlusconi end til socialister som Schröder og Nyrup Rasmussen. Men til trods herfor var Blair-regeringen et bevis på,

at staten kunne bidrage til social udligning og løsning af samfundsmæssige problemer.

I nogle spørgsmål var Blair et menneske med en stålsat politisk vilje; en mand drevet af en dyb overbevisning om sin historiske mission. At overvinde venstrefløjten i sit eget parti og at bekæmpe modstanderne af krigen i Irak var for ham spørgsmål af næsten religiøse dimensioner. Når han talte om modernisering af Labour (primært før 1997) og om henholdsvis Nordirland og internationale konflikter derefter, var han sikker i sin sag. Men på andre områder var han flamlende.

Det er et paradoks at en mand med en så dyb overbevisning på nogle punkter, var en mand der blev hånet for at foretage politiske beslutninger på baggrund af opinionsmålinger og fokusgrupper. Årsagen var at Blair kun var selvsikker, når han kunne kategorisere spørgsmål i moralske termer, i sort og hvidt og uden gråtoner.

I andre spørgsmål var Blair mindre sikker og beroede på spin og hvad der nogle gange er blevet kaldt ‘designer-politik’. Politiske spørgsmål blev systematisk afprøvet gennem alle former for konsultationer – ikke bare fokusgrupper og meningsmålinger. Inter var overladt til tilfældighederne.

Men det er vigtigt, at man ikke slår alle disse taktikker i hartkorn. Fokusgrupperne og den udstrakte brug af meningsmålinger der især

kendetegnede perioden 1994-2001, var ikke det der gav Blair-regeringen et dårligt ry. Det der gjorde befolkningen og medieerne skeptiske, var den måde hvorpå Blairs rådgivere – især Alistair Campbell – optrådte som bussemand især over for BBC, da statsradiofonien vovede at kritisere Blair og hans folk.

At det viste sig at BBC havde ret – at regeringen var på tynd is i spørgsmålet om Iraks ikke-eksisterende masseødelæggelsesvåben – gjorde ikke situationen bedre.

Blairs ledelsesstil

Statsmandskunst er ikke et objektivi-
t begreb ej heller et fag, der kan stude-
res som en eksakt videnskab. Kun-
sten at lede er kroget og præget af
uigennemskuelige hemmeligheder,
men én ting synes at være gået igen,
når både uden- og indenrigspoliti-
ske kommentatorer skulle beskrive
Tony Blair: hans karisma.

Selvom det givetvis kun var de fær-
reste, der overvejede betydningen af
netop denne glose, var der – socio-
logisk set – mening i galskaben. Be-
grebet ‘karisma’ blev i sin moderne
form introduceret af den store tyske
sociolog og teoretiker Max Weber. I
sit skrift *Drei reine Typen der legitimen
Herrschaft* (1913) skrev han, at det
‘karismatiske herredømme’ er ken-
detegnet ved at have en rent følel-
semæssig begrundelse, ved at de som
er under herredømme har en *rent*
personlig tilbøjelighed til at adlyde”.

Det er ikke en urimelig beskrivel-
se af Blair i hans første år som leder
af Labour og i hans første år som
premierminister. Når almindelige
vælgere blev spurgt om Blair – en-
ten i vox-pops eller mere formelt i
de fokusgrupper, som på godt og
ondt prægede Blairs år ved magten
– var svaret, at han var så ‘tillidsvæk-
kende’, og sågar at man på det nær-
meste elskede ham på et helt per-
sonligt niveau. Begejstringen for
Blair var helt i tråd med Webers ide-
altypiske beskrivelse af det ‘karisma-
tiske herredømme’, dvs. et “herre-
dømme i kraft af en affektbestemt
hengivelse til herskerens person og
nådegaver (karisma)”. Blairs første
år som leder var præget af utallige
politiske stunts og nye initiativer for
at vinde befolkningens tillid. For,
som Weber skrev, “hengivelsens kil-
de er det evigt nye, det som er ud
over hverdagen, det mageløse og
den følelsemæssige henførthed,
som dette medfører”.

En af hans *backbenchers*, den tidli-
gere minister John Denham, sagde
til forfatteren, at “premierministe-
ren i begyndelsen havde en næsten
magisk evne til at forstå folkets sjæl;
til instinktivt at vide, hvad der lå
dem på hjerte”. Om Blair havde det-
te, er et åbent spørgsmål. Og det er
ikke det væsentlige her. Det vigtige
er, at hans tilhængere *troede*, han
havde sådanne nådegaver; at han
var en karismatisk leder.

Også på andre måder var Webers
beskrivelse nærmest profetisk, for –

som Blair måtte sande i sine sidste år som premierminister – er det karismatiske “herredømme, der kun hviler på sådanne [følelsesmæssige] forudsætninger, forholdsvist labilt”. Magten er kun til låns, og for en karismatisk leder forsvinder den ligeså hurtigt, som den har indfundet sig; og ofte med større kraft. I det øjeblik, hvor folket ikke tror på herskerens nådegaver, er hans magt forduftet, og herskeren er prisgivet sine undersåtters forgodtbefindende.

Sådan var det også med Blair. I de første år som regeringschef kunne han metaforisk set gå på vandet uden at få våde strømper – i de sidste år blev alt, som han indlod sig på, opfattet med skepsis og i stigende grad med foragt. Der er sagt og skrevet meget om Blairs ledelsesstil. Der er mange anekdoter. Tony Blair fortalte engang en nervøs juniorrådgiver at “der er intet der ikke kan siges på 35 sekunder eller i tre stikord”. Der er intet bevis for at Blair sagde det til alle, men udtalelsen virker symptomatisk for hans arbejdsrutine.

Hårdtarbejdende kollegaer der tilbragte døgn i ministerkontorerne vil se dette som et bevis på en manglende intellektuel interesse – og i værste fald dovenskab. Men der er en anden – og mere nådig tolkning.

For ledere med mange politiske jern i ilden er der altid en risiko for, at man ikke kan se skoven for bare træer. Intellektuelle politiske ledere

– og Blair var ikke en sådan – har ofte svært ved at få overblik over situationen fordi de er for interesserede i detaljer og finesser, og fordi de sjældent er villige til at delegerer opgaver til mindre intellektuelle rådgivere og medhjælpere.

Den italienske skribent Niccolò Machiavelli skrev i sit berygtede værk *Fyrsten*, “at en leders intelligens skal måles på kvaliteten af de rådgivere han har omkring sig”. Målt med denne alen var Blair i de første to-tredjedele af sin regeringsperiode en stor leder. Ingen anden tidligere premierminister – med Winston Churchill og Margaret Thatcher som mulige undtagelser – har draget mere nytte af rådgivere både direkte i *Number Ten* og i form af specielle arbejdsgrupper i *the Cabinet Office*. Det sidste er ikke uvæsentligt.

Oprettelsen af *The Prime Minister's Delivery Unit (PMDU)* og *The Performance and Innovation Unit (PIU)*, der begge var under ledelse af *outsiders* uden erfaring fra statsadministrationen, var typisk for Blair. Disse var ikke spindoktorer, men *policy*-eksperter der implementerede Blair-regeringens mantra om, at al politik skulle have et sagligt grundlag. *Evidence based policy making* hed det i jargon.

Centralisering

Disse nyetablerede tænketanke var på mange måder analoge til det af Edward Heath oprettede *Central Po-*

licy Review Staff, omend Blairs PIU og PMDU havde langt videre rammer for deres arbejde, mange flere ansatte og meget mere magt! Disse organisationer – og de management filosofier som de var bygget på – var på godt og ondt ansvarlige for den fokusering på *targets*, der prægede indenrigspolitikken under Blair (især fra 2001 og fremefter).

Kort efter valget i 2001 opstillede regeringen cirka 130 såkaldte *Public Sector Agreements*, små mini-kontrakter mellem de individuelle ministerier og premierministeren. Hver måned stod de enkelte departementschefer til regnskab for Blair i såkaldte *stock-takes*; i realiteten forhør hvor embedsfolk (og nogle gange ministre) stod til regnskab for implementeringen af regeringens program.

Denne centralisering kombineret med initiativer som det såkaldte *Street Crime Initiative* – som Blair selv var formand for i 2002 – var meget kritiseret af de der nostalgisk talte om det kollektive ministeransvar og de idealer, der lå til grund for princippet om *Cabinet Government*. Sådanne kritikker kan være interessante for akademiske eksperter og teoretiske betragtninger, men de fortæller os ikke ret meget om kvaliteten af den førte politik og om hvorvidt denne ledelsesstil var befordrende for gennemførelsen af regeringens reformer.

Problemet med centraliseringen var, at man ved at reducere ministeriernes rutiner til en moderne vari-

ant af Taylors *Scientific Management* levnedede meget lidt plads til begejstring og kreativitet. Det er næppe overraskende at dette system førte til, at Blair istedet for at udnævne kritiske tænkere udnævnte teknokrater som Ruth Kelly, John Hutton og John Reid.

Hvor regeringen havde startet med et hold af idealister som Robin Cook, Donand Dewer og Chris Smith, yndede Blair i stigende grad at omgive sig med ja-sigere som den ofte hjælpeløse kulturminister Tessa Jowell og den ikke videre selvstændige Jack Straw (og sidstnævnte blev endda forflyttet – og degraderet – da han efter et øjebliks selvstændig tænkning kom til at sige at et atomangreb mod Iran ville være 'galemandsværk').

Der findes ikke en kausal sammenhæng mellem disse faktorer og de manglende resultater af den førte politik. Man kan ikke analysere politik statistisk og med de eksakte videnskabers målestok. Men i bagklogskabens lys syntes det som om den markante centralisering førte til en form for silo-mentalitet eller det som psykologer kalder *group think*. Resultatet var at man i stigende grad afsøndrede sig fra virkelighedens verden.

Igen husker vi Machiavellis mantra: 'En leders kvalitet beror på de rådgivere han har omkring sig'. Og det var problemet i slutningen af den anden og gennem hele tredje valgperiode. Men svage ministre var

kun et af problemerne. I et land uden en skreven forfatning og med et parlament, hvis væsentligste opgave er at vælge regeringen fremfor at stille den til ansvar for dens gerninger, var embedsmændene i *Whitehall* traditionelt garanten for at lovforslag blev kulegravet og gennemanalyseret, før de blev vedtaget. Men denne funktion blev delvist undergravet, da de traditionelle embedsmænd (med livslang erfaring) blev udskiftet med korttidsansatte med management baggrund.

Det skyldtes ikke så meget, at disse nyansatte var underkvalificerede – nærmest tværtimod. Men da de nye folks karrierer ene og alene var bestemt af deres politiske herrers tillid til dem, var det ofte svært for dem at kritisere deres mestre. Hvor gammeldags embedsmænd i *Sir Humphrey*-stilen havde livstidskontrakter (og derfor ikke noget at miste ved at sige tingene ligeud), var deres politisk udnævnte kollegaer mindre åbenmundede og havde mindre erfaring. De sidstnævnte tenderede derfor til at beskytte ministre imod ubekvemme sandheder.

At det skete på et tidspunkt hvor *Hendes Majestæts Loyale Opposition* var internt splittet og manglede både evner og talent, resulterede i en katastrofal mangel på saglig kritik af regeringens politik. Det er næsten for banalt at pege på Blairs famøse udtalelse om, at Storbritannien kunne rammes af Saddams masseødelæggelsesvåben inden for 45 minut-

ter (en udtalelse der viste sig i bedste fald at være baseret på ikke-bekræftede kilder).

Men det er ikke det eneste – end-sige det bedste eksempel. Det er mere illustrativt at pege på premierministerens forslag om at unge der var fulde på gaderne og begik hærværk, skulle tvinges til at betale bøder på stedet ved at politiet slæbte dem til den nærmeste pengeautomat for – i egentlig forstand – konstant afregning.

Denne politik blev ikke kritiseret af de ansatte i Blairs tænketanke, selvom den *ikke* var baseret på *evidence*, den blev ej heller kritiseret af oppositionen, men kun droppet, da Blairs egen søn blev arresteret, efter han var blevet fundet stærkt beruset på *Leicester Square* i det centrale London.

Fremtiden: Brown og Cameron

Som ingen anden tidligere premierminister delte Blair magten med sin magtfulde finansminister Gordon Brown. Hvis vi igen kan bruge Max Webers terminologi var Brown 'en idealtypisk bureaukratisk rationalist'. Mens *Number 10* var præget af Blairs meget personlige ledelsesstil, var finansministeriets ledelse traditionel. Bevares, også Brown havde magtfulde personlige rådgivere, men udformningen af den økonomiske politik blev gennem alle årene etableret i samarbejde med finansministeriets embedsfolk og på

grundlag af etablerede regler og i overensstemmelse med Whitehalls tradition for upartiske og kompetente objektive kriterier.

Man skal være påpasselig med analogier. Sammenligninger mellem forskellige tider og kulturer fører ofte til anakronistiske konklusioner. Men sammenligninger kan vise en tendens og et mønster, som vi ellers ikke kan se. Uden at drage parallellen for vidt kan man sammenligne ledelsen af Labour fra 1994 til 2007 med magtdelingen blandt nordamerikanske prærieindianere. Max Weber fortæller i sit essay, at Lakotaindianerne havde ikke én, men to høvdinge; en kriger og en *sachem*. Mens førstnævnte havde rollen som den karismatiske leder på krigsstien, var sidstnævnte den rationelle, tænksomme leder, som tog vare på de økonomiske forhold, bisonjagten og den praktiske fordeling af de sparsomme ressourcer. I Blairs periode som premierminister var Gordon Brown Labours *sachem*, manden der sikrede, at de økonomiske konjunkturer var positive.

Brown blev altid opfattet som Blairs kronprins. Ingen tvivlede på hans intellekt, men hans folkelighed – eller mangel på samme var, er – og forbliver – et problem. Inden han var blevet valgt til formandsposten i 1994, havde Blair – på et møde på en restaurant – lovet, at Brown skulle være hans efterfølger. De første tegn herpå så man i 2005. Under valgkampen skete der noget nyt og

epokegørende: Storbritannien havde to statsministre; et makkerskab og ikke en enkelt leder.

Set i et internationalt perspektiv var det en unik situation. Bevares, det er ikke ualmindeligt at stærke finansministre bejler til magten – og endda overtager den. I Canada var der i mange år en klar tronfølge fra premierminister Jean Cretien til hans finansminister Paul Martin, og i Australien var finansminister Peter Costello konstant parat til at overtage magten fra premierminister John Howard i begyndelsen af det første årti i det nye årtusinde.

Selv i nyere britisk historie var der eksempler på finansminister-kronprinser. Harold Wilsons finansminister Jim Callaghan efterfulgte ham som regeringschef i 1976 – det samme gjorde John Major der var finansminister under Margaret Thatcher i 1990.

Hvad der gjorde Brown så speciel var, at han havde overtaget en del af magten, allerede inden Blair er fratrådt. Det var både historisk og internationalt exceptionelt i vor tid og ikke set siden begyndelsen af 1930'erne hvor Ramsey MacDonald og Stanley Baldwin eksperimenterede med magtdeling i England. Dengang gik det ikke godt!

Snusfornuftige historikere påpegede at det faktum, at Blair og Brown havde indledt et politisk makkerskab efter et årtis personlige modsætninger, ikke var et bevis på at Labour-regeringen ville lide sam-

me skæbne som McDonnald i 1930'erne. Det er tvivlsomt om historien altid gentager sig, siger de. Alle historiske epoker har deres egen logik. Muligvis! Men Brown virkede ikke selvsikker. Det var i efteråret 2006 som om Brown allerede havde indset, at hans periode som *Prime Minister* kunne blive kort. Om han bliver valgt er i skrivende stund uafklaret – omend sandsynligt. Men man skal aldrig sige aldrig i politik.

En ting havde ændret sig i 2006. Det konservative oppositionsparti var ikke længere internt splittet og upopulært. Det skyldtes valget af den nye konservative leder David Cameron. Positive meningsmålinger for det borgerlige oppositionsparti betød, at personlige stridigheder nu var en luksus, som Labour ikke havde råd til.

“Det er svært at spå, især om fremtiden”, som Storm P finurligt observerede. Det er ikke en given sag, at David Cameron vil gøre den nye svenske statsminister Frederik Reinfeldt kunsten efter. Men der er meget der taler herfor.

David Cameron var helt anderledes end tidligere konservative ledere. Men lidt *a la* Blair. Han var den bløde mand der tog fri fra parlamentet for at skifte bleer, kun to uger efter han var blevet valgt som leder i december 2005. Men efter en måned var Cameron i begyndelsen af februar 2006 tilbage fra børnepasningen med et nyt program for fremtidens konservative politik.

Han fremsatte et idekatalog der – ifølge ham selv – gjorde op med alle fordomme; et program der igen skulle gøre de konservative til et folkeparti – i ordets bedste betydning.

Uden slips og i de obligatoriske skjortæærmer inviterede den konservative partileder pressen til morgenkaffe i sit hjem i Notting Hill, hvor han fremlagde det nye konservative evangelium for hele folket. “Jeg foretrækker økonomisk stabilitet frem for skattelettelse”, sagde Cameron, da den samlede engelske verdenspresse var kommet på plads i partilederens køkken. I gamle dage – dvs. cirka et år tidligere – var *the Conservative and Unionist Party* et højrefløjsparti med solid støtte i storkapitalen og i det mere eller mindre adelige aristokrati.

Ny linje

Dengang stod den på skattelettelse, stop for indvandring og modstand imod EU. De tider var forbi! Hans skyggefinansminister George Osborne gik så vidt at han sagde, at det ville blive opfattet som ‘kynisk’ at love skattelettelse. Knap 10 måneder efter sin tiltræden som partiformand er der næsten ingen grænser for de forandringer, der er blæst gennem det engang så superkapitalistiske parti. Snart et årtis politisk ørkenvandring var nærmest glemt.

Meningsmålingerne giver konsekvent de Konservative et lille, men stabilt forspring på 3-4 procent, ikke

mindst fordi Cameron nærmest konsekvent har svunget slagtekniven over praktisk talt alle partiets hellige køer. Han har gjort op med Margaret Thatchers begejstring for markeds kapitalismen, og erklærede i begyndelsen af 2006 at “al politik skal vurderes på om det hjælper de svageste”. Han har endvidere sagt, at de Konservative er “et parti der ville kritisere storkapitalen”.

Selv miljøpolitikken præsenterede Cameron som en af partiets mærkesager. Det gav ham ikke mange venner internt i partiet. Ærkekonservative koryfæer som tidligere partiformand Norman Tebbit talte om forræderi. Og andre tidligere ministre har været endnu mindre utvetydige. Det er som om Cameron bevidst søger konfrontationen, som om den ungdommelige partiformand målrettet gør alt for at komme i konflikt med sine ældre mere ideologiske partifæller.

“Alt forandres men endnu mere forbliver det samme” lyder et fransk ordsprog. Det samme var tilfældet i britisk politik i efteråret 2006.

Camerons strategi er alt andet end ny. Den er – omend med modsat fortegn – en tro kopi af den strategi som Tony Blair benyttede, da han 12 år tidligere overtog magten i det dengang kronisk kriseramte Arbejderparti. Hvis man skal tillade sig en dansk sammenligning, er Camerons strategi den samme som den Henrik Qvortrup og Anders Fogh Rasmussen brugte, da Venstre gjorde

de op med det tidligere liberalistiske image i slutningen af 1990’erne. Ligesom Tony Blair signalerede at Labours anakronistiske flirten med socialismen var uigenkaldeligt forbi, da partiet afskaffede *Clause Four*, forsøger Cameron at vise, at de Konservatives begejstring for *casinokapitalismen* er en saga blot.

Denne strategi bar ikke kun frugt i medierne. Trods erklæringer om at de Konservative ikke længere automatisk vil være storkapitalens parti gav selvsamme kapitalstærke interesser flere – ikke færre – penge til partiet. Ifølge tal fra den britiske valgkommission havde de Konservative – for første gang i ti år – overskud i regnskabet.

Men havde alt forandret sig – eller var endnu mere det samme? At Cameron – ligesom Blair i 1990’erne – blev beskyldt for at have afhændet det ideologiske arvesølv, betød ikke at han i sig selv er en radikal reformator.

At Blair i sin tid havde succes med at reformere Labour skyldtes ikke kun, at han havde succes i meningsmålingerne. Blair havde succes internt i Arbejderpartiet, fordi et flertal af partiets menige medlemmer altid havde været skeptiske over for partiets socialistiske venstrefløj.

Blair opnåede ikke sine reformer ved at foretage en radikal forandring af partiet; han opnåede dem ved at søge tilbage til Labours oprindelige grundlag som et moderat – kristeligt inspireret – arbejderparti.

Det samme – kunne man hævde – var tilfældet med Cameron. At de konservative under Margaret Thatcher blev et ultra-liberalt parti med forsmag for natvægterstaten var et historisk nybrud. De konservative var ikke oprindeligt et gammelliberalistisk parti, men et socialt-konservativt parti der under Disraeli i 1870'erne indførte verdens første lov om offentlig sygesikring og progressiv beskatning.

Denne tradition fortsatte i mellem- og efterkrigstiden, hvor de konservative under premierminister Harold Macmillan udbyggede velfærdsstaten – bl.a. med et slogan om at konservatisme var – citat 'paternalistisk socialisme'. Ligesom Blair søgte tilbage til sit partis rødder, var der meget der talte for, at David Cameron søgte tilbage til de konservatives oprindelige idealer fra en svunden fortid.

Men det store spørgsmål er, om de britiske vælgere endnu engang ønsker at vende tilbage til idealerne fra en længst svunden fortid. For lige som sine historiske forgængere ønsker Cameron *ikke*, at den offentlige sektor skal have hovedrollen på det sociale område. At man vender tilbage til de oprindelige idealer om at de bredeste skuldre skal bære de tungeste læs, betyder ikke, at partiet går ind for social udjævning, ej heller at man vil gøre op med de klasseskel, der stadig er en del af det britiske samfund. Cameron har – i efteråret 2006 – stadig meget at

(be)vise. Det er ikke sikkert at han vil overtage regeringsmagten ved næste valg.

Men en ting er sikkert: Blairs epoke er forbi, og hvem der end efterfølger ham er tvunget til at følge i hans fodspor.

Blairs eftermæle

"I could have been a contender – I could have been somebody" – "jeg kunne have været en udfordrer, jeg kunne være blevet til noget", sagde Marlon Brando i *On the Waterfront*. Efter et lille årti ved magten er det indlysende, at Blair overvejer sit historiske eftermæle. Hvordan gik det? Hvad opnåede han?

'Storbritannien i Europa', 'Den tredje vej', og visionerne for 'et ungt land', var nogle af målene. Og alligevel blev det krigen i Irak og hans alliance med en amerikansk præsident fra det Republikanske Parti, der overskyggede alt. Tony Benn – der ikke elskede Blair – sagde engang, at der er to former for politikere. Man kan være 'et vejskilt' – der udstikker linjen – eller man kan være 'en vejrhane' – der følger tidsånden.

Blair udstak nye linjer i udenrigspolitikken, reformerede forfatningen og skabte fred i Nordirland. På disse områder var han 'vejskilt'. Men på andre områder var han 'vejrhane'. Han var manden der brugte fokusgrupper *en masse* i de politiske spørgsmål, som ikke kunne reduce-

res til hans skelnen mellem godt og ondt, altså i spørgsmål om reformer af den offentlige sektor.

Men denne skelnen er sjældent fremdraget. For den samtidige generation var Blairs politik identisk med en ting: Krigen i Irak! Det er ikke helt retfærdigt. Selvom 'krigen' (den bestemte form er bevidst, selv om der var fire andre krige!) blev omdrejningspunktet i hans regeringstid, var der andre og væsentlige reformer. Selvstyre til Skotland og Wales, reformer af både Under- og Overhuset var blivende reformer. Men disse var mere et resultat af andres arbejde end Blairs egen indsats (fremfor alt Derry Irvine, Robin Cook og Donald Dewar).

Den økonomiske politik var i sikre hænder – men det var mest Gordon Browns fortjeneste. Blair opnåede succes i Nordirland, og hans humanitære interventioner i Sierra Leone og Kosovo var alt i alt succesfulde.

Blairs karriere var ikke en personlig tragedie. Hans regeringsperiode var ikke spildt. Han var ikke handlingslammet og uduelig som Anthony Eden (der uden succes sendte tropper til Ægypten) eller John Major (Hvis konservative regering led under interne stridigheder om EU og eftervirkningerne af Storbritanni-

ens udtræden af EMS-samarbejdet) . Men det er modsat svært at se ham som en reformator på linje med Herbert Asquith der indførte de første sociale reformer i *the People's Budget* i 1911 og en reform af forfatningen, Clement Atlee der etablerede velfærdsstaten mellem 1945 og 1951, og Margaret Thatcher der gjorde op med fagforeningernes betydelige magt.

Det kunne hævdes, at Blair opnåede mere end James Callaghan (1976-79) og Harold Wilson (1964-1970) (1974-1976), men i modsætning til sine forgængere havde Blair et overvældende flertal i Underhuset og – ihvertfald i begyndelsen – kolossal opbakning fra befolkningen (også fra mange af dem der ikke stemte Labour).

Blair var en *contender*. Han tog store emner op i både indenrigs- og i udenrigspolitikken. Blair blev *somebody*! Men han blev ikke helt så meget, som hans tilhængere havde forventet!

Mads Quvortrup er professor i statskundskab ved The Robert Gordon University, Aberdeen og forfatter til bogen 'Tony Blair – en Politisk Biografi' (Høst og Søn 2006)

Europas krise

Erik Holm

Hvis det europæiske projekt skal lykkes, må det udvikle et liberalt demokrati i anden potens: Demokratiet må varetages på nationalt niveau, mens den europæiske supermagt vil få sin legitimitet ved nationalstaternes samtykke

Udvidelse eller uddybning? For femten år siden var det dette spørgsmål, der dominerede den europæiske debat. Berlinmuren var faldet, den brutale tvedeling af Europa ophørt, og Tyskland var blevet forenet. Men hvad ville eller måtte der ske med det europæiske projekt?

Dengang i 1991-92 var de 12 medlemslande af EF enige om, at en udvidelse af Fællesskabet til at omfatte også de frigjorte central- og østeuropæiske lande måtte vente, indtil projektet var blevet uddybet. Udvidelse og uddybning blev anset for at være alternativer, i hvert fald på kort sigt.

Denne beslutning førte i 1992 frem til Maastricht-traktaten, hvis funktionelle kerne var planen om at oprette en økonomisk og monetær union inden udgangen af århundredet og i øvrigt straks at omdøbe Fællesskabet til en Union. Dermed

mente man at have fremtidssikret en uddybning af projektet. Herved blev der åbnet mulighed for forsigtigt at gå i gang med en udvidelse, hvilket der blev truffet principiel beslutning om på mødet i København i juni 1993.

Ti år senere var den store udvidelse på plads med ti nye medlemslande, foruden de tre EFTA-lande Finland, Sverige og Østrig som uden større vanskeligheder var blevet optaget i mellemtiden. Den monetære union var også på plads, sådan da. Tolv lande havde erstattet deres nationale valutaer med den fælles mønt, euroen, og den europæiske centralbank havde overtaget styringen af Unionens pengepolitik – eller i hvert fald eurogruppens.

Da regeringscheferne for de nu 25 lande i oktober 2004 i Rom underskrev en Forfatningstraktat for

den Europæiske Union, mente de fleste, at det europæiske projekt var blevet grundigt konsolideret efter det politiske jordskælv, der femten år tidligere havde ændret Europa-kortet fundamentalt. Derfor kom det som et chok, at Forfatningstraktaten blev solidt forkastet ved folkeafstemningerne i Frankrig og Holland i dagene omkring 1. juni 2005.

Unionen har siden befundet sig i en krisetilstand, som der trods mere end et års 'tænkepause' ikke er kommet nogen afklaring af. Ratifikationsprocessen for Forfatningstraktaten er stoppet, og det er mere end tvivlsomt, om det på en eller anden måde vil lykkes at få den genstartet med en revideret traktat. Foreløbig afventer man udfaldet af det kommende præsidentvalg i Frankrig, landet som altid har været jokeren i det europæiske spil.

Men Europa er stadig stillet over for en udfordring om udvidelse og/eller uddybning af EU. Krisen er sandsynligvis mere dybtliggende, end de fleste vil eller tør erkende, idet den lammer den Europæiske Union på begge disse to dynamiske parametre. Uddybning er standset, så længe Forfatningstraktaten ligger på hylden, og yderligere udvidelse er foreløbig blokeret, når Rumænien og Bulgarien er blevet lukket ind ved nytåret 2007

Hertil kommer, at Unionens andet store projekt fra 1990'erne, den monetære union, også nærmer sig en krisetilstand. Det var ved at gå

galt allerede for nogle år siden, da de to kernelande, Tyskland og Frankrig, begge markant brød de regler for offentlig låntagning, der var stillet op i den såkaldte vækst- og stabilitetspagt. Men nu viser det sig, at nogle af eurolandene, specielt Italien og Grækenland, synes ude af stand til på længere sigt at opretholde den nødvendige økonomiske disciplin og stabilitet. Det diskuteres nu åbent, hvornår de falder ud af euroen.

Hvad der fik flertallet blandt de franske og hollandske vælgere til at stemme nej til Forfatningstraktaten, har der været gisnet meget om. Netop disse to lande har spillet en helt central rolle i skabelsen og opbygningen af det europæiske projekt siden 1950'erne. Nu synes det at have mistet legitimitet i befolkningen.

Hvis det europæiske projekt skal genvinde den legitimitet, det havde i det forrige århundrede, må det først og fremmest demonstrere, at det har styrke nok til at varetage sit oprindelige formål, at underbygge og fastholde fred og fremgang. Europa lever ikke længere under den amerikanske sikkerhedsparaply, men må bringes i stand til at varetage sin egen sikkerhed. Ikke den globale fred, men den europæiske fred. Vore demokratiske systemer må tilpasses til dette krav. Ligeledes må vore økonomiske systemer tilpasses, så de kan håndtere industrialismens forlængelse, globaliseringen, uden at et centralt element i den euro-

pæiske identitet, velfærdsstaten, nedbrydes.

Udgangspunktet for de følgende betragtninger er den konstatering, at det store europæiske jordskælv i 1989 medførte, at det geopolitiske grundlag for det europæiske projekt, som blev iværksat i løbet af 1950'erne, ændredes markant. For nu at blive i den metafor, så var der ved folkeafstemningerne tale om et alvorligt efterskælv efter disse begivenheder. Europas undergrund er endnu ikke faldet til ro.

Europa anno 1955

Det Europa, som fandtes i 1950'erne, var politisk helt forskelligt fra vore dages Europa. For det første var det brutalt delt af jerntæppet, som tilmed skar dets kerneland, Tyskland, midt over. Centraleuropa fandtes ikke mere. Politisk var der et Vesteuropa og et Østeuropa, men næsten ingen forbindelse mellem dem i hverken økonomisk eller kulturel henseende. Hver for sig var de to dele karakteriserede af politiske systemer, der var fundamentalt forskellige – demokrati og diktatur.

Hertil kom det forhold, at den politiske ledelse i de to dele af Europa af tilsyneladende gode grunde hver ud fra deres perspektiv frygtede militær aggression fra den anden side. Østeuropa var blevet påtvunget et totalt overherredømme af Sovjetunionen, mens Vesteuropa havde søgt beskyttelse inden for NATO, hvor

USA helt klart dominerede. 1950'erne var atombombetrusselens årti.

Økonomisk set blev adskillelsen mellem Øst og Vest tilsvarende dyb. Mod øst blev økonomierne efter sovjetisk forbillede gennemsyret af en statsocialistisk ideologi, som kun kunne danne grundlag for økonomisk vækst af meget begrænset omfang. I vest blev der inspireret af USA udviklet et multilateralt samarbejde, hvor handelen blev frigjort og valutaerne gjort frit omvekslelige, dog med den fodnote at den amerikanske dollar var den dominerende internationale valuta i det såkaldte Bretton Woods system omkring den internationale valutafond IMF.

I såvel sikkerhedspolitisk som valutapolitisk henseende befandt Vesteuropa sig således under en amerikansk paraply uden evne til, men også uden behov for en selvstændig magtposition. Derfor kunne det europæiske projekt, som blev iværksat i disse år, koncentrere sig om to målsætninger, *peace and prosperity*, dvs. skabe udsoning og dermed sikre fred mellem staterne, primært mellem Tyskland og Frankrig, gennem et snævert økonomisk samarbejde, som kunne sikre økonomisk vækst og velfærd for befolkningerne i en region, de oprindelige seks lande, som var karakteriseret af nogenlunde ensartede politiske systemer og økonomier.

Modellen for europæisk integration, som svarer til dette Europa-billede, var et samarbejde i enkelte sek-

torer, som efterhånden mere eller mindre af egen kraft ville brede sig til andre økonomiske sektorer for så ad åre at udvikle sig til et stadigt mere omfattende samarbejde, *an ever closer union*.

Det var visionen, som den blev udtrykt i Rom-traktaten i 1957. Den er blevet kaldt for Monnet-modellen efter Jean Monnet, som i 1949-50 inspirerede den franske udenrigsminister Robert Schuman til med dygtighed og held at fremlægge planen om et Europæisk Kul- og Stålfællesskab (EKSF), som blev iværksat i 1952 af de seks lande, Frankrig, Tyskland, Italien og Beneluxlandene. Men egentlig er det en forkert betegnelse.

Det er rigtigt, at Kul- og Stålfællesskabet var Monnets værk, men i det omfang han havde en model i tankerne, så drejede den sig om, at dette fællesskab på helt centrale kerneområder skulle udvikle sig til et forsvarsfællesskab og en politisk union med en klar føderal karakter, altså et projekt i højpolitik. Nationalstaten, der havde skabt så megen ulykke og ødelæggelse i det foregående årti, skulle afvæbnes og med tiden afskaffes. Men den model kuldsejlede, og Fællesmarkedet kom til at dreje sig om lavpolitik, landbrug og handel.

For en del år siden cirkulerede der en historie om, at Monnet engang på et spørgsmål om hvorvidt han mente, at det havde været rigtigt at begynde det europæiske pro-

jekt med kul og stål, skulle have svaret, at skulle han begynde igen, ville han være startet med kulturen. Den historie er siden blevet manet i jorden. Monnet var hverken politiker eller politisk filosof. Han var en forretningsmand og teknokrat med en pragmatisk holdning til international politik. I 1955 trak han sig skuffet tilbage fra sin position i EKSF og koncentrerede sig herefter om på sidelinjen at arbejde for et Europas Forenede Stater.

I det omfang der er tale om en model for det europæiske projekt, burde den kaldes for Haas-modellen efter den amerikanske politolog Ernst B. Haas, som i 1958 udgav bogen *The Uniting of Europe*. Haas satte europæernes forsøg på politisk integration i midten af 1950'erne ind i en teoretisk-analytisk sammenhæng, hvor processen til en vis grad var afpolitiseret, idet den blev drevet frem af en såkaldt 'spillover' effekt, der indebærer, at et snævert økonomisk samarbejde i en sektor vil forplante sig til andre sektorer, for at man kan opnå det optimale resultat – økonomisk fremgang. Blandt politologer kaldes teorien for neofunktionalisme.

Det ny Europa

I 1989 indtræffer den store europæiske revolution. Inden for et år er Tyskland genforenet, og de central- og østeuropæiske lande bliver frigjort fra det sovjetiske tyranni. End-

nu et år og Sovjetunionen falder fra hinanden, og Warszawa-pagten opløses. Atomkrigstrusselen forsvinder, den statssocialistiske økonomi fallit er åbenbar, og selv det ny Rusland søger mod demokrati og markedsøkonomi.

NATOs inddæmningsstrategi er lykkedes, den europæiske fred er stort set blevet opretholdt i de foreløbne fyrré år, den Kolde Krig er slut, for fjenden i øst er gået i opløsning. Det europæiske projekt, EF, er ligeledes lykkedes, udsoningen mellem Tyskland og Frankrig er grundfæstet så godt, at krig mellem dem er blevet utænkelig, og de nu tolv medlemslande har oplevet en økonomisk fremgang, som ingen havde forestillet sig mulig fyrré år tidligere.

Sådan så det i hvert fald ud på overfladen. Men den geopolitiske undergrund er som nævnt blevet fundamentalt ændret. De franske og britiske politiske ledere frygtede i den grad en tysk genforening, at deres første reaktion i november 1989 var at søge at forhindre det. De tyske ledere var ligeledes skræmte og søgte bevidst at indbinde det store land i en politisk union. Midlet hertil blev paradoksalt nok en beslutning om at skabe en monetær union. Begrebet politisk union forblev uafklaret.

Det overordnede sikkerhedspolitiske billede var en *tabula rasa*, en ubeskrevet tavle. Amerikanerne var parate til at reducere deres styrker i

Europa markant. De frigjorte lande mod øst var præget af en dybtliggende frygt for den russiske bjørn. De håbede derfor på at kunne 'vende tilbage til Europa' for at få sikret freden, men sandelig også for at få del i velstanden. Det var en entydig europæisk sikkerhedspolitisk udfordring af en helt ny karakter.

Skulle den effektivt mødes, måtte det europæiske projekt, som nøgternt set var et rent økonomisk projekt, justeres til det ny Europa-billede. Det måtte have en eksplicit sikkerhedspolitisk dimension. Men det fik det ikke.

Det er stadig den såkaldt neofunktionalistiske teori, som dominerer ikke blot i Europa-Kommissionen, men også i langt den største del af den akademiske diskussion om EU.

Finnen Olli Rehn, der som kommissær er ansvarlig for udvidelse, bliver ikke træt af at erklære, "at den bedste vej ud af det konstitutionelle dilemma er at fokusere på konkrete tiltag for at forbedre den måde, hvorpå den Europæiske Union arbejder og frembringer konkrete resultater for vore borgere, ikke nogen lang teoretisk debat. Af hjertet forbliver jeg en funktionalist – og jeg er stolt af det. Som funktionalist anser jeg den europæiske økonomis ydeevne for nøglen til succes for EU. En stærk økonomi skaber sikkerhed for borgerne og forøger politikernes legitimitet." (Tale i Athen den 9. marts 2006).

Man fastholder i princippet den model, som blev udviklet i 1950'erne, hvor spørgsmålet om krig og fred var helt domineret af Øst-Vest konflikten, og man derfor internt i Vesteuropa kunne koncentrere sig om økonomiens funktion.

Selvfølgelig har processen været under vedvarende indflydelse af nationale interesser, af 'politik' såvel fra oven som demonstreret af Charles de Gaulle og Margaret Thatcher som fra neden, som tilfældet har været ved folkeafstemninger ikke mindst i Danmark. Den har stort set ikke haft nogen 'funktionel spillover' til højpolitik som forsvar og udenrigspolitik, men har nu fået en 'geografisk spillover' til andre lande gennem udvidelsen, men uden den politiske uddybning man havde håbet på med Forfatningstraktaten.

Nationalstaten

Det er helt klart den europæiske nationalstat, som gang på gang synes at blokere processen, hvad enten den har været repræsenteret af de Gaulle i 1966 eller Thatcher i 1982 eller af 'folket' (danskerne) i 1992 og i 2005 (franskmænd og hollændere). Det er derfor nødvendigt at søge at gøre sig klart, hvad dette idol eller denne afgud egentlig er.

Nationalstaten er et produkt af moderniteten, den politisk-økonomiske udvikling, som startede i Vesteuropa med oplysningstiden i det 17.-18. århundrede. Denne udvik-

ling har haft to dimensioner, en politisk, demokratiet, og en økonomisk, industrialismen, som har spillet sammen og skabt vore dages nationalstat.

Oplysningstidens politiske filosoffer underminerede kirke og fyrstemand og satte fokus på folkets 'naturlige' ret til magten, til at regere sig selv. Men hvis ikke dette skulle ende i borgerkrig, i alles kamp mod alle, så måtte folket institutionalisere en statsmagt, som dels kunne skabe et system af moralsk betingede regler, dels opretholde en orden som sikrede respekt for disse regler. Staten, det 'suveræne folk', skulle så at sige beskytte folket mod sig selv. Midlet til at bryde denne selvmodsigelse var et politisk system, hvormed staten sikrede sig folkets samtykke til at udføre opgaven. Det er det, man kalder demokrati.

Dette er teori, men i praksis er der uundgåeligt indbygget en selvmodsigelse i demokratiet. Der vil altid være en modsætning mellem stat og folk, for staten skal være et entydigt begreb, men folket er og bliver en sammensat størrelse. Derfor har man dannet sig en forestilling om en nationalstat, én stat – ét folk og omvendt, som det ideelle.

Det moderne demokrati havde bedst mulighed for at udvikle sig i de lande, hvor der i forvejen var en entydig statsmagt og nogenlunde liberale vilkår for en oplyst elite, dvs. i Nord- og Vesteuropa. I Centraleuropa blev udviklingen forsinket af de

eksisterende imperier. Den moderne stat tog her først form i det nittende århundrede – og længere mod øst endnu senere.

Hvis demokratiet ikke direkte skulle true eller opløse den eksisterende stat, måtte der så vidt muligt skabes ét folk, hvilket skete med en mere eller mindre hårdhændet indskoling i ét sprog og én kultur af folk i almindelighed trods deres forskellighed. Industrialismens nedbrydning af de gamle traditioner, landbrugskulturer og dialekter, og den hermed forøgede geografiske og sociale mobilitet og kommunikation bidrog til denne udvikling, som statsmagten havde en klar interesse i for at holde sammen på riget.

Kampen for rettigheder

Med en meget grov forenkling kan man hævde, at udviklingen af den europæiske nationalstat er sket i faser, der hver spænder over et århundrede. Det attende århundrede var karakteriseret af elitens kamp for borgerlige rettigheder, som kulminerede i den franske revolution i 1789 og i opbruddet af middelalderens stænderstat med særlige privilegier for bestemte grupper og enkeltpersoner.

I det nittende århundrede skete der en videre udvikling med kampen for politiske rettigheder gennem indførelse af almindelig valgret og valgbarhed, ikke blot for mænd med jordbesiddelser, men senere

også for arbejdere og tjenestefolk – og senest kvinder. Det skete i takt med udviklingen af et offentligt uddannelsessystem, hvor børn og unge fik at vide at de havde et fædreland, som var værd at forsvare.

Men den almindelige valgret indebar også en trussel mod staten, for industrialismen havde skabt et proletariat, som var uden fædreland, ifølge Marx. Det kommunistiske spørgsmål viste sig i Europa. Det tyvende århundrede blev derfor karakteriseret af en udvikling af sociale rettigheder, hvormed staten søgte at sikre sig også arbejderklassens loyalitet. Nationalstaten kom derved til at stå fadder til velfærdsstaten, som nu er en af dens hovedhjørnestene, idet den dels styrker den sociale sammenhængskraft, dels er et afgørende element i den økonomiske kultur, som er karakteristisk for nationalstaten.

Det er udviklingen af borgerlige, politiske og sociale rettigheder i de sidste tre hundrede år, som har skabt en klar opfattelse af, at Europa består af nationalstater, og at det er staten, som sikrer disse rettigheder. Det er lykkedes nogenlunde i Skandinavien, Holland, Frankrig og i Tyskland, som dog først skulle samles; mindre godt i Spanien og Italien; og kun i begrænset omfang i Storbritannien for ikke at tale om Belgien. Landene i Central- og Østeuropa, som var så ivrige for at blive medlemmer af den Europæiske Union efter at være blevet frigjort fra

Sovjetunionens kvælende favntag, er sig meget bevidste som nationalstater, men flere af dem rummer betydelige nationale mindretal.

Men er den europæiske nationalstat fyldt med modsætninger, gælder det endnu mere den Europæiske Union. Hvorledes kan man have en 'føderation af nationalstater', eller en 'økonomisk-monetær union' med én centralbank og 12/25 finansministre, eller en 'Forfatnings-traktat' som er hverken forfatning eller traktat, eller en europæisk udenrigsminister uden en udenrigspolitik?

Årsagen til krisen er at finde i disse spændingsfelter, og krisen vil kun blive løst, hvis der sker en afspænding mellem modsætningerne. Det kan ske, enten ved at nationalstaten ikke blot spænder ben for unionen, men nedbryder den. Eller det kan ske, ved at unionen får nationalstaten til at blegne og sygne hen, så den kun bliver en skygge af sig selv. Men det kan også ske ved at begge ændrer sig og tilpasser sig til de ny udfordringer, som det enogtyvende århundrede bringer, så de ikke ses som modsætninger, men lever i harmoni med hinanden.

Det er væsentligt i denne sammenhæng at være opmærksom på, at den neofunktionalistiske model, som det europæiske projekt siges at udvikle sig efter, intet siger om demokrati. Det forudsættes at eksistere på nationalt niveau, men i hvert fald Monnet havde ikke forestillet sig, at

det var nødvendigt på det overnationale niveau. Hans projekt var elitens projekt, og det har det i betydelig grad været lige siden.

Modellen siger heller ikke noget om endemålet. Det er en proces, en rejse med et formål. Begge disse forhold har gjort projektets legitimitet skrøbelig, og når nu formålet, udsoning mellem Tyskland og Frankrig og en rimelig velstand, er opnået, så har befolkningen svært ved at give samtykke til en fortsat rejse mod et ukendt bestemmelsessted. I hvert fald må det gøres dem klart, hvad formålet nu er, og det er tilsyneladende ikke lykkedes.

En fælles vision

Der er meget, der tyder på, at udfordringen til nationalstaten i det enogtyvende århundrede bliver kravet om kulturelle rettigheder. Kravet er eksplosivt, fordi det markant bryder med forestillingen om én stat – ét folk, dvs. én kultur. Men nationalstaten må tilpasse sig dette krav.

Hvad kravet vil indebære mere præcist, kan ingen forudse. Men det samme var tilfældet, da der skete et skred i nationalstatens udvikling med først de politiske, siden de sociale rettigheder. Det tog årtier, før det politiske og økonomiske system, staten, blev stabiliseret og tilpasset disse udfordringer.

I forbindelse med udvidelsesproblematikken får kravet om kulturelle rettigheder flere dimensioner,

som må ændre de usikre forestillinger, vi har om en europæisk union. Projektet må udbygges, så det får en struktur, der reflekterer det forhold, at Europa er sammensat af en flerhed af politiske og økonomiske subkulturer, netop fordi Europa består af nationalstater.

At de central- og østeuropæiske lande måtte vende tilbage til Europa efter Murens fald og Sovjetunionens opløsning, kunne der ikke herske tvivl om. Men det var lige så klart, at de ikke umiddelbart kunne fungere på lige vilkår inden for det politisk-økonomiske system, som det europæiske projekt var blevet udviklet til siden 1950'erne.

Det havde været svært nok at indpasse de tre sydeuropæiske lande, Spanien, Portugal og specielt Grækenland, efter at diktaturregimerne i disse lande gik i opløsning i 1970'erne. Men det var trods alt lande, hvis økonomiske systemer principielt havde været baseret på markedsøkonomi. Nu drejede det sig om en halv snes lande, der havde været præget af en fundamentalt anderledes politisk og økonomisk kultur, og som allerede derfor lå på et produktions- og indkomstniveau, som kun var en brøkdel af EF-landenes.

Først søgte man at holde dem på afstand med såkaldte 'Europa-aftaler', som principielt sigtede mod en frihandelsaftale, men som alligevel stærkt begrænsede de frigjorte landes muligheder for at eksportere de varer, de var relativt bedst til at pro-

ducere. Aftalerne indebar intet eksplicit løfte om fremtidigt medlemskab, men de forværrede den dybe økonomiske krise, som landene blev kastet ud i, da deres socialistiske systemer brød helt sammen.

Det var først ved mødet i København i juni 1993, at EF-landene accepterede dem som potentielle medlemmer. Men det var en nærmest kaskade proces, som herefter blev igangsat og afsluttet formelt med udvidelsen i maj 2004, og den snarere svækkede end styrkede Unionens sammenhængskraft, for nu at bruge et aktuelt udtryk.

For det første havde ansøgerlandene ingen ret til at blive 'europæere'. De skulle gøre sig fortjent dertil. Der blev stillet betingelser om, at de først skulle etablere stabilt demokrati og indføre markedsøkonomi, hvilket ikke var så lige en sag i betragtning af den skæbne, der havde overgået dem i de foregående 40-50 år. Dernæst iværksatte man en 'før-optagelsesstrategi', som indebar, at Kommissionen skulle vurdere, om de efterhånden opfyldte de vagt formulerede betingelser. Det var derfor først i 1998, man kunne begynde konkrete forhandlinger med fem lande, og i 2000 med yderligere fem.

Forhandlinger er så meget sagt. Der var mest tale om krav, som løbende blev strammet. De skulle opbygge et administrativt, institutionelt system og vedtage en lovgivning, som gjorde, at de kunne over-

tage hele EU's vedtagne regelsæt, de ofte omtalte 80.000 sider lovtæst, som jo var under løbende udvidelse. Undtagelser fra Schengen-aftalen, ØMU'en eller den fælles udenrigspolitik, som andre havde fået, kunne ikke tillades, hvorimod der skulle ske begrænsninger i den økonomiske støtte, de efter de gældende regler kunne få gennem struktur- og landbrugspolitik.

Processen blev kørt af Kommissionen, som er et bureaukratisk system, der kun kan operere inden for de givne institutionelle rammer. Den blev afsluttet, da den kom i menneskehænder på mødet i København i december 2002, hvor den danske statsminister stolt kunne meddele: "Vi har en aftale ... et monument for den lovende ny æra for et helt og udelt Europa ... en klar og fælles vision om et integreret Europa."

Den vision, som Fogh Rasmussen begejstret talte om, viste sig snart at være en luftspejling. Mindre end et halvt år senere, da landene blev stillet over for et politisk eksistentielt spørgsmål om, hvorvidt de var villige til at indgå i en koalition, der skulle gå i krig i Irak, viste de sig aldeles ude af stand til at optræde helt og udelt.

En fælles politisk kultur

Der kan ikke være tvivl om, at der i de frigjorte lande i begyndelsen af 1990'erne var helt urealistiske forventninger til, hvad et medlemskab

af EF/EU ville indebære eller medføre. Man kan vanskeligt bebrejde dem, at de mente, at de ved at blive indlemmet i fællesskabet ville få sikkerhed for *peace and prosperity*, da det jo var det erklærede mål med 'Europa'. Men det måtte skabe skuffelse og frustration, at de i fire år blev placeret *in limbo*, for dem bogstaveligt taget på grænsen af helvede.

Som Václav Havel sagde i 1994, så skulle det undre ham, om ikke "mangen en vestlig politiker til tider rent privat tænkte, at det havde været en fejltagelse at støtte kampen for selvbefrielse inden for Sovjetblokken ... og at Vesten skulle have gjort mere for at forlænge kommunismens eksistens. Når alt kom til alt, så plejede verden at være så enkel ...".

Med dette udgangspunkt og med de efterfølgende ti års oplevelse af at blive eksamineret og få en mere eller mindre færdigsyet model for et helt nyt politisk-økonomisk system trukket ned over samfundet kan det heller ikke undre, at der blev skabt basis for højre-populistiske og nationalistiske kræfter – eller for nostalgi for tidligere tider, 'da verden plejede at være så enkel'.

Store bestræbelser blev gjort i de ti år for at holde disse frustrationer i ave, for at man kunne opfylde betingelserne for at blive optaget i den Europæiske Union. Men de nybyggede demokratiske systemer er stadig efter optagelsen så skrøbelige, at de destabiliserende kræfter bryder

igennem, senest meget markant i Polen, Tjekkiet og Ungarn.

Demokrati er ikke blot et institutionelt politisk system med ytringsfrihed og frie valg til en lovgivende forsamling. Det er også en politisk kultur, som udvikles som et resultat af historie og tradition. Og som derfor får forskelligt udtryk i de enkelte lande. Historien har forhindret udviklingen af en stærk tradition for liberalt demokrati i Central- og Østeuropa. Et stabilt demokrati forudsætter, at der i og mellem de politiske grupperinger er vilje og evne til at gå på kompromis, eventuelt direkte samarbejde i en større koalition. Men den politiske arena i disse lande er præget af konfrontation. Kompromis er her ensbetydende med nederlag, men den Europæiske Unions funktion må være baseret på en kompromiskultur.

Hertil kommer den omstændighed, at der stadig er et uafklaret forhold mellem den politiske og den religiøse sfære i stort set alle EU's medlemslande, og at kirken – hvad enten den er protestantisk, katolsk eller ortodoks – fortsat er medspiller i udviklingen af den politiske kultur, og udvidelsen har ganske åbenbart gjort det vanskeligere at bortvise den fra den politiske beslutningsproces.

Dette er også medvirkende til, at man foreløbig kun kan tale om en entydig europæisk politisk kultur på et formelt, institutionelt niveau. Forhandlingerne om Forfatningstrakta-

ten viste, hvor svært det er at fjerne religionen fra det politiske rum.

Medlemskab af den Europæiske Union vil i sig selv være medvirkende til at fremme en kompromisvenlig politisk kultur, men det tager tid. Selvfølgelig er det ikke utænkeligt, at der på længere sigt kan udvikle sig en mere ensartet politisk kultur i Europa, men foreløbig vil Europa være præget af, at det er en mosaik af nationale kulturer, holdt sammen af forestillingen om en overordnet institutionel Montesquieu-model for et liberalt demokrati.

Forfatningstraktatens fædre erkendte det, da de i artikel I-5 i traktaten skrev, at "unionen respekterer medlemsstaternes lighed over for forfatningen samt deres nationale identitet, som den kommer til udtryk i deres politiske og forfatningsmæssige strukturer...".

En målsætning om en føderal politisk union er ikke længere på dagsordenen.

En fælles økonomisk kultur

EU startede i 1957 som et økonomisk fællesskab, et fællesmarked, og da Jacques Delors blev præsident for Kommissionen i 1985, lancerede han en plan om at gøre fællesmarkedet, *the common market*, til et enkelt marked, *a single market*, for varer, tjenesteydelser, arbejdskraft og kapital, dvs. skabe ét regelsæt for økonomiens funktion i hele fællesskabet.

Det lykkedes at få bred tilslutning

til denne plan, sandsynligvis fordi den tilsyneladende 'kun' drejede sig om økonomi og vækst uden de politiske undertoner. Men Delors' ambition rakte videre. Han tog initiativ til, at der i 1988 blev nedsat en komité af økonomer, som med ham selv som formand udarbejdede en plan for en økonomisk og monetær union. Det var stort set denne plan, der under slagordet *one market – one money* blev indarbejdet i Maastricht-traktaten i 1992.

Imidlertid er samfundsøkonomiens funktion ganske som samfundspolitikken ikke blot betinget af det institutionelle system, men også af den kultur, hvori den udfolder sig. Markedsøkonomi såvel som demokrati udspiller sig inden for en ramme betinget af historie og tradition. Stærke institutioner er vigtige på begge områder, men de må have legitimitet, accept, i befolkningen. Modsætningen mellem stat og folk må ikke blive for stor.

Gennem udviklingen af politiske og især sociale rettigheder for borgerne er hver nationalstat blevet kendetegnet ved en særegen økonomisk kultur, som er mere eller mindre befordrende for økonomisk vækst, effektivitet og konkurrenceevne. Den institutionelle opbygning er forskellig fra land til land, infrastruktur, finansieringsinstitutioner, uddannelsesvæsen og sociale sikringssystemer ligeså, alt sammen noget, som også påvirker den sociale og økonomiske mobilitet.

Et forhold, som er væsentligt for såvel offentlige som private institutioners legitimitet, er graden af korruption, hvilket er blevet aktualiseret ved udvidelsen. Blandt de 25 lande varierer den med en score på 9,6 i Finland over 4,9 i Italien til 3,7 i Polen, med Rumænien på 3,1 og Tyrkiet på 3,8. (*Transparency International 2006*).

Forskelle i den økonomiske kultur landene imellem er årsagen til den begyndende krise i den monetære union. Hvis der i en monetær union ikke skal opstå skævheder landene imellem, må de nationale regeringer sikre sig, at inflationen på mellemlangt sigt holdes inden for snævre grænser, konkret i ØMUen på maksimalt to pct. årligt.

Men da der nationalt ikke kan føres hverken valutapolitik eller pengepolitik, og finanspolitikken principielt skal være passiv, bliver den nationale økonomiske politik lagt i en spændetrøje, hvilket for så vidt også er hensigten.

Strukturpolitik

Denne spændetrøje bevirker, at landene nationalt må koncentrere sig om det fjerde element i økonomisk politik, strukturpolitik. Men strukturpolitik relaterer sig netop til en vifte af politikområder som uddannelsespolitik over socialpolitik til arbejdsmarkedspolitik, hvor den økonomiske kultur kommer klarest til udtryk.

Denne kultur lader sig nok ændre, men kun meget langsomt, og i øvrigt hører disse områder til det mellemstatslige samarbejde, hvor landene insisterer på at opretholde den nationale suverænitet. Den danske flexicurity-model er et eksempel på et aspekt af en national økonomisk kultur, som ikke umiddelbart kan udfoldes på europæisk plan.

Den institutionelt bestemte disciplin i den monetære union står således over for den politiske virkelighed. Det foreløbige resultat af Lissabon-strategien for vækst og beskæftigelse fra 2000, som ved hjælp af den såkaldt åbne koordinationsmetode skulle få landene bragt på linje med hinanden, er ikke lovende. Strategien er baseret på ikke-bindende politiske målsætninger, hvorefter landene skulle lære af hinanden, men det ser ud til, at de nationale regeringer hverken har vilje eller evne til at opretholde ensartet vækst, høj beskæftigelse og lav inflation.

Resultatet må blive, at den monetære union før eller senere kommer i åben krise, fordi det politiske grundlag for den er for svagt. Der er ikke råderum for nationalstaten i den.

Af samme grund er det usandsynligt, at en fælles europæisk socialpolitik nogen sinde vil tage konkret form til trods for, at der er bred enighed om, at den europæiske samfundsmodel har udviklet sociale rettigheder i langt højere grad end den amerikanske.

Principielt er der almindelig tilslutning i Europa til velfærdsstaten, men tanken om en 'social union', som gang på gang fremføres fra fransk side, og som skulle afbalancere 'markedet', har ingen realitet. Sociale rettigheder og socialpolitik er så tæt knyttet til nationalstaten, at borgerne ikke accepterer, at det løftes op på unionsniveau, jf. den rolle som forestillingen om den polske blikkenslager tilsyneladende spillede i debatten i Frankrig før afstemningen om Forfatningstraktaten.

Europa som fortsat proces

Nationalstaten er en moderne enhed i international politik, som er blevet opbygget over de sidste to-tre hundrede år, og som er under fortsat udvikling. Det er langt fra givet, at det europæiske projekt vil føre til en afvikling af nationalstaten. Skal projektet lykkes i den forstand, at det fortsat skal kunne skabe fred og velstand, må det vise sig i stand til at respektere kulturelle rettigheder for nationalstaten, såvel i politisk som i økonomisk henseende.

Dette krav er blevet forøget, ikke mindst efter at projektet er blevet udvidet med ti central- og østeuropæiske lande. Det er påtrængende, især fordi der i disse år går et islami-stisk spøgelse gennem Europa, som såvel for Unionen som for nationalstaten er mindst lige så skræmmende, som det kommunistiske spøgelse var i slutningen af den nittende

århundrede. Nationalstaten viste sig i stand til at bortmane dette spøgelse ved at den udvidede sin politisk-økonomiske identitet med sociale rettigheder, så den derved blev legitimeret også i arbejderklassens øjne.

I disse år er der risiko for, at den islamistiske trussel kan blive lige så dominerende i sikkerhedspolitik henseende som den kommunistiske blev det. Under de givne omstændigheder må den på nationalstatsniveau neutraliseres ved, at muslimer sikres kulturelle rettigheder inden for rammerne af den sekulariserede politisk-økonomiske kultur, som karakteriserer landene i den Europæiske Union.

På unionsniveau er den islamistiske trussel koncentreret i spørgsmålet om Tyrkiets optagelse i Unionen. En afvisning af Tyrkiet vil uundgåeligt få store negative konsekvenser for forholdet mellem Europa og den krudttønde, som Mellemosten udgør i disse år.

Der kan ikke herske tvivl om, at Tyrkiet som stat er i færd med at tilpasse sig til Europas politisk-økonomiske kultur. Det er en proces, som med afbrydelser har stået på siden 1920'erne, og som understøttes om ikke af det store flertal af befolkningen så i hvert fald af en elite, det tyrkiske *civil society*. Men denne proces er reversibel, og såfremt den Europæiske Union afviser Tyrkiet som medlem, risikerer man netop, at de fundamentalistiske islamistiske kræfter bliver bekræftet i det fjendebille-

de, de stiller op for Europa, og processen derved kommer til at løbe baglæns.

Inddæmningspolitik

At hævde, at islam skulle være uforenelig med den europæiske *Leitkultur* (for nu at bruge et tysk udtryk, som Angela Merkel fik galt i halsen), er absurd og vidner kun om manglende viden om og forståelse af Europas historie. I så fald skulle katolicismen også være uforenelig med de såkaldt europæiske værdier at dømme efter den politik, som Pavestolen fører på mange områder.

Men islamistisk politisk kultur, som den udspiller sig flere steder i Mellemosten, udgør en konkret sikkerhedspolitik trussel for den Europæiske Union. Den må bekæmpes på flere fronter, men kan på kort sigt bedst mindskes ved at indlemme Tyrkiet i Unionen. EU må føre en inddæmningspolitik over for denne politiske kultur, svarende til den *policy of containment* man fra vestligt hold besluttede sig til at føre over for Sovjetunionen, og som Tyrkiet var en vital del af.

Det er selvfølgelig åbenbart, at det vil være vanskeligt at integrere Tyrkiet i det økonomiske Europa. Det vil tage tid. Men principielt skulle det ikke være sværere end at indlemme de ti eller nu tolv central- og østeuropæiske lande. Procedurereglerne for institutionerne i Bruxelles skal under alle omstændigheder tilpas-

ses, hvad man forsømte i 1990'erne og siden kom galt af sted med. Men det behøver ikke ske med en forfatning.

Tyrkiets deltagelse i Unionen vil ikke forøge den spændvidde, der i politisk og økonomisk kultur er mellem medlemslandene allerede. Ud fra en vurdering af Unionens evne til at fremme *prosperity*, økonomisk vækst og velfærd, så burde man have standset udvidelsen, da man var nået til femten medlemslande, som havde en nogenlunde ensartet økonomisk kultur.

Tidligere forbundskansler Helmut Schmidt advarede efter mødet i Nice i december 2000 mod at indlemme Central- og Østeuropa med henvisning til de bitre erfaringer med den tyske genforening.

Hvis Unionen af egen kraft fortsat skal fremme freden, og ikke overlade dette spørgsmål til USA/NATO, så skal Tyrkiet blive medlem af Unionen. Men hvilken Union?

Projektets endemål

Den daværende tyske udenrigsminister Joschka Fischer havde i maj 2000 mod til at rejse spørgsmålet om den europæiske integrations*finalité*. Han var ganske klar over, at den europæiske nationalstat er en realitet, som borgerne er knyttet til med stærke følelser og som de mener sikrer dem velfærd og sikkerhed. Men, som han sagde, "et opdelt system af stater i Europa uden

en overordnet orden vil i det lange løb gøre Europa til et kontinent af usikkerhed."

Forsøget med at skabe en sådan overordnet orden ved hjælp af en forfatningstraktat fejlede. Flertallet af borgerne i 'Kerneuropa', herunder Frankrig, Storbritannien og formentlig også Tyskland, havde ikke tillid til, at der hermed blev skabt en overordnet orden, som respekterede nationalstaten. Til trods for den galliske retorik frygtede de, at det ville blive mere 'føderation'"end 'nationalstat', hvilket de mente ville svække velfærd. Desuden var der ikke meget i traktaten, der kunne overbevise om, at det økonomiske Europa ville styrke sikkerheden, hverken eksternt eller internt.

Man kan med rimelighed stille spørgsmålet, om ikke den europæiske helingsproces havde forløbet mere harmonisk, såfremt EF-landene i 1990-91 havde haft tillid nok til det europæiske projekt til at de havde erklæret, at de af de frigjorte lande, der ønskede at være med i projektet og derved tilslutte sig den europæiske *Leitkultur*, kunne gøre det. Man skulle nok ikke have brugt det udtryk, men defineret det med frihed, demokrati, social-liberal økonomi og menneskerettigheder, som det blev forsøgt i København i 1993.

Herved ville man umiddelbart have imødekommet det stærke og forståelige ønske i disse lande om 'at vende tilbage til Europa'. I stedet holdt man dem i uvished i tre år,

hvorefter de måtte gennemgå en på flere måder ydmygende proces, hvor de skulle bevise at de var gode og stærke nok til at blive optaget i 'Europa'.

Det er ikke klogt i international politik at ydmyge en nation, hvad enten den er stor eller lille.

Det er sandsynligt, at et sådant udspil ville have givet disse lande den følelse af sikkerhed, som de med god grund hungrede efter. Det er umuligt at forestille sig, at Sovjetunionen ville have forsøgt en genbesættelse, specielt ikke efter at Gorbatsjov havde gjort det klart for Mitterrand, at det måtte være op til tyskerne selv at afgøre, om de ville forenes. Det er ikke usandsynligt, at man herved havde undgået den udvikling af højrenationalistiske kræfter, som kom til at plage de fleste af landene i de fattige og frustrerende 1990'ere. Måske kunne den jugoslaviske tragedie være undgået; i stedet ansprogede man de nationalistiske kræfter ved en hurtig anerkendelse af Kroatiens og Sloveniens suverænitet.

Hvorvidt en sådan klar udmelding om, at disse lande havde en fødselsret til at være del af et politisk Europa, kunne være mere end en 'højtidelig erklæring', er svært at sige. Noget traditionel international traktat kunne nok ikke komme på tale, da det måtte være en ensidig erklæring. Der ville være tale om at anvende 'soft power', et udtryk som senere er blevet populært.

Men måske kunne erklæringen

have været udformet, så den gav et mere legitimt grundlag for at anvende 'hard power', end det man havde senere i 1990'erne. Og det er ikke engang sikkert, at landene ville have følt et behov for at blive medlemmer af NATO. Men da EU-landene reagerede, som de gjorde, var dette den eneste mulighed for at opnå ekstern sikkerhed.

Vel, de muligheder, der måtte have været for en mere harmonisk heling af Europa, er forspildte. Men det er værd at overveje, om ikke en sådan erklæring over for Tyrkiet kunne være mere produktiv end en afbrydelse af forhandlingerne. Den ville også kunne anvendes over for landene i Vestbalkan foruden Ukraine og Georgien, som ser Europa, som et land bag horisonten. Som den kroatiske forfatter Slavenka Draculic udtrykte det i 1998, så må Europa for dem defineres som en drøm, et Utopia. "Det rare ved en sådan definition ville være, at enhver havde lige ret til en sådan drøm; og det ville være en drøm, som ikke kunne tages fra dig."

Europa som supermagt

Europa bliver ikke en superstat, men kan måske blive en supermagt, som Tony Blair hævdede i 2000 uden dog særlig klart at redegøre for, hvad han dermed mente. I politisk henseende ligner det for tiden mere et neo-middelalderligt imperium med uafklarede grænser over

for omverdenen, som dog søges holdt under påvirkning af en 'naboskabspolitik', der holder dem ude i stedet for inde.

Suverænitetetsbegrebet, som først kom ind i det internationale system efter den Westfalske Fred i 1648, er igen usikkert og delt, og der markerer sig en flerhed af kulturelle identiteter inden for og mellem de eksisterende stater. Statsborgerskabsbegrebet er suppleret med et europæisk unionsborgerskab, og monopolet på legitim vold bliver udvidet med Schengen-aftalen og oprettelsen af en fælles udrykningsstyrke.

Tony Blair undlod af gode grunde at henvise til imperiemodellen. Men måske, hvis der i løbet af det enogtyvende århundrede kunne ske en accept og afklaring af, hvorledes kravet om kulturelle rettigheder kunne indpasses i det europæiske projekts politiske og økonomiske system, kunne 'Europa' fremstå som en supermagt.

Men det forudsætter en genovervejelse af Thomas Hobbes' *Leviathan*. Tesen heri er, at for at undgå alles krig mod alle har mennesket ubetinget pligt til at adlyde statsmagten, men at det frivilligt har indgået en samfundspagt med staten, efter at det har indset, at det i egen interes-

se må underkaste sig fællesskabets love. Hobbes skrev dette værk i 1651 efter Trediveårskrigen afslutning i 1648. Det europæiske projekt blev iværksat umiddelbart efter afslutningen af den store europæiske borgerkrig 1914-1945, som fortsatte med den Kolde Krig indtil 1990.

I den postmoderne verden, hvor nationalstaten gennem demokrati og industrialisme har fået sin egen politisk-økonomiske identitet, betyder det, at det europæiske projekt, hvis det skal lykkes, må udvikle et liberalt demokrati 'i anden potens', forstået på den måde, at demokratiet må varetages på nationalt niveau, fordi det der har de kulturelle muligheder for at udfolde sig, mens den europæiske 'supermagt' vil få sin legitimitet ved nationalstaternes samtykke.

Den europæiske krise er dybtgående og vil blive langvarig. Det drejer sig derfor om at opretholde drømmen, ikke om en leviathan, som er navnet på et gammeltestamenteligt uhyre, men om et fredeligt Europa præget af frihed, demokrati og velfærd.

Erik Holm er cand.polit. og ph.d. i statskundskab

Tænkepause og europæisk sikkerhedspolitik

Niels Aadal Rasmussen

EU har længe haft vanskeligt ved at gennemføre en sammenhængende Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik. Nu får Tyskland og Frankrig chancen for at rette skuden op inden 2009, hvor en ny Kommission og et nyt Europa-Parlament træder til. Men det kan kun ske, hvis EU's tænkepause benyttes til at finde en farbar vej i samklang med de europæiske borgeres ønsker

EU er grundlæggende splittet som politisk system: Der er ingen overordnet politisk ledelse, beslutninger tages ofte i enstemmighed, og selv når EU vælger at træffe beslutninger på grundlag af kvalificeret flertal, tages der særlige hensyn til de enkelte medlemslandes nationale interesser.

Denne institutionelle splittelse har modvirket bestræbelser på at styrke sammenhængen i EU's forhold udadtil. Dels har de enkelte medlemslande ofte forskellige nationale interesser, ligesom medlemslandene og EU's fælles institutioner, altså Kommissionen og Parlamentet som begge skal afbalancere med-

lemslandenes regeringer i Rådet, ofte har meget forskellige ideer til, hvad der bedst tjener 'Unionens interesser'. Dels har funktionelle forskelle mellem de enkelte EU-politikker i stigende grad gjort det vanskeligt at samordne dem.

Derfor har EU længe haft vanskeligt ved at gennemføre en sammenhængende Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik herunder den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik.

EU er som politisk system funktionelt splittet op i en række undersystemer, som hver for sig forfølger forskellige delmål på EU's dagsorden, organiseret i EU's tre søjler:

(1) Fællesskabet, (2) Udenrigspolitikken og (3) Retslige og indre anliggender. Ligesom nationalstater har også EU forskellige interesser, som strider mod hinanden, og der kan gives adskillige eksempler på selvmodsigende udenrigs-initiativer.

Maastricht- og Amsterdam-traktaterne søgte at gøre op med de modstridende interesser ved at tilskynde Rådet og Kommissionen til at samarbejde om en højere grad af sammenhæng i EU's forhold udadtil. Udkastet til Forfatningstraktat indeholdt forslag til at styrke sammenhængen mellem forskellige politikker udadtil ved at skabe et fælles retsgrundlag. Søjlestrukturen skulle opløses, således at udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik såvel som retlige og indre anliggender samt ikke mindst handels- og udviklingspolitik skulle udformes i sammenhæng.

En sådan ophævelse skulle styrke såvel den institutionelle sammenhæng mellem Rådet og Kommissionen som sammenhængen på tværs mellem de forskellige politikker. Begge disse formål var afgørende vigtige for at opnå de ambitiøse mål, EU havde stillet sig med vedtagelsen i 2003 af den europæiske sikkerhedsstrategi, 'Et sikkert Europa i en bedre verden'.

Sikkerhedsstrategien

Den europæiske sikkerhedsstrategi peger på de afgørende internationa-

le trusler og udfordringer, som de tegner sig efter 11. september 2001 i form af terrorisme, spredning af masseødelæggelsesvåben, regionale konflikter, sammenbrudte stater og organiseret kriminalitet.

Svarene herpå forekommer at være en bred kombination med udgangspunkt i politisk og diplomatisk forebyggelse samt behandling i kompetente internationale organisationer, den såkaldte effektive multilateralisme. Dernæst må der bygges på indgreb under FN-pagten, altså med FN's Sikkerhedsråd i en afgørende rolle.

Traditionelt forsvar af staters territorier er ikke længere tilstrækkeligt, fordi forsvaret mod de nye trusler ofte må finde sted også uden for Europa. Sikkerhedsstrategien påpeger, at truslen om spredning af masseødelæggelsesvåben kan vokse sig u håndterlig, ligesom terrorisme er tilbøjelig til at komme ud af kontrol, hvis der ikke gribes ind i tide. Indgrebene kan derfor ikke begrænses til militære modforanstaltninger, men må indbefatte efterretninger, retlige, politimæssige og andre midler, herunder også økonomiske forholdsregler eller sanktioner.

EU er enestående velplaceret til at spille en rolle over for de nye, mangesidige udfordringer med kombinationen af økonomisk samarbejde politisk og militært potentiale. Sikkerhed og udvikling bliver i stigende grad to sider af samme sag: God regeringsførelse er ikke længere blot

et spørgsmål om at udvikle ansvarlige og effektive statslige strukturer i udviklingslandene. Det er også, og måske nok så meget, et spørgsmål om at bekæmpe terrorismens infrastruktur såsom hvidvaskning af penge og våbensmugling.

Ifølge Forfatningstraktaten skal ansvaret for den praktiske koordinering af EU's forskellige politikker udadtil påhvile EU's fælles udenrigsminister.

Udenrigsministeren skal dels være formand for Rådet for Udenrigsaffænder (dvs. medlemslandenes udenrigsministre), dels være én af Kommissionens viceformænd, og dermed styrke sammenhængen mellem EU's forskellige eksterne politikker. Det er meningen, at udenrigsministeren skal varetage den fælles udenrigs-, sikkerheds-, og forsvarspolitik på vegne af medlemsstaterne med støtte i dels den europæiske sikkerhedsstrategi, dels en medarbejderstab, der skal bistå ministeren i det konkrete politiske arbejde.

Fælles udenrigstjeneste

Den 'Fælles Udenrigstjeneste', der er en del af Forfatningstraktaten, hviler fortsat på yderst usikkert grundlag. Den skulle i princippet først falde på plads efter Forfatningstraktatens ikrafttræden, men opbygningen har allerede været på bordet i form af et fælles udspil fra den, der i givet fald skulle være EU's

kommende udenrigsminister, generalsekretær Javier Solana, og Kommissionens nye formand, Manuel Barosso.

Den Fælles Udenrigstjenestes opgaver kendes endnu ikke nærmere, men de vil givetvis omfatte den informationsindhentning, som er nødvendig for at gennemføre den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik og samordne EU's optræden udadtil på grundlag af de eksisterende eksterne politikker. Det vil sandsynligvis betyde, at bearbejdningen af i hvert fald visse informationer kommer til at ske i en slags udenrigsministerium.

Umiddelbart er der meget der tyder på, at den institutionelle opbygning af den Fælles Udenrigstjeneste fortsætter, uanset hvad der måtte blive Forfatningstraktatens videre skæbne. Behovet for en bedre samordning er simpelthen så indlysende og presserende, at der kan opnås politisk enighed om at videreudvikle samarbejdet også uden en Forfatningstraktat. Den løsning stats- og regeringscheferne skal finde frem til på det organisatoriske plan kommer til at ligge mellem et minimalt og et maksimalt yderpunkt.

Den *minimale* udenrigstjeneste vil bestå af nogle få enheder i Rådsekretariatet og Kommissionen samt EU's nuværende 128 repræsentationer i andre lande og organisationer. Ulempen ved en sådan konstruktion vil formentlig være, at udenrigspolitiske generalister vil vise sig dårligt

egnede til at løse specifikke opgaver vedrørende udviklingspolitik og humanitær bistand.

Den *maksimale* udenrigstjeneste ville foruden EU's repræsentationer i andre lande og organisationer bestå af samtlige enheder i Rådssekretariatet med opgaver udadtil, altså også landbrug og fiskeri, industri, energi og miljø, retlige og indre anliggender osv., foruden tilsvarende dele af Kommissionen samt Generaldirektoraterne for Udviklingsbistand, Humanitær hjælp og Udvidelse. Ulempen ved en maksimal løsning er, at den fra starten vil føre til interne magtkampe og på længere sigt til formidable koordinationsproblemer samt reaktioner fra administrationerne i især de store medlemsstater.

Den europæiske opinion støtter ifølge meningsmålinger i vidt omfang Forfatningstraktatens ambition om en styrkelse af EU's udenrigs- og sikkerhedspolitik, herunder ESDP. Det kan derfor ikke overraske, at den udenrigspolitiske koordinator Solana tager til orde for en global rolle for EU, som han siger har en samlet strategi for både det vestlige Balkan, Mellemøsten, Afrika og den østlige del af Europa.

Solana peger på fire områder, der må forbedres: (1) forbedrede militære evner ved forøgede forskningsbevillinger til især dækning af mangler som fx strategisk løftekapacitet, især fly og skibe, (2) forbedrede ledelsesstrukturer, herunder også i

forhold til naturkatastrofer som tsunamien, (3) forøgede bevillinger til den fælles udenrigspolitik, herunder til civile operationer samt (4) forberedelse af den formentlig hidtil største EU-operation, nemlig i Kosovo med forbedret koordination af alle EU-operationer på det vestlige Balkan, herunder kampen mod organiseret kriminalitet.

Tænkepausen 2005-2007

Tænkepausen blandt EU's politiske ledere og Kommissionen peger i stigende grad i retning af et 'projekternes Europa' til gavn for Unionens borgere, med konkret udbytte for vælgerne.

Traktatprojektets skibbrud har givet anledning til navnlig to typer svar på det dilemma, som består i, at yderligere praktisk udbytte vanskeliggøres under de eksisterende traktater: Et maksimalistisk svar, som vil se bort fra de franske og nederlandske afvisninger af Forfatningstraktaten, og et udbyggende eller organisk svar, som ønsker at begrave Forfatningstraktaten og erstatte den med en 'mini-traktat', der skulle udbygge de eksisterende traktater, men ikke kaldes en Forfatning.

Den *maksimalistiske* løsning bygger på erfaringerne fra det danske nej til Maastricht-traktaten og Edinburgh-protokollen, som indførte de fire danske EU-forbehold vedrørende den fælles mønt, unionsborgerskab, politisamarbejde og forsvar,

samt det irske nej til Nice-traktaten, således at de franske og nederlandske vælgere på ny skulle stemme om Forfatningstraktaten. En sådan løsning ville formentlig forudsætte tilføjelse af et Socialt Charter for at gøre løsningen mere acceptabel for navnlig de franske vælgere.

Den *organiske* løsning indebærer en mini-traktat omfattende de formentlig mindre kontroversielle elementer i Forfatningstraktaten såsom posterne som Kommissionsformand og udenrigsminister (formentlig med en Fælles Udenrigstjeneste), begrænsning af antallet af kommissærer som foreskrevet i Nice-traktaten, og reglerne om dobbelt flertal.

En sådan løsning ville ikke nødvendigvis medføre vanskelige folkeafstemninger, hvis den kunne udformes som en protokol til den næste udvidelse af Unionen. En sådan strømning af institutionerne ville bevirke større gennemsigtighed i beslutningsprocessen og dermed styrke den demokratiske indflydelse i EU.

Den politiske proces frem mod en løsning på forfatningskrisen kan tænkes at ske efter forskellige scenarier:

Scenario 1 ville være, at ratifikationsprocessen genoptages med fare for fornyet afvisning i Frankrig og Nederlandene, men også med risiko for afvisning i såvel nye som gamle medlemslande.

Scenario 2 ville være en mini-traktat med bevarelse af institutionelle

ændringer til fordel for EU's handlekraft udadtil uden folkeafstemninger, men med risiko for at blive brudt op i hårdt tilkæmpede kompromiser.

Scenario 3 ville være bibeholdelse af eksisterende traktater dog tilpasset væsentlige ændringer til fordel for handlekraft udadtil sås afstemningsprocedurer og ophævelse af søjlestrukturen. Den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik kunne styrkes i kraft af flertalsafstemninger omkring indsættelse af EU's kampgrupper og omkring Forsvarsagenturet. Her foreligger risiko for omgåelse af de demokratiske procedurer.

Og scenario 4 ville være udarbejdelse og godkendelse af en ny forfatning med mulighed for forstærket samarbejde inden for Eurogruppen i stedet for Forfatningstraktaten. Det ville være tidskrævende med 27 medlemsstater, og kunne samtidig føre til udsættelse af en senere EU-udvidelse.

Vælgerapati

Forfatningstraktatens forkastelse i Frankrig og Nederlandene i sommeren 2005 retter imidlertid opmærksomheden mod de forudgående valg til Europa-Parlamentet i 2004, som gav den laveste valgdeltagelse nogen sinde, hvilket ud fra et demokratisk synspunkt var langt mere bekymrende end de to folkeafstemninger.

Vælgerne i de to lande havde dermed allerede umiddelbart efter EU's udvidelse udtrykt deres uro over optagelsen af de nye central- og østeuropæiske lande, som på deres side viste valget til Europa-parlamentet påfaldende ringe interesse.

Den mest nærliggende forklaring på denne apati fra vælgernes side synes at være manglende opslutning til det europæiske prestigeprojekt, som er blevet drevet af de europæiske økonomiske eliter med en vis støtte fra politiske og juridiske eliter, og som er kommet til udtryk i reformer af økonomi og arbejde med sigte på højere levestandard og mere forbrug.

I en tid hvor frygten for global opvarmning, forringelse af miljøet, illegal indvandring, menneskesmugling og grænseoverskridende organiseret kriminalitet står højt på borgernes dagsorden, ønsker de at støtte en europæisk proces, som bidrager til deres sikkerhed og fred, sociale rettigheder, tryghed og frihed.

Globaliseringen med udlicitering og udflytning af arbejdspladser har tilsyneladende ført til stagnation i flere europæiske økonomier og bekymring for arbejdsløshed, manglende social beskyttelse og økonomisk stilstand. Til gengæld viser meningsmålinger påfaldende høje og stigende forventninger til ESDP, og EU's borgere synes at forvente civile indsatser til fremme af demokrati i andre lande.

Det er derfor ikke overraskende,

at europæerne generelt synes at foretrække civile frem for militære operationer med valgovervåkning højt på listen og indsatser, der bygger på legitime og omkostningsbevidste midler. Den europæiske sikkerhedsstrategi 'Et sikkert Europa i en bedre verden', har tilsyneladende opfanget denne tendens, og ESDP-indsatserne i henholdsvis Georgien og Aceh er nylige eksempler på europæiske anstrengelser imod risikoen for sammenbrudte stater og potentiel terrorisme, regionale konflikter og organiseret kriminalitet.

Projekternes Europa

Den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik's væsentligste svagheder er funktionel opsplittning og institutionel opdeling.

Forfatningstraktaten søgte at skabe et fælles retsgrundlag for at styrke institutionel sammenhæng og sammenhæng på tværs af de forskellige politikker. Set på baggrund ikke mindst af EU's udvidelse mod øst og sydøst er der grund til at tro, at fokus snarere bliver regionalt end globalt.

Forfatningsdebatten peger endvidere i retning af et 'projekternes Europa' med vægt på konkrete resultater, og den institutionelle mulighed som bedst synes at afspejle de politiske prioriteter, er en fortsat fornyelse af ESDP og dens operative muligheder. Det kan ske inden for de eksisterende traktater, tilpasset de vig-

tigste institutionelle ændringer som afstemningssystemet i Rådet og fordelingen af pladser i institutionerne, men samtidig med opløsning af søjlestrukturen angående udenrigs- og sikkerhedspolitik samt retlige og indre anliggender.

EU har besluttet at forlænge tænkepausen fra 2005 ind i 2007, hvor Tyskland overtager Formandskabet og skal forsøge at drive integrationsprocessen videre. Denne timing svarer til vigtige politiske begivenheder i 2007, navnlig præsidentvalget i Frankrig i maj-juni. Desuden peger den frem mod det franske Formandskab i andet halvår af 2008 og nyvalg til såvel Kommissionen som Europa-Parlamentet i 2009.

Inden da ventes yderligere Bulgarien og Rumænien at blive medlemmer af EU, mens Kroatien venter i kulissen.

Artiklen bygger på en mere omfattende engelsksproget rapport fra DIIS om "EU Global Power? – Reflections on the European Security and Defence Policy after the failure of the 2004 Draft Constitutional Treaty", der indgår i DIIS' Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier, som foretages på en bevilling fra Forsvarsministeriet.

Niels Aadal Rasmussen er ministerråd og midlertidig forsker ved DIIS

USA's udenrigspolitik i geopolitisk perspektiv

Sten Rynning

Amerikansk sikkerhedspolitik drives af underliggende bekymring for, om USA kan holde Euro-Asien fragmenteret og svagt. Et centralt virkemiddel er geografiske brohoveder fra Europa til Asien, og de udsving vi oplever, skyldes forskellige syn på disse brohoveder

Det er i dag næsten almen viden, at neokonservative kræfter i nogle år nu har styret amerikansk udenrigspolitik. Vejen til magten blev banet først af valget i november 2000 af George W. Bush til præsidentembedet, dernæst af terrorangrebet i september 2001.

De neokonservative stod klar i kulissen med et klart svar på tidens nye trussel, og resultatet var krig i Afghanistan efterfulgt af krig i Irak. Internationale institutioner som FN og NATO blev enten ignoreret eller aktiveret selektivt ifølge det nye princip om, at USA handler alene eller vha. fleksible koalitioner. Resultatet er en voldsom international frustration og et alment håb om, at det republikanske valgnederlag ved midt-

vejsvalget i november 2006 er første skridt på vej til valget af en mere 'fornuftig' præsident i 2008.

I lyset af dette håb er det værd at minde om, at neokonservativ udenrigspolitik blot er en variation over nogle grundlæggende temaer, som bestemmes af en geopolitisk logik. Hvis vi vil forstå de neokonservative, så må vi kort sagt forstå det spillemarked, som geopolitikken skaber i Washington. I denne artikel vil jeg sætte fokus på disse forhold.

Den sørgelige udvikling i Irak har skabt travlhed ved håndvasken i Washington. Præsident Bush og hans nærmeste rådgivere er efterhånden de eneste, som holder kursen, mens kritikken vokser. Selv det neokonservative miljø fragmenteres.

Prominente neokonservative som Charles Krauthammer og Francis Fukuyama er nu pludselig ikke neokonservative længere, men en form for 'demokratiske realister'. Hermed mener de, at målet er det samme – demokratiets udbredelse – men at man må være mere realistisk omkring midlerne.

Den neokonservative kabale

En epoke er måske slut – den neokonservative epoke – og det næsten inden den begyndte. Men ikke nødvendigvis. Lad os først kigge på den konventionelle visdom omkring de neokonservative.

Præsident George W. Bush trådte ind i embedet uden en fast forståelsesramme for international politik, og mest af alt virkede han konservativ. Han ville ikke kaste USA ud i militære eventyr men i stedet arbejde for, at USA skulle blive en 'ydmyg' (*humble*) – og stærk – nation, som andre nationer respekterede. Dette udsyn kom til kort efter den 11. september, hvor USA havde brug for en mere radikal vision.

Det neokonservative miljø kom nu til sin ret. I valgkampagnen i 2000 var de med i den inderste kreds af udenrigspolitiske rådgivere omkring kandidat W. Bush. Kredsen havde en fast kerne på otte personer, heriblandt Condoleezza Rice og Paul Wolfowitz. Efter det succesfulde valg, og efter terrorangrebet blev de særligt indflydelsesrige, idet de

samlede sig omkring to afgørende søjler i administrationen: forsvarsministeriet Pentagon og vicepræsident Cheneys stab.

Donald Rumsfeld og Richard Cheney var altså de to tyngdepunkter i administrationen – og typisk sætter man disse op imod det mere liberale udenrigsministerium, først under Colin Powell og nu Rice, og også det nationale sikkerhedsråd NSC, tidligere under Rice og nu under Steve Hadley. Rice er altså ikke regnet som neokonservativ: det er derimod det hold af rådgivere, som Rumsfeld og Cheney omgiver sig med.

I Pentagon fandt man ikke mindst viceforsvarsminister Wolfowitz, en kendt høg som nu er formand for Verdensbanken. Tilbage i de tidlige 1990'ere arbejdede Wolfowitz for forsvarsminister Cheney og forfattede en berygtet *Defense Planning Guidance*, ifølge hvilken USA skulle etablere global dominans. Tidligere, i 1980'erne under Reagan, var Wolfowitz ansvarlig for Policy Planning i udenrigsministeriet, og på det tidspunkt arbejdede han med blandt andre Francis Fukuyama, Lewis Libby og Zalmay Khalizad. Parallelt arbejdede Richard Perle og Douglas Feith i Pentagon med internationale sikkerhedsspørgsmål. Flere kunne inddrages, men her finder vi kernen af det neokonservative hold, som blev samlet under W. Bush.

Rumsfeld og Wolfowitz udbyggede hurtigt i 2001-02 deres ministeriums

evne til at komme med alternative efterretningsrapporter (for at balancere CIA) og til at planlægge fredsopbygning i Irak. I begge tilfælde var nøglepersonen indadtil Douglas Feith, som bl.a. også var ansvarlig for Pentagons deltagelse i den interministerielle koordination.

Denne koordination var på mange måder nøglen til fred i Irak, og det gik selvsagt ikke godt – hverken i Irak efter krigen eller i Washington før krigen. Feiths kontor kørte udenrigsministeriet ud på et sidespor, hvilket angiveligt fik Colin Powell til at omtale Feiths kontor som Pentagons Gestapo-afdeling. Richard Perle fik en tilstødende funktion i Pentagon, da han indtil 2003 var formand for Rumsfelds rådgivningsorgan, the Policy Advisory Board, og han var vedvarende en fortaler for Irak-krigen.

Lewis Libby var i perioden 2001-2005 Cheney's stabschef, hvilket var en betydelig post, da Cheney opbyggede en stærkere stab især udenrigspolitisk, end man tidligere havde set. Libby måtte i 2005 træde tilbage, da han blev anklaget for at lække en CIA-agents identitet som en del af optakten til krigen i Irak.

En af hans medarbejdere i denne sag, John Hannah, var på udlån fra John Boltens kontor i udenrigsministeriet – den enlige neokonservative stjerne inden for Colin Powells ministerium. En anden medarbejder, David Wurmser, kom fra Boltens kontor og havde tidligere arbejdet

for Feith i Pentagon. Zalmay Khalizads skæbne bør vi ikke overse. Som ekspert i Mellemøsten arbejdede han først i udenrigsministeriet under Reagan (1985-1989), siden under Cheney (1991-1992). Det var i sidstnævnte periode, at især han var pennefører på Wolfowitz' Defense Planning Guidance – hvor Lewis Libby i øvrigt fungerede som medlem mellem Khalizad og Wolfowitz. Senere blev Khalizad strategisk analytiker i RAND, men i 2000 blev han udpeget til at lede transitionsholdet i Pentagon. I 2001 røg han ind i NSC, inden han i 2003 blev udpeget til ambassadør i Afghanistan, en post han forlod til fordel for ambassadørposten i Irak i 2005.

Man kunne endelig også pege på andre skribenter og intellektuelle end Charles Krauthammer og Francis Fukuyama, fx Robert Kagan, som i 2002 blev berømt for at skrive, at stærke USA var fra Mars og svage Europa fra Venus. Kagans kone, Victoria Nuland, arbejdede i 2003-2005 for Richard Cheney, inden hun i 2005 blev udpeget til at være USA's NATO-ambassadør.

Alle disse personer var i 1990'erne, under Clinton, aktive uden for regeringen i det neokonservative projekt – *Project for a New American Century* (PNAC) – hvis formål er at styrke USA's globale stilling. Lederen af projektet er William Kristol, søn af neokonservatismens fader, Irving Kristol.

I 1990'erne, mens de ventede på

magten, tilrådede disse neokonservative såvel Benjamin Netanyahu i Israel som præsident Clinton til at opgive 'land for fred' forhandlingerne og samtidig sætte Saddam Hussein fra magten. Præsident W. Bush har som bekendt gennemført begge disse politikker – den første i samarbejde med Ariel Sharon; den anden med invasionen i 2003.

Den geopolitiske kontekst

Man skal være blind for at overse, at disse neokonservative beslutningstagere og rådgivere har haft væsentlig indflydelse. Men det er nyttigt at sætte dem i historisk og geopolitisk perspektiv, for USA's globale position skaber et politisk pres, som virker på alle amerikanske beslutningstagere – om de så er neokonservative, demokrater eller andet.

Ved geopolitik vil jeg her trække især på Harold Mackinder og til dels Alfred Thayer Mahan. Mackinder beskrev i 1904 i artiklen *The Geographical Pivot of History*, hvordan den store euro-asiatiske landmasse var omdrejningspunktet for global strategisk historie. Pointen handler om, hvordan denne landmasse som centralt punkt – *the pivot* – kan dominere, og hvordan den store periferi kan balancere.

Landmassen havde historisk været delt mellem magter, som dominerede den nordlige skovklædte del, og andre magter som dominerede sletterne mod syd. Denne splittelse i

centeret var alt andet lige til fordel for periferien – Europa, Mellemøsten, Indien og Kina. Hvis enkelte magter blev stærke nok til at dominere hele landmassen, så fik periferien større problemer. Dette skete først under mongolerne, siden hen under russerne.

Heldigvis for periferien, kan man sige, havde den et naturligt forsvarsvåben, som centeret ikke kunne matche: sømagt. Det var især europæerne fra det 15. århundrede og opefter, som udviklede denne. Dermed blev de i stand til mobilt og fleksibelt at indkredse den euro-asiatiske landmasse og på passende steder etablere brohoveder, som skabte grobund for handel – og dermed rigdom – og også militære indgreb mod den centrale magt. Det var mod slutningen af det 19. århundrede, at Alfred Thayer Mahan udviklede en strategisk doktrin om sømagt, som han forsøgte at sælge i USA i en tid, hvor de fleste var mere fokuseret på kontinental ekspansion. Med tiden har Mahan vundet stor indflydelse og fungerer som en baggrund, for Mackinders senere analyse.

Det følger, at USA aldrig kan få mulighed for at gøre sig til verdenshersker. Hertil skal man simpelthen ligge i Euro-Asien og ikke i Amerika. Geopolitisk set er USA en periferi. Det er til gengæld en uhyre magtfuld perifer stat, som har evne og ikke mindst interesse i at holde Euro-Asien fragmenteret. Det er en geopolitisk interesse, som opstod i

takt med, at USA udviklede sig til en regional amerikansk magt med overskud til globalt engagement, og interessen har bestået lige siden.

NATO blev skabt i april 1949, og den konventionelle visdom tilsiger, at NATO var frugten af forhandlinger mellem Vesteuropa og USA i lyset af den kommunistiske trussel. Det er også rigtigt, men det militære etablissement i Pentagon var inden da nået til den konklusion, at USA's forsvar ikke kunne være regionalt/amerikansk: Pearl Harbor havde vist holdbarheden i et lokalt forsvar; Hitler havde vist holdbarheden i at stole på den europæiske magtbalances evne til at holde landmassen fragmenteret.

Fra 1941 opstod derfor de militære begreber, som skulle blive fundamentet, hvorpå USA's militære strategi såvel som NATO blev bygget: fremskudt forsvar, brohoveder, oversøiske baser og projektering af magt.

Disse begreber var selvfølgelig militære og skulle enten accepteres eller afvises på politisk niveau. Sovjetunionens ekspansive politik i 1946-1947 gjorde valget let for politikerne: de accepterede analysen. Resultatet var, at Storbritannien og en række lande med 'trædesten' i Atlanten, herunder Danmark/Grønland, blev til USA's flybaser; Frankrig blev til brohovedet ind i Europa. Andre brohoveder man forsøgte at opretholde i den Kolde Krig – med varierende grader af succes –

var Sydkorea, Vietnam og Iran, mens Afghanistan ikke så meget tjente som brohoved som et ømt punkt, hvorfra man kunne fragmentere det sovjetiske imperium.

Sovjetunionen faldt i 1991, og selvom Rusland bestod, så var de nye stater i Østeuropa, Kaukasus og Centralasien vidnesbyrd om, at periferien kunne ånde lidt lettere i balanceringen af Euro-Asien. Men et tiår er kort tid i en strategisk analyse, og derfor gælder det også om at bruge Mackinder til at kigge fremad.

Det springende spørgsmål gælder Kina og dets evne til at vokse ind i Centralasien. Denne evne stiger i takt med, at Rusland har problemer med at revitalisere sit samfund og sin økonomi, om end stigende oliepriser giver Rusland et pusterum. Kina har fremtiden på sin side, og det er interessant at bemærke, at Mackinder i 1904 pegede på Kina som en mulig samlende kraft i Euro-Asien. Dette vil skabe en 'gul fare', noterede han, for Kina ville besidde både landmassen og et stort kystområde, hvorfra det kunne imødegå periferiens sømagt.

En anden problematik gælder Mellemøsten. Denne region har historisk været den mest sårbare af åbenlyse geografiske grunde. Den er attraktiv (i dag pga. olie, men historisk pga. de civilisationer, som voksede op i Irak og Egypten); er let tilgængelig fra både vand og steppe; og har ingen forsvar i dybden. Histo-

risk gav det anledning til en 'vinde-
ren tager det hele' dynamik – fra
Perser-riget over Alexander den Sto-
re til det Osmanniske Rige. Siden
blev eksterne magter enige om at
dele området, og den deling lever vi
med i dag. Der har dog været vagt-
skifte blandt de store magter, ikke
mindst da de vesteuropæiske magter
tabte pusten i midten af det 20. år-
hundrede, og USA tog over. I 1983
oprettede USA en ny regional Cen-
tral Command (CENTCOM), som
dækker et område fra Centralasien
over Mellemøsten til Afrikas Horn.
CENTCOM er i dag ansvarlig for ind-
satsen i både Afghanistan og Irak.

USA's geopolitiske interesse i dag
og i årene fremover er altså dels at
sikre den fortsatte fragmentation af
Centralasien som en barriere mod
kinesisk ekspansion dels at holde an-
dre magter ude af Mellemøsten.

Realister og liberalister

Vender vi blikket tilbage til den poli-
tiske scene i Washington, er det
værd at evaluere neokonservatis-
mens rivaler – realisme og liberalis-
me – og se, om disse traditioner gik
imod eller indskrev sig i dette geo-
politiske perspektiv. Groft sagt kan
man sige, at realismen var i højsæ-
det under George H.W. Bush (1989-
1993) og liberalismen under Wil-
liam J. Clinton (1993-2001).

Det er hverken forsvarsminister
Cheney eller forsvarschef Powell,
som fremstår som H.W. Bushs vigtig-

ste sikkerhedspolitiske rådgivere.
Det gør derimod udenrigsminister
James Baker III samt sikkerheds-
rådgiver Brent Scowcroft. H.W.
Bush har ikke skrevet sine memoir-
er, men han og Scowcroft har udgi-
vet deres syn på USA's rolle i de sto-
re omvæltninger i denne periode (*A
World Transformed*).

Scowcroft er senere blevet de neo-
konservatives *bête noire* givet hans
modstand mod Irak-krigen. Som an-
dre realister mente han, at det var
den forkerte krig. Den rigtige krig
gjaldt krigen i Afghanistan, og Irak
var et vildspor, som ville trække res-
sourcer det forkerte sted hen, og
som ville militarisere en konflikt,
som burde kæmpes overvejende
med en bred vifte af instrumenter.
Det er en udbredt opfattelse, at
Scowcroft til dels har fungeret som
talerør for H.W. Bush, og at forhold-
et mellem Bush senior og junior af
samme årsag har været anstrengt.

Disse modsætninger til trods er
det ikke muligt at sige, at præsident
George H.W. Bush førte en politik,
som gik mod Mackinders analyse.
Dette ses især i de to væsentligste
udenrigspolitiske tiltag i perioden:
først det samlede Tysklands optagel-
se i NATO; dernæst Golfkrigen i
1991 og den efterfølgende fredspro-
ces mellem Israel og palæstinenserne.
Tysklands optagelse i NATO var
et sine qua non fra Bush- admini-
strationens side, hvilket skabte fru-
stration på sovjetisk side, som ønske-
de sig indrømmelser til gengæld for

tilbagetrækningen fra Østeuropa. Hvor hårdt de end pressede, måtte Gorbatsjov og Shevardnazde nedlægge Warszawa Pagten, mens NATO blev udvidet og bekræftet som Vestens fundamentale sikkerhedsorganisation.

I de tilfælde hvor at lande som Frankrig og Tyskland troede, at de skulle skabe en parallel dynamik i det nye EU, gik Bush-administrationen direkte til værks. Europæerne blev bedt om at melde klart ud til fordel for NATO. Samtidig, da europæerne forsøgte at håndtere krisen i Jugoslavien, var Baker og hans efterfølger, Lawrence Eagleburger, tilfredse med at delegere dette spørgsmål til EU, for så kunne europæerne lære at kende deres begrænsninger. Amerikansk politik over for EU har siden hen kørt i samme spor: opbakning til EU, men kun som stabiliserende faktor i Europa, ikke som aktør som kan udfordre USA.

Fra et geopolitisk perspektiv er logikken uangribelig. Europa skal hænge sammen, så det kan fungere som en barriere for Rusland og samtidig som et brohoved ind mod landmassen for USA. Brohovedet har således forskudt sig østpå hen over årene: i 1949 var Storbritannien og Frankrig nøglepunkterne; i dag er det hele den vest- og central-europæiske landmasse. Det er derfor ikke overraskende, at Carters tidligere sikkerhedsrådgiver, Zbigniew Brzezinski, i 1998 (i *The Grand Chessboard*) udpegede partnerskabet med

Frankrig og Tyskland, *ikke* Storbritannien, som et 'geostrategisk imperativ' for USA.

Mellemøsten blev i 1990, med Saddam Husseins invasion af Kuwait, fundamentalt truet, forstået på den måde at Irak dermed positionerede sig til at blive regionens dominerende magt. Dette var uacceptabelt for USA, og resultatet var dels Golf-krigen i 1991, dels begyndelsen af fredsprocessen, som voksede direkte ud af denne krig. Fredsprocessen skulle især på lang sigt skabe balance mellem USA's paradoksale interesser i regionen: mellem forsvaret for Israel og samtidig støtten til de olierige arabiske monarkier. Ønsket om en ny balance under amerikansk lederskab falder igen i tråd med Mackinders logik.

Ret meget mere nåede H.W. Bush ikke, eftersom han tabte valget i november 1992. Hans efterfølger, Bill Clinton, trådte imidlertid i samme spor, både hvad angår Mellemøsten og NATO. Clinton satsede hårdt på fredsprocessen, og i det sidste år af hans præsidentembede, år 2000, arbejdede han intenst med at skabe en 'final status' enighed mellem Israel og palæstinenserne. Det mislykkedes i yderste instans, givet uenigheder parterne imellem, måske især pga. Arafats uvilje mod at indgå en endelig fred. Clinton forsøgte sideløbende at isolere denne fredsproces fra Mellemøstens forstyrrende politik ved at lægge en mur omkring de to radikale stater ved Golfen –

Irak og Iran. Politikken hed 'dual containment', blev annonceret i 1993, og var USA's linje indtil krigen i 2003.

På NATO-fronten forsøgte Clinton at overbevise Rusland om, at et stærkt NATO var godt for Rusland, og Rusland blev tilbudt et privilegeret partnerskab med alliancen. Det var da også indlysende, at et stabilt og demokratiseret Rusland indbundet i partnerskaber var i USA's interesse, for så ville der være grænser for ekstremismen i russisk udenrigspolitik. Imidlertid var der på intet tidspunkt tale om at ofre NATOs status til fordel for russisk følsomhed. Rusland var imod et større NATO og et mere aktivt NATO; NATO blev under Clinton både større og mere aktivt.

Processen kom i liberal indpakning – målet var at konsolidere de gamle demokratier og åbne kredsen for nye demokratier – men resultatet var umiskendeligt et forstærket europæisk brohoved.

De neokonservative i perspektiv

Pointen i dette er *ikke*, at realister, liberalister og neokonservative handler ens. Det gør de ikke. Men de har samme overordnede prioriteter, som vi kan forstå ud fra en geopolitisk ramme, nemlig at etablere brohoveder ind mod Euro-Asien og fastholde Mellelemøsten som amerikansk interesseområde.

Forskellen i stil og fokus er til at

tage og føle på, når det gælder Mellelemøsten. George H.W. Bush samlede en imponerende stor koalition i den første Golf-krig og fik startet fredsprocessen – i Madrid i oktober 1991. Dette var positivt, men tilbage stod problemet med Irak og Iran, hvor USA historisk havde spillet den ene ud mod den anden – og især Irak mod Iran efter den iranske revolution i 1979.

Ved at slå Irak og lade Saddam Hussein sidde ved magten afskrev USA sig de facto muligheden for at balancere de to magter: begge var nu bundet til et fjendskab mod USA. Visionen heri blev aldrig klarlagt, og det var op til Clinton at finde svaret.

Svaret blev som bekendt en inddæmningspolitik over for begge lande, *double containment*, hvor afskrækelsen over for begge stater blev gjort troværdig vha. amerikanske styrker udstationeret i Saudi-Arabien. Hermed åbnedes banen for de neokonservative, som med en vis ræson kunne argumentere, at USA havde bakket sig selv ind i en farlig status quo position: man var sikret opposition fra både Irak og Iran, og man var sikret radikal islamisk kritik givet den militære tilstedeværelse i Saudi-Arabien. I takt med at al-Qaeda rettede terroranslag mod USA – blandt andet i Yemen, Kenya og Saudi-Arabien – og Irak og Iran på hver sin vis støttede de kræfter i Libanon og de palæstinensiske områder, som bekæmpede Israel, så vandt dette ar-

gument frem. Løsningen, fastholdt de neokonservative op igennem 1990'erne, var at komme ud af Saudi-Arabien ved at tage Saddam Hussein ud af spillet, intimidere Iran, og åbne banen for moderate kræfter i Palæstina.

Mellemøsten illustrerer altså, hvordan samme geopolitiske fokus på en regional interesse kan give sig udslag i vidt forskellige politikker. Vi skal bare huske på, at disse forskelle opstår inden for en fast ramme – den geopolitiske. Ydermere skal vi være opmærksomme på, at den store forskel i dag ikke er at finde mellem på den ene side de neokonservative og på den anden realisterne og liberalisterne. Tværtimod ser det ud til, at liberalisterne og de neokonservative er ved at finde sammen i en uheldig, men politisk dominerende alliance i Washington, mens realisterne står med en politik, som de ikke kan sælge politisk. Denne udvikling kan vi igen forstå ved hjælp af Mackinder.

Hvor langt skal perifere magter gå for at etablere brohoveder? Skal brohovederne være dybe og brede, eller skal de kun lige være store nok til at servicere en massiv landsætning – en amfibieoperation på strategisk niveau? Groft sagt så går liberalisterne og de neokonservative ind for store og brede brohoveder, mens realisterne foretrækker tilbagetrukne positioner – som de kalder *off-shore balancing*.

Realisterne vil altså trække USA

ud af de værste brændpunkter og bevare en diskret tilstedeværelse, som kan tippe magtbalancen til USA's fordel, men som ikke gør USA til en regional lynafleder. Dette er der enighed om i forhold til Mellemøsten, hvilket ikke er overraskende i lyset af realisternes kritik af Irak-krigen i 2003.

De er mere uenige om Europa. Nogle realister vil holde partnerskabet til Frankrig-Tyskland i noget, de kalder 'selektivt engagement', og idéen er selvfølgelig at skabe dybde og bredde i brohovedet og sikre indflydelse på EU's udvikling. Andre realister vil bare ud af Europa, da de mener, at Europas geopolitiske problem er Tyskland, og at EU er stærkt nok til at holde landet indbundet – i en god tid endnu, i al fald.

I forhold til begge regioner mener både neokonservative og liberalister, at mere er bedre. Holdningen kommer sig af at fokusere på værdier – demokratiske og liberale værdier. Jo flere europæiske lande, vi får ind i kredsen af etablerede demokratier, jo bedre. Jo mere grobund der bliver skabt for disse værdier i Mellemøsten, jo bedre. Der er ganske vist en forskel mellem de neokonservatives vilje til at bruge magt for at udbrede demokrati og så liberalisternes mere indirekte strategier, men forskellen skal ikke overdrives. De neokonservative er fx på retræte fra den militære entusiasme, som Irak-krigen var udtryk for, og de liberale bliver mere og mere varme

på visionen om at sprede demokrati sågar på globalt plan.

W. Bushs tiltrædelsestale efter genvalget i 2004 var stærkt fokuseret på demokrati og frihed, men hverken i hans tale eller i hans opdaterede sikkerhedsstrategi fra marts 2005 nævnes muligheden for, at demokrati kan promoveres med militære midler. Liberalisterne er ganske enkelt enige, og man skal ikke glemme, at det var liberalister, som drev NATOs væbnede intervention i Kosovo i 1999 – en 'humanitær krig'. Styrken i den neokonservative-liberale alliance er visionen om demokratiets udbredelse, respekten for menneskerettigheder og frihed.

Det er svært for realisterne at sige, at vi skal ofre noget frihed i Kina, Saudi Arabien eller andre steder til fordel for stabilitet – og så forvente stor vælgeropbakning i USA. Måske kan realisterne få noget medvind qua krigstrætheden fra Irak og ønsket om at komme tilbage til en 'normal' tilstand, men på et generelt plan er visionen om frihed og demokrati mere dynamisk og positiv. H.W. Bush er den eneste præsident, som har forsøgt at sælge stabilitet som en vision. Resultatet var, at han blev beskyldt for ikke at kunne håndtere *the vision thing* – og han tabte valget.

Det store slag mellem realister på den ene side og den liberalt-neokonservative alliance på den anden kommer til at handle om Mellemøsten og Kina. USA opretholder i

dag en off-shore balancing strategi over for Kina, hvilket ses igennem den amerikanske tilstedeværelse i Japan, Sydkorea og på Taiwan, samtidig med at USA opretholder en stærk Stillehavsflåde.

Nu er USA imidlertid også kommet ind på 'den anden side' af Kina – i Centralasien, qua krigen i Afghanistan og de politisk-militære aftaler, som i den forbindelse er indgået med de centralasiatiske lande. Samtidig forsøger USA såvel som de andre store magter at sikre sig fordelagtige aftaler med de olie- og gasrige stater i området, ikke mindst Kazakhstan.

Det er klart, at denne akse i nordvest i Kinas sfære styrker USA's evne til at fragmentere Euro-Asien og samtidig inddæmme Kina. Den er dog også samtidig kontroversiel, fordi den skaber modstand fra såvel Kina som Rusland. I 2001 dannede disse lande sammen med Kazakhstan, Tadjikistan, Kirgisistan og Uzbekistan Shanghai Cooperation Organization (SCO).

Formålet for SCO stammer tilbage fra midten af 1990'erne og drejer sig om at imødegå ekstremisme, terrorisme og separatisme – kort sagt, at styrke SCO-landenes centralmagter – men er siden 2001-2002 også drejet hen imod USA's tilstedeværelse. Kina og Rusland har holdt fælles militære øvelser, og i 2006 blev Iran, Indien, Pakistan og Mongoliet tilbudt medlemskab. SCO er dermed blevet et middel til at fravriste USA

initiativet i Centralasien – at isolere USA og Afghanistan; at sænke USA's projekt for det 'større Centralasien'; at give lande som Iran en livline; og rykke Centralasiens tyngdepunkt mod nordøst.

Ud over at USA modarbejder denne trend, bl.a. ved at indgå en nuklear samarbejdsaftale med Indien og dermed inddæmme Iran og drive en kile ind i SCO, så er det uklart, hvor USA på længere sigt vil søge hen. Den realistiske opskrift vil gå på at nedtone det brede engagement for dermed at forbedre udsigterne til (a) partnerskab med de lande, som virkelig tæller – Afghanistan; Kazakhstan og Indien, og (b) nedtone konflikten med Kina.

Dermed kan USA læne sig lidt tilbage og se, om Kina kan overkomme sine interne udviklingsproblemer. Den liberale såvel som den neokonservative opskrift vil gå på at fastholde engagementet med henblik på at sikre USA's interesser, men også at indpode de rigtige værdier i regionen – fra Irak og Mellemøsten til Kirgisistan og Centralasien.

Konklusion

Hermed når vi frem til den centrale konklusion, en geopolitisk analyse byder på. Amerikansk sikkerhedspolitik drives af den underliggende bekymring for, om periferien USA kan holde den centrale landmasse Euro-Asien fragmenteret og svag.

De centrale virkemidler er dels en

stærk mobil militær styrke, især en stærk flåde, og geografiske brohoveder fra Europa til Asien. De udsving, vi oplever i amerikansk sikkerhedspolitik, drives af forskellige syn på disse brohoveder. Nogle analytikere mener, at den bedste strategi er at gå langt indenlands – *on-shore* – for at udbrede værdier, som styrker amerikansk lederskab. Andre analytikere mener, at den bedste strategi er at holde brohovederne relativt små og diskrete – *off-shore* – bevare evnen til at gribe ind, hvis en enkelt magt skulle vokse sig for stor.

Den store debat vil i de kommende år dreje sig om den rette strategi i CENTCOMs ansvarsområde – fra Mellemøsten til Centralasien. Den liberalt-neokonservative alliance vil presse på for et bredt, men også kontroversielt amerikansk engagement. Problemer i Irak kan spænde ben for det brede projekt og give realisterne vind i sejlene, men på længere sigt har den liberalt-neokonservative alliance bredere politisk appel.

Spillet i Washington om udformningen af en Euro-Asiatisk strategi forsætter altså, og det vil i alle tilfælde være spændende at følge.

Sten Rynning er lektor på Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet

Fidel Castros fravær ud dramatisk

Niels Lindvig

Forhåbninger om at Cuba vil gå mere eller mindre i opløsning ved Fidel Castros bortgang, ser ud til at være skudt i sæk. Cubanerne har tilsyneladende forberedt sig grundigt

Så, hvad sker der i Cuba, når Fidel Castro engang er væk? Ja, i første omgang en storslået begravelse med deltagelse af ikke så få stats- og regeringschefer fra det meste af verden. Med undtagelse af USA, Marshalløerne, Palau og Israel – måske.

For til trods for, at Israel og de to lilleputstater som de eneste af FN's 189 medlemslande troligt støtter USA i den årlige afstemning om det nytteløse og skadelige i USA's 45 år gamle handelsblokade mod Cuba, er Israels samhandel med Cuba faktisk støt voksende. Så, hvem ved?

Spørgsmålet om Cubas fremtid uden Fidel Castro er et af de få tilbagevendende – og umulige i international politik; det bærer i sig en snert af forventning om sammenbrud og kaos i et land, som i årtier tydeligvis ikke har haft for meget at rutte med – hverken økonomisk el-

ler politisk; et land, der har været holdt sammen af én persons vilje til overlevelse for sig selv, for sit folk og for det kommunistiske system, han satte sig i spidsen for tilbage ved magtovertagelsen i 1959.

Det kan til dels forklares med, at det cubanske styre har oprådt lukket og hemmelighedsfuldt, når det drejer sig om tiden efter Fidel Castro. Det har været tabubelagt og næsten haft karakter af, at manden nok er udødelig.

En anden del af forklaringen ligger i det USA, som gennem årene – med vekslende styrke ganske vist – har dæmoniseret Fidel Castro og sat lighedstegn mellem det cubanske samfunds overlevelse og Fidel Castros.

Derfor de mange forsøg på at snigmyrde ham.

Fidel Castro *er* systemet; når han

er væk, er så ikke også systemet væk?

At ledelsen i Cuba har valgt at være tilknapet om fremtiden uden Fidel Castro betyder selvfølgelig ikke, at der ikke er truffet forberedelser, men i det betændte klima, som hersker mellem Washington og Havana, har cubanerne ikke haft lyst til at give USA mulighed for at forberede sig på at intervenere.

USA's skiftende præsidenter – 10 i alt har Castro spillet op imod igennem årene – har aldrig lagt skjul på, at Washington opfatter Cuba som sin interesssfære og ikke har tænkt sig at se stiltiende til, men i stedet aktivt forsøge at påvirke udviklingen i Cuba.

Handelsblokaden, som i de seneste 10-12 år er blevet strammet gevaldigt fra USA's side, skulle få Havana til at makke ret, men forekommer at have tjent Fidel Castros interesser bedre end USA's. Det cubanske styre har i rigt mål kunnet bruge embargoen som undskyldning for allehånde problemer – økonomiske og andre. Også selv om de langt fra altid har været forårsaget af blokaden.

Det er vanskeligt at påvise, at Cuba-blokaden har gavn til USA's interesser. Faktisk har den i flere sammenhænge tjent til at isolere USA mere end Cuba. Alligevel har man stædigt holdt fast ved den; en politik som til dels har været dikteret af indenrigspolitik og valglogik i USA, hvor eksilcubanernes indflydelse i især Florida er tilstrækkelig til, at

det har betydning for, hvilken vej Florida stemmer ved præsidentvalg og kongresvalg.

Præsident George W. Bush var ikke blevet præsident i 2000, hvis ikke han havde haft 537 stemmer mere end Al Gore i Florida – hvis det var det, han havde.

Da truslen forsvandt

Der har været gunstige tidspunkter, hvor Washington kunne have taget sin Cuba-politik op til overvejelse. Det mest logiske tidspunkt, hvor man kunne have valgt at skifte fra fjendtlighed til engagement var i 1992. Den Kolde Krig var overstået, Sovjetunionen brudt sammen og havde i den proces trukket sig tilbage fra Cuba og i realiteten fjernet den sidste sikkerhedsbekymring, som Washington kunne have i forhold til Cuba. Alle cubanske soldater var trukket ud af Afrika; Cuba var ikke længere involveret i at vælte regeringer i andre verdensdele.

Faktisk var alle de betingelser, som USA havde stillet for et ikke-fjendtligt engagement i Cuba, blevet imødekommet. Men i stedet for at sænke spændingsniveauet og indgå i dialog med Havana, vedtog USA Cuba demokratiloven (Cuba Democracy Act/Torricelli-loven), som i realiteten skærpede sanktionerne mod Cuba. Den fik støtte af præsidenterne George H.W. Bush (den ældre) og senere Bill Clinton.

To år senere – igen med støtte af

såvel republikanerne som præsident Clinton vedtog USA's Kongres Helms-Burton-loven, som strammede embargoen mod Cuba yderligere og som noget nyt fjøede sanktioner mod tredjelande, som handlede med Cuba, ind.

Ikke at nogen af de to embargo-love havde nogen synderlig effekt på hverken den cubanske økonomi eller situationen i landet. Det var en irritationsfaktor for cubanerne og mange andre lande med kontrakter i Cuba, ikke andet.

Efter 11. september

En endnu mere gylden mulighed for at engagere sig og gå i dialog med Cuba opstod efter terrorhandlingerne den 11. september 2001 mod New York og Washington D.C.

Lande verden over understregede deres støtte til – og solidaritet med USA. Cuba var blandt dem. Havana fordømte øjeblikkeligt terrorangrebene og åbnede sit luftrum for USA's fly. Cuba underskrev også straks alle FN's 12 resolutioner mod terror og signalerede vilje til at samarbejde fuldt ud med USA i kampen mod terrorisme. Cubanerne tilbød sågar at underskrive en bilateral aftale om terrorbekæmpelse med USA.

Ingen tvivl om at cubanerne selv vurderede, at det var en kærkommen lejlighed til at forsøge at få et mere tåleligt forhold til USA. Signallerne blev imidlertid overhørt eller

ignoreret. Bush-administrationen indledte i stedet en endnu mere fjendtlig politik i forhold til Cuba.

I oktober 2003 skar præsident George W. Bush og hans viceminister for latinamerikanske anliggender, Roger Noriega, det ud i pap: målet var at skaffe Castro-regimet af vejen i Cuba, intet mindre. Noriega sagde det sådan her: "Præsidenten er fast besluttet på at gøre en ende på Castro-regimet og afmontere det statsapparat, som har holdt ham ved magten så længe."

Ikke længe efter oprettede præsident Bush en kommission, *Commission for Assistance to a Free Cuba*, som i maj 2004 barslede med en 500 sider lang rapport med anbefalinger af, hvordan Washington bedst bragte Castro-regeringen til fald og reorganiserede Cuba efterfølgende. Rapporten stod på tre søjler så at sige.

Den ene var antagelsen om, at Castros regering allerede var i færd med at bryde sammen. Det var kun et spørgsmål om tid og lidt puffen fra USA's side, så faldt den. Den anden søjle var, at USA kunne svække Cuba yderligere økonomisk ved at begrænse antallet af nordamerikanere, som kunne rejse til Cuba. Den tredje søjle var et forslag om at øge USA's støtte til interne dissidenter i Cuba. Alle tre søjler var i bedste fald vakkelvorne – de lignede selvbedrag uden hold i realiteterne.

Kommissionen, der har udenrigsminister Concoleezza Rice og handelsminister Carlos Gutierrez som

formænd, har siden udbygget sin indsats I efteråret 2005 udnævntes Caleb McCarry – tidligere stabschef for senator Jesse Helms – til USA's 'overgangs-koordinator' for Cuba. En kontroversiel udnævnelse, som fik generalsekretær for Organisationen af Amerikanske Stater, chilenske José Miguel Inzulza, til at udbryde de berømte ord: "Der er ingen overgang, og det er ikke jeres land!"

Caleb McCarry har efterfølgende anklaget Venezuela, som leverer billig olie til Cuba til gengæld for cubanske lægehold i Venezuela, for med sin økonomiske livline til Cuba at underminere USA's overgangsplaner for Cuba.

Kommissionen for Bistand til et Frit Cuba tæller embedsfolk fra 24 afdelinger og ministerier i USA og trækker især på inspiration fra folk som Otto Reich, John Negroponte, John Bolton og Roger Noriega – alle mangeårige og uforsonlige fjender af Fidel Castro

I juli 2006 udkom kommissionens anden rapport – en 500 sider lang hensigtserklæring – en pagt med det cubanske folk (Compact with the Cuban People). Rapporten er blevet sønderlemmet af sagkyndige Cubakendere, bl.a. for påstande om, at den cubanske befolkning er plaget af kronisk underernæring, forurennet drikkevand og ubehandlede kroniske sygdomme.

Tilværelsen er rigtigt nok ingen dans på roser i Cuba. Der er mangler. Alligevel viser alle opgørelser fra

FN, at Cubas befolkning har en langt bedre sundhedstilstand end tilfældet er i nabolandene – Puerto Rico, som er USA-territorium, inklusive. Én grund til det er, at cubanerne har gratis sundhedspleje og lægehjælp. Cubanernes levealder er faktisk fem år længere end for sorte i USA. Det billede, som males af cubanernes dagligdag med underernæring og sult i rapporten, er milevidt fra den cubanske virkelighed – dens mange skavanker til trods.

I Cuba opfattes det som et forsøg på at retfærdiggøre en eventuel direkte intervention i Cuba – for at frelse befolkningen så at sige. Alle andre kan mene, hvad de vil, men i Cuba er man overbevist om, at Washington aldrig har opgivet tanken om militær intervention i Cuba.

Økonomien god

Rapportens forsøger også – igen kan man sige – at placere den cubanske økonomi på sammenbruddets rand. Tværtimod viser Cubas økonomi større livstegn end længe. Selv CIA sætter væksten til otte procent.

Det skyldes bl.a. rekordhøje priser på nikkel, Cubas vigtigste eksportartikel. Samarbejde med Venezuela og Kina har i høj grad bidraget til væksten, turismen skæpper fortsat godt i kassen, og så står flere lande i kø for at få lov til at bore efter olie i farvandet nord for Cuba, hvor der er gjort lovende fund.

Rygtet om den cubanske økono-

mis snarlige undergang er stærkt overdrevet. Det samme er måske ikke tilfældet med Fidel Castro.

Ifølge Cubas forfatning skal vicepræsidenten efterfølge præsidenten, hvis han går bort. Washingtons bestræbelser går ud på at forhindre en magtoverdragelse, hvor den ene Castro afløser den anden.

Dødslys

USA foretrækker en overgangsregering, hvor USA's egne interesser er tydeligt repræsenteret. Bl.a. derfor har USA's kontor for magtoverdragelse i Cuba bevilget ca. 80 millioner dollar i støtte til dissidenter i Cuba og propaganda-sendere i Florida rettet mod Cuba.

Men langt størsteparten af de interne dissidenter i Cuba afviser enhver form for udenlandsk indblanding. En af de mere fremtrædende dissidenter, Oscar Espinosa Chepe, siger i den anledning: "Vi er absolut modstandere af, at nogen udenlandsk regering kommer med opfordringer til, hvad cubanerne bør gøre i deres eget land."

En anden, Elizardo Sanches siger, at han ikke fatter, hvorfor der skal sidde en 'koordinator' i en fremmed hovedstad og tage sig af Cubas fremtid. Miriam Leiva, som var med til at starte dissidentgruppen, Kvinder i Hvidt (Las Damas de Blanco), siger kategorisk, at "USA bør ikke forsøge at løse Cubas interne problemer".

Andre som Manuel Cuesta Moura fra dissidentgruppen Arco Progresistas henviser til, at USA's indblanding blot er med til at forværre situationen for menneskerettigheder – en slags dødslys: "Jo mere Bush-administrationen truer med foranstaltninger, som skal bringe Cubas regering til fald, jo mere forlanger regeringen intern disciplin. Overvågningen øger, og USA's politik gør vores arbejde vanskeligere."

Flertallet af dissidenter i Cuba ønsker forandring, men en fredelig forandring, og de har ikke nær så travlt som USA. Mange af dem frygter, at Washington i sidste ende kan fremprovokere et blodbad. De henviser for det meste til, at den nødvendige og tiltrængte forandring i Cuba må komme som resultat af en intern proces.

Støtte i FN

Internationalt er der heller ikke mange, som støtter Washingtons Cuba-politik. USA's embargo mod Cuba blev for nylig for 15. år i træk fordømt af FN's generalforsamling med stemmerne 184-4. Cuba blev i år valgt som medlem af FN's Menneskerettighedsråd med 135 stemmer; næppe fordi så mange lande fandt, at Cuba var den ideelle kandidat til posten, men snarere som en åbenlys kritik af USA's politik over for Cuba, der i øvrigt fra i år er formand for de alliancefrie landes organisation.

Så, embargo eller ej, Cuba er ikke

isoleret. Flere latinamerikanske lande bl.a. Brasilien og Argentina har oven i købet travlt med at udbygge forbindelserne til Cuba. Og umiddelbart før Fidel Castro blev opereret og overdrog magten, var man til møde med Mercosur-landene for at underskrive en handelsaftale mellem Sydamerikas største handels-sammenslutning og Cuba.

Og så er der naturligvis Venezuela, hvor præsident Hugo Chavez har brugt sit lands enorme olierigdomme til bl.a. at bygge en alliance med Cuba. 100.000 tønder olie dagligt til Cuba – på meget gunstige vilkår. Venezuela betaler også for cubanske lægehold med i alt 20.000, som hjælper præsident Chavez med sundhedsprogrammer hjemme i Venezuela.

Cuba har også underskrevet vigtige aftaler med Kina, Canada og Spanien, som er interesseret i alt fra turisme til olieudvinding.

Militæret centralt

Militæret spiller en helt central rolle i Cuba ikke mindst når det gælder erhverv og økonomi. Raúl Castro har således som forsvarsminister været ansvarlig for Cubas turistindustri, som genererer omkring to milliarder dollar årligt.

Engang blev Raúl Castro opfattet som dogmatisk kommunist, men et flertal blandt iagttagere af Cuba mener nu, at han mere hælder til det, de kalder en kinesisk model med et

stærkt etparti-styre og en mere åben økonomi. Økonomisk set er Cuba kommet et godt stykke væk fra de sure år i begyndelsen af 1990'erne efter sammenbruddet i det Sovjetunionen, som bogstaveligt talt holdt Cuba oprejst.

Selv om Fidel Castro har været noget nær udødeliggjort, så har cubaerne selvfølgelig planlagt for den dag, hvor Fidel ikke er der mere. Det slog Raúl Castro fast allerede i sin første offentlige fremtræden, efter at Fidel havde måttet overdrage ledelsen til ham. Fidel Castro har selv været med til at placere militæret centralt i billedet.

De væbnede styrker i Cuba omfatter ca. 55.000 regulære soldater plus 35.000 reservister og sådan noget som 700.000 mennesker trænet til at tage del i et forsvar af Cuba – en strategi kendt som *Guerra de todo el pueblo*, hele folkets krig.

Men militærets indflydelse strækker langt ud over det rent forsvarsmæssige. Indenrigsministeren, ministeren for sukkerproduktion og Cubas chefanklager har det tilfælles, at de alle er generaler.

Businessgeneraler

På det økonomiske område er det som nævnt forsvarsministeriet, der driver turistindustrien, men i det hele taget er det officerer – ofte uddannet på handelsuniversiteter i udlandet, som står i spidsen for i hvert fald 300 erhvervsforetagender, som

tilsammen svarer for 80 procent af Cubas eksport.

Mange Cuba-kendere hælder til den antagelse, at der ikke findes nogen anden institution i Cuba, som kan håndtere 'arvefølgen' efter Fidel Castro – hverken kommunistpartiet, komiteerne til revolutionens forsvar eller indenrigsministeriet.

Det styrker i høj grad Raúl Castro, der som forsvarsminister siden 1959 har haft mulighed for at forme det militære kompleks. Der findes mindst lige så mange *raulistas* som *fidelistas* i de væbnede styrkers ledelse – i det omfang der er nogen forskel.

Cubas midlertidige ledelse med Raúl Castro i spidsen fastholder, at Fidel Castro er i bedring og snart vil vende tilbage og overtage ledelsen igen. For at understrege det – og mane vedholdende rygter om en forværring i jorden offentliggjorde cubanerne i begyndelsen af november en video med Fidel.

Vakkelvorn Fidel

Ud over at billederne beviste, at Fidel fortsat var i live, så afslørede de, at den engang så robuste Fidel nu er en gammel mand, svækket af tid og sygdom. Afmagret og vakkelvorn.

Videoen, som skulle berolige befolkningen i Cuba, vakte faktisk større bekymring, og kun de færreste Cuba-kendere tror på forsikringerne om Fidels tilbagevenden. Måske var det i virkeligheden hensigten med videoen – gradvist at forberede

cubanerne på, at Fidel er dødelig og snart ikke er mere. Men ingen ved, hvad der sker. USA's udenrigsminister, Condoleezza Rice indrømmede på FOX-News, at "jeg har ingen oplysninger om Fidel Castros helbred. Jeg tror ikke, at vi véd noget."

Cubanerne har i det hele taget spillet med kortene helt helt tæt til brystet. Ingen vestlige diplomater i Havana kendte fx til, at der i januar 2005 blev udarbejdet en plan for militærets rolle i tilfælde af Fidel Castros bortgang. Først da Raúl Castro selv fortalte om planen i august 2006 blev det kendt.

Ingen havde nogen anelse om Fidel Castros sygdom. Det tog Bush-administrationen fire dage overhovedet at reagere, og selv da var alt, hvad talsmand Tony Snow kunne sige, at: "det er for tidligt at tale om noget. Vi forsøger fortsat at vurdere situationen i Cuba."

Alt tyder på, at cubanerne har forberedt sig grundigt på at sikre en rolig overgang. Antagelsen er, at hvad end der sker, så vil det ikke ske hurtigt. Raúl Castro har for snart længe siden meddelt, at han ikke kan se sig selv som eneheriker. Han vil hellere have en kollektiv ledelse af Cuba efter Fidel. Det hænger fornuftigvis sammen med, at Raúl kun er fem år yngre end sin storebror og altså 75 år og som sådan ikke nogen langsigtet politisk investering.

Der er få og små tegn på, at der kan ske forandringer. Fx har cubanerne i større omfang end tidligere

fået lov til at brokke sig over deres boligforhold i den statskontrollerede presse.

Cubas udenrigsminister, Felípe Perez Roque, indrømmer i den forbindelse, at kommunistpartiet er nødt til at gøre noget ved boligforholdene for mange mennesker. Han indrømmer også, at man ikke kan henvise alle mangler til USA's blokade mod Cuba. Der er også cubanske fejl og utilstrækkeligheder, som har spillet ind, indrømmer Perez Roque.

“Kræver vores økonomi, at vi gennemfører forandringer for at rette op på skævhederne? Ja, og det vil også ske på det rigtige tidspunkt,” siger den 41-årige udenrigsminister, som af Fidel Castro er blevet bedt om at tage del i ledelsen under hans fravær.

En anden interessant ting er, at Raúl Castro i sin første store tale to måneder efter magtovertagelsen gjorde meget ud af at fordømme korruptionen i det kommunistiske partisystem. Han taler om at finde tilbage til systemets rene rødder. Raúl Castro har også gentaget, at Cuba er åben for en normalisering af forholdet til USA. I har jeres system, og vi har vores, siger Raúl Castro.

Glem kaos

Det har dog nok lange udsigter. Bush-administrationen satser fore-

løbig fortsat på at destabilisere styret i Havana. Condoleezza Rices cubanske overvågningskontor har anbefalet, at man strammer blokaden af Cuba yderligere for at tvinge demokrati frem nu.

Det har ikke virket før, og det vil næppe virke nu heller. Og forhåbninger om, at Cuba ville gå mere eller mindre i opløsning ved Fidel Castros bortgang ser ud til at være skudt endegyldigt i sæk vurderet ud fra udviklingen siden Fidel Castros magtoverdragelse i slutningen af juli 2006.

Cubanerne har tilsyneladende forberedt sig grundigt og også forberedt forandringer, men gradvise og langsomme. Det kan gå for langsomt, for så tålmodig er den cubanske befolkning heller ikke.

Paradoksalt nok vil en fortsat fjendtlig holdning fra Washington sandsynligvis bidrage til at samle cubanerne om opgaven og forhindre, at det set fra ledelsens synspunkt løber løbsk. Men endnu ved kun lederne i Havana, om fremtiden skal byde på en 'kinesisk' model eller en gradvist mere vestlig og demokratisk model. Forandringer kommer, men revolution – med eller uden USA's hjælp – tror kun de færreste på.

Niels Lindvig er journalist ved DR's Orientering, P1

Døde soldaters sjæle hjem søger japansk politik

Asger Røjle Christensen

Midt i Tokyo ligger et fredfyldt shinto-tempel, som for alvor kan få gemytterne i kog i hele Østasien. Striden om Yasukuni-templet er en intern japansk polemik, som gradvist er blevet et internationalt stridspunkt

15. august 2006 var det 61 år siden, at Japan overgav sig efter Anden Verdenskrig. På denne dato besøgte Japans afgående premierminister Junichiro Koizumi – som en af sine allersidste embedshandlinger – atter Yasukuni-templet i det centrale Tokyo – og Japans nabolande sendte atter rasende protester.

Det var nærmest blevet et ritual. Det var femte gang på de fem år, han nåede at sidde på posten, at Koizumi besøgte templet for at vise sin respekt for de soldater, som gav deres liv for deres land. Og det var femte gang, det blev gnisten til en højspændt politisk krise i hele Østasien. Striden om Koizumis årlige besøg i det omstridte tempel har i flere år lammet østasiatisk diplomati på allerhøjeste niveau. Kina har nægtet at holde topmøder med ham

af den grund – og relationerne mellem de to østasiatiske stormagter har måttet foregå på lavere niveauer.

Men hvad er det ved den smukke gamle træbygning i en idyllisk park midt i Tokyo, som i den grad kan få følelserne til at koge over i hele regionen – gang på gang? Der ligger en behagelig skygge over parken rundt om Yasukuni-templet. Cikaderne synger det meste af året. Familier med larmende børn bruger ligesom travle kontormænd og studerende parken til at få sig et tænksomt pusterum fra den hektiske varme og travlhed i storbyen udenom – akkurat ligesom japanerne bruger andre buddhistiske og shintoistiske tempelanlæg i hverdagen.

Yasukuni Jinja er en shinto-helligdom. Den er bygget 1869 – og fik sit nuværende navn ti år senere. Yasu-

kuni betyder 'fredfyldt nation'. Yasukuni et helt specielt sted og har altid været det. Templet var et center i den særlige version af shinto, som det genrejste kejserdømme under Meiji-kejseren i slutningen af 1800-tallet gjorde til Japans statsreligion.

Alle andre shinto-templer i landet blev drevet af indenrigsministeriet. Men Yasukuni blev drevet af ministerierne for hæren og flåden, og der blev tradition for, at japanerne brugte Yasukuni til at ære dem, der var faldet i militær tjeneste for deres fædreland.

Ingen er begravet ved Yasukuni. Men helligdommen er udtrykkeligt – og ved navns nævnelse – indviet til hver enkelt af krigsofrene. "Vi ses i Yasukuni" som kamikaze-piloterne sagde til hinanden, inden de satte sig op i hver sit Zero-jagerfly.

Ifølge Yasukunis egen hjemmeside rummer templet navnene på to en halv million sjæle, heraf de to millioner alene fra Anden Verdenskrig – eller Den Store Stillehavskrig, som den kaldes på de kanter. Ved siden af navnene på krigsofrene er dato og sted for deres fødsel anført – samt dato og sted for deres død i kamp.

"Japans folk forsvinder ikke til en eller anden ukendt verden efter døden, men de er her i denne verden – i dette land, Japan – bygget af deres forfædre, og hvor deres landsmænd og efterkommere fortsat lever. I liv og død ønsker de at være sammen med deres landsmænd og

efterkommere for at tage del i deres glæder og sorger. Japanernes traditionelle tro er, at deres landmænd fortsat er til stede gennem religiøse fejring. Hvorvidt de sjæle, der har forladt os, faktisk dør eller ej, er afhængig af, hvorvidt vi fejrer dem."

Sådan skriver Kenji Ueda, som er præsident for det private og meget nationalistiske Kokugakuin-universitet, så sent som i oktober 2006 på Yasukunis hjemmeside.

Siden verdenskrigen er almindelige japanske familier derfor i stort antal kommet til Yasukuni for at ære deres afdøde slægtninge blandt krigsofrene. I årene lige efter krigen var der næppe den familie, som ikke havde nære slægtninge og venner blandt krigsofrene. Og endnu i dag får templet fem millioner årlige besøgende – ifølge egen optælling.

"Freden og velstanden i Japan i dag er frugten af det ædle arbejde, som guderne ved Yasukuni-templet har udført", lyder templets selvforståelse – som den er udtrykt på hjemmesiden.

Symbol på statsreligion

Ved Yasukuni kan man stadig i dag møde sentimentale bedstemødre foran den centrale bygning med lommetørklædet fremme. Man kan møde barske gangster-typer med mørke solbriller, som måske bekræfter ens billede af templet som et center for det aller mest konservative og nationalistiske Japan.

Men man kan også møde afslappede unge studenter i t-shirt – hånd i hånd. De kommer oftest fra det nærliggende Hosei-universitet, traditionelt et af Tokyos allermest venstreorienterede universiteter. Man kan sågar møde nysgerrige kinesiske turister – der lige skal se, hvad det er for et sagnomspundet sted.

Alle bevæger de sig op mod tempellets centrale bygning. De, der ønsker det, ringer med templets klokke for at gøre guddommen opmærksom på, at man er der. Så klapper man med hænderne som bøn – og bukker. Og så giver man i øvrigt en større eller mindre donation til en af stedets shinto-præster.

Det samme har Koizumi gjort ved sine årlige besøg. Han har omhyggeligt brugt sine egne penge til at købe blomster til templet, men han har nægtet at erklære sig som enten premierminister eller privatperson, som mange af hans forgængere ellers har gjort. Det giver ingen mening. Jeg er premierminister hele tiden, har han sagt.

I de første år efter verdenskrigen lod ministre og premierministre som hovedregel være med at besøge Yasukuni – selv om premierminister Shigeru Yoshida faktisk aflagde stedet et besøg i oktober 1951 en måned efter at have underskrevet San Francisco-traktaten, der efter flere års besættelse atter gjorde Japan til en selvstændig stat.

Shinto var jo afskaffet som statsreligion, og Japan havde fået en forfat-

ning, som omhyggeligt adskilte stat og religion. Det vakte derfor for mange minder om krigstiden, hvis regeringsledere og kejserfamilie alt for ofte og alt for demonstrativt besøgte dette symbol på tidligere tiders stats-shinto.

Da politikere i løbet af 1950'erne og 1960'erne begyndte at vise sig på stedet, kom der straks protester – vel at mærke fra selve Japan.

Protesterne blev stærkere, da regeringscheferne lidt mere systematisk begyndte at gøre det samme – i første omgang udtrykkeligt i egenkab af privatpersoner. Den første, der gjorde det, var faktisk efterkrigstidens mest pacifistiske premierminister, Takeo Miki, på 30-årsdagen for krigens afslutning i 1975.

Takeo Miki gjorde et stort nummer ud af, at han besøgte stedet som privatperson. Han brugte ikke sin ministerbil, han donerede penge til templet af egen lomme, han skrev ikke sin titel i gæstebogen, og han kom ganske alene uden ledsagelse af embedsmænd fra regeringen.

Protesterne kom dengang mest fra kristne og buddhistiske organisationer samt fra venstrefløjen og ikke mindst den store liberale avis Asahi Shimbun, som stadig i dag opfatter spørgsmålet om Yasukuni som en principsag, der ligger avisen meget på sinde.

Templet var alt for tæt forbundet med Japans nationalistiske fortid, lød protesterne – og ministres og premierministres besøg blev opfattet

som et groft brud på forfatningens adskillelse mellem stat og religion.

Yasukuni er som institution forhadet blandt kristne og buddhister, fordi de under krigen blev tvunget til at deltage i ceremonier i Yasukuni for at vise deres loyalitet over for den krigsførende japanske stat.

Den forfatningsmæssige kontrovers er aldrig blevet løst. Så sent som i oktober 2005 afsagde landsretten i Osaka i det vestlige Japan en dom, der sagde, at Koizumis besøg i Yasukuni er i strid med forfatningens bestemmelser om, at regeringsmedlemmer ikke offentligt må udføre religiøse aktiviteter.

Året inden var distriktsretten i Fukuoka i det sydlige Japan kommet frem til samme afgørelse. Koizumis besøg var ulovlige, lød dommen, idet de stred mod forfatningens ord om adskillelsen af stat og religion.

Men begge domme er appelleret – og indtil videre bliver de ignoreret af de japanske politikere.

Afgørende vendepunkt

Allerede i de første årtier efter verdenskrigen var Yasukuni således i centrum i den debat, der trods alt foregik i selve Japan om krigshistorien. Det var et helt centralt krav i de radikale nationalistiske gruppers propaganda, at Yasukuni skulle 'genrejses' til at have status af et nationalt mindesmærke. Et forslag, som pacifistiske grupper vendte sig kraftigt imod.

I disse politiske bestræbelser på at genrejse Yasukuni var den omstridte premierminister fra 1957 til 1960, Nobusuke Kishi, en helt central figur. Kishi havde selv været en centralt placeret minister under krigen og havde lige efter krigen været under mistanke for at være krigsforbryder – og så er han i øvrigt den nuværende premierminister Shinzo Abes farfar.

Det afgørende vendepunkt i hele denne beretning sker den 17. oktober 1978. På denne dato foretog Yasukuni-præsterne en politisk handling med langtrækkende konsekvenser, da de – i første omgang i al hemmelighed – tilføjede navnene på 14 dømte såkaldte 'klasse-A-krigsforbrydere' til Yasukuni-templets lister over 'martyrer fra Showa-tiden'. Syv af de 14 var i 1948 blevet henrettet ved hængning i Sugamo-fængslet i Tokyo efter de såkaldte Tokyo-processer, heriblandt krigstidens kendteste premierminister Hideki Tojo, fem af de 14 døde i fængsel, og to var døde, inden de overhovedet fik en dom.

Betegnelsen 'klasse-A-krigsforbrydere' dækker over de øverste politiske diplomatiske og militære ledere, som ved Tokyo-tribunalet blev dømt skyldige i forbrydelser mod freden og andre krigsforbrydelser.

De 14 hjemløse sjæle blev ved en højtidelig ceremoni hidkaldt til Tokyo, og deres navne blev føjet til listerne i Yasukuni. Men først i april måned det følgende år fik den ja-

panske offentlighed at vide, hvad der var sket.

Den ledende præst, Nagayoshi Matsudaira, udtalte til *The Japan Times*, at “nu er der gået 33 år siden krigens slutning. Det er på høje tid at indvie templet til de ledere fra krigstiden, som gav deres liv til staten”. Han understregede, at handlingen var godkendt af Yasukunis rådgivende råd, som omfattede en tidligere Tokyo-borgmester og fremtrædende erhvervsledere.

Begrundelsen for Yasukuni-præsternes beslutning i 1978 var blandt andet, at socialministeriet samme år var begyndte at udbetale pensioner til efterkommere efter dem, der var dømt som krigsforbrydere ved Tokyo-processen. “Så kan vi heller ikke gøre forskel på folk”, argumenterede præsterne.

Præsternes beslutning skabte stor debat i Japan, da den kom frem. Selv den mest konservative af Japans store dagblade, *Yomiuri Shimbun*, skrev på lederplads om præsternes handling, at “eftersom krig er menneskehedens største forbrydelse, er dette højst beklageligt”.

Avisen ser det som et “ildevarslen-de tegn på fornyede bånd mellem templet og en nationalisme, baseret på shinto”. “Disse forsøg på at stille tiden tilbage til dagene før krigen fylder os med bekymring”, skrev *Yomiuri Shimbun* i sin leder den 20. april 1979.

Så sent som 20. juli 2006 havde den store japanske erhvervsavis, *Ni-*

hon Keizai Shimbun, en stor forsideartikel om et lækket memorandum fra en tidligere topembedsmand i det kejserlige Hofmarskallat, som fortalte, at kejser Hirohito i 1988 havde givet udtryk for stor bitterhed over, at de 14 krigsforbryderes sjæle ti år forinden var blevet indviet til Yasukuni. “Det er årsagen til, at jeg ikke har besøgt templet siden da. Sådan er mit hjerte”, skal kejseren have udtalt.

I Yasukunis arkivalier har man omhyggeligt tal på, at templet er blevet besøgt af 72 kejserbesøg gennem tiderne, men siden 21. november 1975 har intet medlem af kejserfamilien betrædt stedet. Yasukuni-lobbyen argumenterer stadig for en genoptagelse af traditionen med årlige kejserbesøg.

Men selv om debatten rasede i Japan, så opdagede man intet i det fattige Kina, som havde helt andre problemer at slås med, og som først netop var ved at kæmpe sig ud af kulturrevolutionens kløer. Helt tilsvarende i Sydkorea, hvor der herskede et diktatur, som ikke gav plads til offentlige debatter af den slags. Hverken Kina eller Sydkorea havde samfundsmæssigt overskud til at interessere sig for den slags indre-japanske skærmydsler om krigshistorien. Endnu var det udelukkende japanerne selv, der debatterede. Pacifister over for nationalister – sådan som den politiske hovedskillelinje var i Japan i mange år i efterkrigstiden.

Premierministerens besøg

Sådan var situationen frem til 1985, hvor en af efterkrigstidens mest markante japanske premierministre, Yasuhiro Nakasone, brød den gældende konsensus og besøgte Yasukuni, igen den 15. august – nu på 40-årsdagen for krigens afslutning – og han gjorde det udtrykkeligt og demonstrativt i sin egenskab af premierminister.

Nakasone underskrev sig i templets gæstebog med 'Nakasone Yasuhiro, Japans premierminister'. "Amerika har Arlington-gravpladsen, russerne og mange andre lande har 'den ukendte soldats grav' eller andre steder, hvor de kan takke dem, som døde i kamp. Det er helt naturligt.

Hvis der ikke er sådan et sted, hvem vil så være villig til at give sit liv for sit land?" spurgte Nakasone allerede i 1983 ved et seminar i sin egen fraktion af det liberal-demokratiske regeringsparti LDP.

I det foregående årti havde premierministrene Takeo Miki, Takeo Fukuda og Masayoshi Ohira hvert år den 15. august på årsdagen for krigens afslutning besøgt Yasukuni, men som privatpersoner understregede de selv. Nakasones umiddelbare forgænger, Zenko Suzuki, fortsatte traditionen og kom med den tve-tydige udtalelse, at han hverken besøgte stedet som privatperson eller offentlig embedsmand.

Men det var altså først med Naka-

sones berømte besøg, at den helt store ballade brød ud i Japan. Og meget væsentligt: Det var først i forbindelse med Nakasones besøg, at koreanerne og kineserne fik øje på muligheden for at bruge denne her sag til at lægge politisk pres på Japan.

Sydkorea var i gang med en gradvis demokratiseringsproces. Og Kina var på vej til at blive rigere. Det kommunistiske arvegods var på vej ud af billedet, og det regerende kommunistparti havde brug for det historiske had til Japan som legitimering af sit styre. Det var kommunistpartiet, som i 1930'erne og 1940'erne havde stået i spidsen for befrielseskrigen mod den brutale japanske besættelsesmagt.

Ikke mindst i Kina fokuserede man på, at Iwane Matsui, der stod i spidsen for de japanske hære under den brutale Nanjing-massakre på befolkningen i den kinesiske storby Nanjing i 1937, hvor hundredtusinder blev dræbt, var blandt de henrettede klasse-A-krigsforbrydere, som nu efter deres opfattelse kom til ære og værdighed igen i Yasukuni-templet.

Nakasones besøg blev derfor mødt med voldsomme protester i nabolandene, og protesterne fra nabolandene betød faktisk, at Nakasone aldrig igen vendte tilbage til Yasukuni, så længe han sad på posten som regeringschef.

Yasukuni-spørgsmålet blev først et internationalt spørgsmål i 1985, understregede professor Akihiko Ta-

naka fra Institut for Orientalisk Kultur på Tokyo Universitet i en samtale med denne artikels forfatter i Tokyo i 2002. "Nakasone lavede så meget af et show ud af sit besøg i templet, at kineserne blev nødt til at studere spørgsmålet nærmere. Og efter at have studeret det nærmere blev de meget vrede", forklarede han.

Indtil da havde det udelukkende været et indenrigspolitisk spørgsmål, vurderede Akihiko Tanaka, som sidder i en kommission, der rådgiver det japanske udenrigsministerium omkring landets relationer med Kina.

Baggrunden for reaktionen i nabolandene er naturligvis først og fremmest en iboende frygt for en genfødsel af japansk militarisme. Men hele situationen omkring Yasukuni blev samtidig i årtierne efter Nakasones besøg set som et redskab til at lægge pres på Japan og holde japanerne på plads i det moderne magtspil i Østasien.

Dette magtspil er intensiveret i takt med Kinas opdukken på scenen som en politisk og økonomisk supermagt med reel vilje til at spille denne rolle på verdensscenen. I virkeligheden er man i det japanske udenrigsministerium meget trætte af, hvad man opfatter som kinesisk 'afpresning'. Og ude på gade og vej synes mange menige japanere – uanset hvad de i øvrigt mener om Yasukuni som institution – at nabolandene er fuldkommen hysteriske i spørgsmålet.

Militaristisk propaganda

Men selv om der utvivlsomt er alle mulige magtpolitiske bagtanker i Seoul og især i Beijing, så er nabolandenes bekymringer ikke uden grundlag. For det kan ikke nægtes, at der er bestemte nationalistiske kræfter i Japan, der i den japanske debat bruger Yasukuni som politisk platform.

Hvis man går ind på helligdommens hjemmeside (www.yasukuni.or.jp), finder man her i det 21. århundrede den mest traditionelle og militaristiske japanske propaganda med genlyd af krigstidens kejserdyrkelse, man kan forestille sig – også på engelsk.

"Der er ingen usikkerhed om historien. Japans drøm om at bygge et stort Østasien var nødvendiggjort af historien, og det var svaret på Asiens landes egne ønsker", skriver førnævnte Kenji Ueda fra Kokugakuin-universitetet så sent som i oktober 2006 på hjemmesiden. "Vi kan ikke se bort fra intentionerne hos dem, der ønsker at plette Yasukunis ædle sjæle", fortsætter han.

Den samme slags propaganda møder man i Yushukan, det spændende og seværdige museum med værdifulde fortidsminder, som ligger i parken umiddelbart ved siden af selve Yasukuni-helligdommen.

Pædagogisk set er museet helt moderne indrettet og bestemt ikke kedeligt. Der udstilles blandt andet en masse militært udstyr fra Anden Ver-

denskrig og tidligere krige, som er med til at gøre det en spændende oplevelse for mange besøgende at gå gennem museets udstillinger.

Men det hele har en ganske særlig politisk drejning – også i vore dage. En drejning i retning af et forsvar og en retfærdiggørelse af Japans aggressionskrig og krigsførelse under verdenskrigen.

I den korte introduktionsfilm, der vises i museet, hedder det om de japanske soldater i Den Store Stillehavskrig, at “ingen af officererne eller soldaterne rejste til slagmarken med det formål at invadere og plyndre på en brutal måde. De kæmpede udelukkende for deres familier og det land, de elskede”.

Museets udstillinger fortæller historien om, hvordan Japan blev nødt til at indlede verdenskrigen på grund af amerikanernes blokade af energiforsyninger til landet. Der har i flere år utvetydigt stået, at USA forud for angrebet på Pearl Harbour i 1941 ledte efter en god anledning til at ‘lokke’ Japan til at starte krigen. En version af sandheden, som Yasukuni-museets historikere faktisk i oktober 2006 lovede at moderere efter amerikansk pres.

Museet fremstiller åbent Tokyo-tribunalet som en skammelig udenlandsk ‘sejrherrerens domstol’, som mere eller mindre uretfærdigt dømte over 1000 japanere til at være krigsforbrydere.

Dernæst fremstiller museet Japans krig som den afgørende inspiration

til det 20. århundredes frihedsbevægelser i Asien.

“Den historie om det moderne Japan, som fortælles i Yushukan, er en tragisk historie... som endte med militært nederlag og psykologisk sammenbrud,” hedder det i museets præsentation af sig selv.

“Mens Japan led under et ødelæggende nederlag og en lang og skamfuld besættelse, blev et nyt og uafhængigt Asien født ud af dets aske. Lande fra Indien til Indonesien kastede lænkerne af imperialistisk herredømme af sig og fandt national frigørelse, som i høj grad skyldes – ifølge denne historie – Japans indsats, som landet ikke har fået tak for”, hedder det videre. Udstillingerne afsluttes med en endeløs udstilling af små fotografier af de unge sjæle, der mistede livet i krigen – fulgt af et helt rum, hvor en masse autentiske afskedshilsener til forældre, koner og små børn hjemme i Japan udstilles – og her er der frit slag for at græde lidt.

Ude i boghandelen i forhallen er det tankevækkende, at de eneste bøger på engelsk her i sensommeren 2006 var et generelt historisk værk, et par grundbøger om japansk kampsport samt ikke mindre end tre bøger, der forsøger at overbevise sine læsere om, at Nanjing-massakren er en myte.

Den version af krigshistorien, som præsenteres i museet ved Yasukuni, er naturligvis ekstrem – også i en japansk sammenhæng. Men på sam-

me tid rummer den mange levn fra efterkrigstidens historieundervisning. Hovedbudskabet i de godkendte historiebøger i den japanske folkeskole har gennem hele efterkrigstiden været, at japanerne er blevet set som ofre for krigen. Der har været lagt megen vægt på civile japaneres lidelser i slutningen af krigen og i mangelårene lige efter krigen. I den forbindelse spiller atom-bomberne over Hiroshima og Nagasaki en helt central rolle.

Denne version af krigshistorien springer behændigt hen over spørgsmålet om, hvordan krigen blev indledt, og den har bestemt også været omstridt i selve Japan. Mange skolelærere – som for manges vedkommende har haft tradition for at tilhøre venstrefløjten i landet – har haft det skidt med de afsnit i historiebogen og har skøjtet meget let hen over det følsomme emne.

Resultatet er, at hele generationer af de japanere, der i vore dage er midaldrende og yngre, faktisk ved utroligt lidt om deres eget lands brutale krigshistorie.

Yushukan, museet ved Yasukuni, er drevet af organisationen af krigsofres familier, Izokukai, en centralt placeret – og omstridt – bevægelse i Japan. Izokukai har efter eget udsagn halvanden million medlemmer, ihvertfald indtil for få år siden. Organisationen står med politisk, moralsk og ikke mindst finansiel støtte bag mange politikere i vore dages parlament.

Når man med et halvt års mellemrum ser hele delegationer af politikere møde frem i Yasukuni i gåsegang, så skyldes det ifølge mange LDP-politikere, at det er de nødt til. De får så betydelige støttebeløb fra Izokukai og beslægtede organisationer, at de simpelt hen ikke har råd til at lade være, hvis de vil have en chance for at blive genvalgt.

Da Yushukan skulle udvides og moderniseres, gav det i 1990'erne anledning til en bitter debat i Tokyo om, hvorvidt Izokukai nu var den helt rette organisation til at stå for driften af museet.

Men organisationen fik trods megen kritik og polemik opgaven, og det flotte nye museum, der åbnede i en helt nybygget bygning i 2002, formidler derfor Izokukais opfattelse af, hvordan Japans historie bør se ud.

Modstridende meningsmålinger

Som nævnt er der mange japanere, som føler, at nabolandene er overfølsomme. Men på den anden side er der også mange, der mener, at det har været utroligt dumt af Koizumi at blive ved med de besøg, når nu det skaber sådan en diplomatisk hårdknude i hele Østasien.

Samtidig har Yasukuni-besøgene stedse skabt problemer for Koizumi i forholdet til LDP's koalitionspartner i regeringen, det buddhistiske parti Nyt Komeito. Nyt Komeito er tæt forbundet med den store og vel-

organiserede buddhistiske bevægelser Soka Gakkai, som blev brutalt undertrykt under systemet med stats-shinto under verdenskrigen. Nyt Komeito står traditionelt for en radikal pacifistisk linje, og partiet har historisk været meget stærkt imod samtlige premierministres Yasukuni-besøg gennem tiderne.

Meningsmålinger om japanernes holdning til Yasukuni-spørgsmålet synes at pege i øst og vest. Der er været en tendens til, at folk har ment, at Koizumi hellere måtte lade være. Men så snart han alligevel havde gjort det, sluttede folk trop bag ham – dels fordi han af andre indenrigspolitiske grunde var meget populær, dels i irritation over Kinas forudsigelige reaktion.

Førnævnte professor Akihiko Tanaka fra Tokyo Universitet, som sidder i en kommission, der rådgiver den japanske regering om forholdet til Kina, har i 2005 udtalt til *Financial Times*, at Koizumis Yasukuni-besøg "ikke længere er et spørgsmål om at kalkulere, hvad der er i nationens interesse. Nu handler det langt mere om psykologi".

Underforstået, at problemet tilsyneladende var, at Koizumi var en stædig rad, og at han blot blev mere og mere stædig, jo hårdere et pres der blev lagt på ham.

Ikke mindre end syv tidligere premierministre opfordrede i Koizumis sidste år ved magten i samlet kor til, at han af hensyn til forholdet til Kina undlod at besøge det omstridte

tempel til efter sin tilbagetræden. En opfordring, som Koizumi altså valgte at overhøre. Han havde givet det valgløfte, at han som premierminister ville besøge Yasukuni en gang om året – og det løfte holdt han.

Selv den fremtrædende LDP-politiker Makoto Koga, der i sommeren 2005 var formand for Izokukai, udtalte på det tidspunkt, at det "godt nok har det været et stærkt ønske for organisationen Izokukai, at premierministre viser respekt for de afdøde ved Yasukuni, og vi sætter stor pris på dette", men at det var endnu vigtigere, at sjælene i Yasukuni-templet kunne hvile i fred.

En florumvunden opfordring til Koizumi om at holde igen med sine besøg i templet, fordi de skabte så megen ballade omkring ørerne på de stakkels sjæle ved Yasukuni. Kogas udtalelse gjorde imidlertid mange lokalafdelinger i Izokukai rasende, og han blev undsagt af store dele af organisationen.

Den nye premierminister Shinzo Abe, der blev valgt i september 2006, er udenrigspolitisk mindst lige så stor en høg som Koizumi, og han har udtalt, at fremmede magter ikke skal bestemme, om han besøger Yasukuni eller ej.

Efter valget til premierminister er han også kommet med den kontroversielle udtalelse, at de 14 klasse-A-krigsforbydere i Yasukuni efter hans opfattelse 'ikke er forbrydere ifølge japansk lov'.

Men på trods af Shinzo Abes per-

sonlige holdninger er det helt tydeligt, at der i hele den japanske magt-elite er meget udbredt enighed om, at skiftet fra Koizumi til Abe skal bruges til at reparere på det ramponerede forhold til såvel Sydkorea som Kina.

Kina og Japan er rivaler, men de to store magter i Østasien har samtidig brug for hinanden. Kina er Japans største handelspartner, og mange store japanske firmaer har efter nogle års tøven etableret sig i Kina.

Indflydelsesrige kredse og store erhvervsinteresser i begge lande gider ikke høre mere på det historiske ævl. De har forlangt af deres landes politiske ledere, at de finder en eller anden måde at begrave denne her konflikt på.

Det er svært, når nu krigshistorien betyder så meget i østasiatisk politik, som den gør. Så det bliver en gradvis proces, men den er startet.

Shinzo Abe indledte sin karriere som regeringschef med topmøder i både Beijing og Seoul. Her blev Yasukuni-spørgsmålet elegant skubbet ind under gulvtæppet. Kineserne mener at have fået et slags løfte fra Abe om, at han holder sig væk fra Yasukuni, mens han er premierminister – men det løfte har han ikke givet offentligt.

I august citerede japanske aviser 'informerede kilder' for, at Kina og Sydkorea har holdt hemmelige møder om, at de i fremtiden ligefrem vil acceptere, at en japansk rege-

ringschef aflægger et besøg i Yasukuni, hvis han blot lover at nøjes med et enkelt besøg pr. regeringsperiode.

Hvis det er sandt, er det en betydningsfuld fremstrakt hånd fra nabolandene, som muligvis kan dæmpe spændingen i Østasien.

Nationalister kræver ny forfatning

Men da konflikten om Yasukuni dybest set er en intern japansk konflikt, skal den i sidste ende også løses i selve Japan. En rådgivende kommission under udenrigsministeriet har stillet forslag om at oprette en statslig ikke-religiøs institution til erstatning for Yasukuni, hvor japanerne kan ære deres krigsofre uden skyggen af krigstidens stats-shinto. En ide, som adskillige fremtrædende LDP-politikere offentligt har støttet.

Men protesterne fra konservative politikere, shinto-præster og organisationer som Izokukai har været så heftige, at regeringen har skrinlagt disse planer med det argument, at den offentlige mening i spørgsmålet er delt.

Et andet forslag går ud på igen at fjerne navnene på de dødsdømte krigsforbrydere fra Yasukunis lister. Et forslag, som faktisk i mange år er blevet støttet af selveste den ældgamle Yasuhiro Nakasone, manden, som startede hele den internationale strid med sit besøg i 1985, og som stadig er en indflydelsesrig konser-

vativ stemme i den japanske debat.

Nakasone mener i dag, at Koizumi har håndteret spørgsmålet meget skidt. Yasukuni skal gøres til et sted, som kejseren kan tillade sig at besøge, argumenterer Nakasone. Men også dette forslag er voldsomt omstridt. For det kan man slet ikke, argumenterer shinto-præsterne i templet.

Er et sted først indviet til en sjæl, så kan den ikke fjernes igen fra dette sted. Det er i deres øjne lige så umuligt at adskille de 14 omstridte sjæle fra alle de andre sjæle i Yasukuni, som det ville være at hælde væske tilbage i en kop, som man først har hældt ud i et stort vandfad.

Så længe præsterne har den opfattelse, vil regeringen faktisk forbryde sig mod forfatningens princip om adskillelse af religion og stat, hvis den pludselig forsøger at tvinge den uafhængige religiøse institution Yasukuni til at placere de 14 klasse-A-sjæle et andet sted end de øvrige krigsofres sjæle.

Sådan lyder ihvertfald argumentationen fra de mange, der vender sig imod disse forsøg på at finde en kompromisløsning. En kompromisløsning findes ikke, mener de.

Den kendte nationalist, Tokyos borgmester Shintaro Ishihara, har erklæret, at hvis ikke premierministeren besøger Yasukuni, så 'rådner Japan indefra'. Den eneste løsning er, at kineserne lærer at holde deres mund, siger han bramfrit.

Uenighederne i Japan afspejler

naturligvis en bredere debat i Japan om krigshistorien. En meget bred gruppe i begge de to største partier vil videre. De vil se fremad og arbejder på at formulere en ny forfatning til erstatning for den pacifistiske fredsforfatning, som de amerikanske besættelsesstyrker udstyrede Japan med efter verdenskrigen.

Disse grupper er nationalist. Den økonomiske stormagt Japan skal ud i verden som enhver anden 'normal nation' og have spillerum til at spille sin naturlige rolle som politisk stormagt. Men disse 'nye nationalist' har ikke nogen som helst romantik omkring krigstidens kejseretro.

For dem er Yasukuni-sagen blot en sten i skoen. Og det er op til dem at finde en eller anden formel, der kan løse op for hårdknuden. Først da vil alle de almindelige japanske familier, som fortsat besøger Yasukuni for at ære bedstefar eller oldefar, som faldt i krigen, kunne gøre dette uden at føle sig som farlige militarister.

For dem er Yasukuni stadig et relativt upolitisk mindesmærke i stil med Mindelunden i Danmark.

Asger Røjle Christensen er jourhavende ved DR Nyheders nyhedsbureau. Han er tidligere Tokyo-korrespondent for en række skandinaviske medier (1989-1995) og tidligere udlandsredaktør for Aktuelt og Ritzaus Bureau

Musharraf under modsatrettet pres

Mogens Fenger

Når den pakistanske præsidents manøvrer forekommer uoverskuelige, skyldes det ikke mindst det komplicerede magtspil, der præger både det politiske, det religiøse og det økonomiske liv i landet

Under sit besøg i Islamabad i juni i år sagde den amerikanske udenrigsminister Condoleeza Rice, at Pakistans præsident Musharraf er en nær allieret af USA i krigen mod terror, men han bør gøre mere for at lukke sin grænse mod Afghanistan for talebaner og al-Qaedaer, der fører krig for at destabilisere en anden nær forbundsfælle af USA, præsident Karzai i Kabul. Det kræver flere og flere internationale tropper i Afghanistan at holde Karzai ved magten, og når oprørerne bliver trængt, kan de bare smutte over grænsen til Pakistan. Det ønsker USA bragt til ophør.

Tilsvarende har regeringen i Delhi, en tredje god ven af USA, gentagne gange sagt, at Pakistan trods forsikringer om det modsatte ikke

gør nok for at hindre islamiske krigere i at krydse våbenstilstandslinjen til indisk Kashmir, hvor de angriber indiske sikkerhedsstyrker og retter terroranslag mod civile mål dér. Også bomberne i Mumbai 17. juli 2006, der dræbte 182 og kvæstede over 500, har inderne rutinemæssigt sat i forbindelse med militante grupper med tilholdssted i Pakistan, dog blev også islamister fra Indien nævnt som mulige gerningsmænd.

Pakistanerne har svaret ved at pege på, at deres hær igen i dette forår med store styrker gik ind i grænseegnene mod Afghanistan for at inddæmme og eliminere talebaner og al-Qaedaer. Videre siger de, at de efter 11. september 2001 har slået ned på islamistiske terrororganisationer med forbud og fængs-

linger og ryddet deres træningslejre i Pakistan. Et ikke ubetydeligt antal prominente al-Qaedaer er pågrebet på pakistansk område, og efter den blodige terror i London 7. juli 2005 har regeringen udvist fremmede studenter ved de koranskoler, der hævdes at være udklækningssteder for talebankrigere og islamister af europæisk oprindelse.

Det var pakistanske efterretnings-tips til britiske kolleger, der i dagene omkring 10. juli 2006 kan have hindret et større antal fly i at være blevet sprængt efter at være lettet fra Heathrow. Og 30. september dokumenterede Musharraf's militær igen sin samarbejdsvilje ved at lade kamp-helikoptere pulverisere en koranskole ved Khar i Bajaur med den begrundelse, at den uddannede sine studerende også i våbenbrug.

Rider på to heste

Men svaret vil næppe få kritikken af Pakistan til at forstumme.

I områderne bag den afghanske grænse har hæren muligvis nok ekspederet nogle internationale al-Qaeda typer, men mange talebaner har fået lov at smutte, fordi de nyder lokal sympati og får beskyttelse af grænselandets stammeledere, som regeringen ikke har råd til for alvor at lægge sig ud med, siger kritikkerne.

Ligeledes er de islamiske grupper, der især opererer i Kashmir, godt nok blevet forbudt i Pakistan, men

det har ikke hindret dem i at omgruppere og genopstå under ny navne, og så skrues der ned og op for aktiviteten, men ophørt er den ikke, siger Delhi. Musharraf insisterer også på, at indisk Kashmir med den hovedsageligt muslimske befolkning er uretmæssigt besat, og at kampene dér er befrielseskrig mod en besættelsesmagt.

Musharraf rider åbenbart to heste, og der er to opfattelser af hvorfor.

Den ene er, at han er fanget i et dilemma. Han kan ikke opgive sin alliance med USA og sin forståelse med Indien. USA truede med at bombe Pakistan sønder og sammen, hvis han ikke gik med i krigen mod terror efter 11. september 2001, sagde han i amerikansk fjernsyn i september i år, og nytår 2001-02 stod Pakistan og Indien på randen af en krig, hvor atombomberne var armeret, og siden har begge parter set fordelene ved at undgå en gentagelse.

Men Musharraf kan heller ikke lægge sig alvorligt ud med den religiøse og nationalistiske opinion i sit land, og den rækker langt videre end til de politisk organiserede islamister og fundamentalister. Den formodes at have tilhængere højt op i militæret og bureaukratiet, og uden deres støtte kan ingen regering i Pakistan blive siddende.

Derfor bliver landets politik en balance mellem de uforenelige hensyn til det internationale samfund og den hjemlige religiøse opinion.

Det er der måske en vis forståelse for både i USA og Indien, siden de ikke lægger større pres på Pakistan, end de gør.

Iagttagere forklarer det gerne med, at man i både Washington og Delhi frygter et kaotisk, talebaniseret, uberegneligt Pakistan, hvis Musharraf væltes, og man ser nødig det pakistanske atomarsenal i forkerte hænder.

Den anden udlægning er, at der slet ikke er noget dilemma, for i virkeligheden samarbejder Musharraf med islamisterne. Den tilsyneladende modsætning er blot en vildledende rollefordeling: Islamisterne ønsker talebanherredømme i Afghanistan, og Pakistans regering har også altid søgt dominerende indflydelse i Kabul, ligesom Indiens britiske koloniherrer gjorde før 1947. Talebanherredømmet i Afghanistan fra 1995/96 og frem til 2001 skyldtes ikke mindst støtte fra Pakistans hær, efterretningsvæsen og handelsinteresser.

Rollefordelingen går efter denne teori ud på, at islamisterne appellerer til befolkningen ved at protestere mod Musharraf's proamerikanske udenrigspolitik, og når USA, Vesten og Indien kræver Pakistans grænser lukket for mujahidiner og talebaner fra Afghanistan, kan Musharraf henvise til islamisternes fremgang i landet, hvorpå de udenlandske magter opgiver at presse ham for hårdt, fordi de frygter hans fald og påfølgende talebanisering af Pakistan.

Mellem diktatur og demokrati

Condoleeza Rice sagde også noget andet i juni: Det kommende valg i Pakistan 2007 bør være gennemskueligt. Valg foregår altid åbent her i landet, og vi tillader ingen indblanding udefra, replicerede informationsminister Tariq Azim Khan, et svar, som vakte en vis moro, for Pakistan har jo stået under militærstyre siden general Musharraf's kup november 1999, der fældede en regering med flertal i parlamentet.

Men der har været valg i Musharraf's tid. April 2002 lod han sig kære til præsident ved en folkeafstemning, og november samme år blev der afholdt valg til både det føderale parlament i Islamabad og til parlamenterne i Pakistans fem delstater. Valghandlingerne blev kritiseret for fusk og svindel, så legitimiteten kan betvivles, men Musharraf fik et flertal i Nationalforsamlingen bag sin premierminister, og – militærstyre eller ej – ingen regering kan undvære en vis politisk støtte fra samfundets vigtigere grupper og institutioner.

Det er nærliggende at fokusere på modsætningen mellem diktatur og demokrati, men man kan også spørge på en anden måde: Hvem er inde, og hvem er ude, når goderne fordeles og beslutningerne træffes?

Her må man skelne mellem magtfaktorer, der ikke er på valg, især militæret og bureaukratiet, og andre, hvis styrke afhænger af vælgernes til-

slutning, dvs. de politiske partier.

Militæret har altid haft stor politisk indflydelse i Pakistan, således når dets chefer kuppede sig til magten, men også under civilt styre hvor generalerne givetvis har sat en ramme, politikerne måtte færdes indenfor.

Vigtigere for Musharraf's politiske balancegang er det, om han kontrollerer alle dele af militæret, eller om oppositionelle elementer her får mulighed for at fremkalde hans fald eller kan tvinge ham til at ændre politik.

For det første skal officerskorpset have ændret sig gennem snart mange år, islamiseringen skal være krøbet opad i graderne – december 2003 var der to attentatforsøg mod Musharraf, og fire måneder efter sagde han, at lavere officerer stod bag, men i de højere echeloner var der ingen vaklen.

Spørgsmålet er ikke, om Musharraf bliver dræbt, men om hvornår det sker, sagde iagttagere dengang, som troede på en konflikt mellem den vestligt tænkende præsident og islamisterne, men præsidenten er stadig i live.

For det andet skal forskellige dele af militæret og især dets efterretningstjeneste, ISI, have ført sin egen udenrigspolitik over for Taleban i Afghanistan, og dens chef gik af, da Musharraf gik med USA mod Mullah Omar og Osama ben Laden i Afghanistan efter 11. september 2001. Så måske ved militærets ene hånd

ikke, hvad den anden gør, eller også fører militær og regering bevidst politik med flere hænder.

Hvad angår de politiske partier er der de verdslige, og der er de religiøse. Og der er dem, der støtter Musharraf's regering og dem, der ikke gør.

Alliancen bag regeringen i Nationalforsamlingen består for det første af en del af *Pakistan Muslim League* (PML), et verdsligt parti, der også havde regeringsmagt før kuppet 1999. Men kort efter splittedes det for ikke at blive trukket ned af sin tidligere leder, premierminister Nawaz Sharif, der blev sendt i eksil efter dom for flykapring og korrupsion, og hovedfløjen støtter nu Musharraf.

For det andet samarbejder regeringen med alliancen af seks religiøse partier *Muttahida Majles-i-Amal* (MMA). Et af dem er *Jamiat-ul-Ulema-e-Islam* (JUI), som står bag hovedparten af alle Pakistans taleban-producerende religiøse skoler. Også JUI har været udsat for spaltninger. Trods samarbejdet er de religiøse partiers holdning til Musharraf ambivalent, for de er også med til at mobilisere folk mod hans vestvendte udenrigspolitik og hans lejlighedsvisse undsigelse af talebanerne.

Oppositionspartierne samledes i ARD (*Alliance for the Restoration of Democracy*), hvor det vigtigste er *Pakistan People's Party* (PPP), hvis egentlige leder er tidligere premierminister Benazir Bhutto, som nu er i

eksil efter at være blevet korruptions-sigtet i Pakistan. Også PPP har haft sine splittelser.

Partispaltninger er næsten et grundvilkår. Det skyldes organisationsformen, det skyldes måden at generere, mobilisere og kanalisere politisk støtte på, det skyldes politikernes rivalisering og deres behov for at bringe sig i position i forhold til magten. Der er dog partier, der fungerer anderledes, især kan nævnes *Jamaat-i-Islami*, et religiøst parti med effektiv topstyring og centraliseret opbygning.

Men partiernes måde at fungere på i almindelighed har stor betydning for general og præsident Musharraf's balancegang i Pakistans politiske system, og det har betydning for de skiftende alliancer mellem militær og partier, der giver regimet om ikke legitimitet, så dog hidtil tilstrækkelig politisk opbakning.

Regional og religiøs modsætning

Den alvorligste udfordring til Pakistans autoriteter er måske dog de voldelige, undertiden næsten borgerkrigsagtige konflikter, som gennem tiden er blusset op med mellemrum. Her gælder det regeringens evne til at sørge for sikkerhed og orden og holde landet sammen, helt centrale opgaver for enhver statsmagt, forudsætningen for dens autoritet indadtil og udadtil.

Problematisk kan det blive, hvis regeringen i stedet for at handle

upartisk og hævet over konflikterne selv fremkalder dem eller bliver del af dem.

Blandt disse stridigheder skelnes der gerne mellem to typer, etniske og religiøse.

Pakistan består af fem provinser med indre selvstyre og i princippet befolkninger med hver sit sproglige, kulturelle og etniske særpræg – der er punjabier, sindhier, pashtuner, baluchier foruden mindre grupper uden egen provins som fx mohajirer, som egentlig er udvandret fra Indien ved Subkontinentets deling 1947, og hvis modersmål er urdu. Urdu er også fællessprog i Pakistan, men de andre folkegrupper har tillige deres egne modersmål.

Mellem disse grupper har der været en vis konkurrence om at påvirke de føderale myndigheder til egen fordel, eller måske snarere om at hindre rivalerne i at løbe med alle fordelene, alle embederne, alle regeringskontrakterne, alle markedsandelene, al indflydelsen.

Især har de mindre delstater og deres befolkning haft et godt øje til punjabierne, som er den talrigeste gruppe.

Men hele dette spil bliver mere indviklet af, at alle disse folkegrupper ikke kun lever og arbejder i deres egen provins, men er blandet op mellem hinanden overalt. Sindhierne frygtede i 1980'erne at komme i mindretal i deres egen provins, pashtunerne dominerede transporten i hele landet, punjabierne sad

på administration og militær, sagde man, mohajirerne krævede deres andel af det hele, baluchierne syntes, de selv fik for lidt og de andre for meget ud af naturressourcerne i Baluchistan. Så grupperne organiserede sig politisk i partier, der snart også oprettede militser og begyndte at slå med hinanden og med ordensmagten.

Fra midten af 1980'erne og op gennem 1990'erne gik det især hid-sigt til i Karachi med den store havn, den store handel og det lukra-tive smugleri. Flere gange blev der erklæret undtagelsestilstand, en tid kom hele provinsen under militær-administration, og regeringens modstandere hævdede, at den selv havde aktier i modsætningerne og misbrugte situationen til at gøre op med sine modstandere under på-skud af at genoprette sikkerhed og orden. Siden er modsætningerne i provinsen Sind og i Karachi taget af.

Til gengæld er de inden for de sidste to år blusset voldsomt op i Baluchistan i forbindelse med den forøgede internationale efterspørg-sel efter olie og gas og spørgsmålet om placeringen af rørledninger. Den 27. august 2006 likviderede den pakistanske regering den i øvrigt po-litisk konservative leder af provin-sens selvstændighedsbevægelse, nawaben af Bugti, sammen med hele inderkredsen af hans klan, og situa-tionen anses nu for ude af kontrol.

Dette er åbenlyst konflikter om økonomiske interesser og strid om

godernes fordeling – til forskel fra kontroverser om religionens indfly-delse i samfundet.

Religiøse konflikter

Modsætninger mellem religiøst defi-nerede grupper i Pakistan har der heller ikke været mangel på, i deres kerne en strid om den rette udlæg-ning af islam,

Sunnimuslimske aktivister har i snart 30 år med jævne mellemrum med morderiske konsekvenser an-grebet shiamuslimer under bøn i de-res moskeer eller under deres rituel-le processioner. Shiamuslimerne har ind imellem gjort gengæld med lige så blodige resultater. Shiiterne er en minoritet i Pakistan af uafklaret stør-relse, og deres ledere har organise-ret sig politisk i et parti (*Tehrik-e-Ne-faz Jafriah*) til varetagelse af deres interesser og beskyttelse af deres medlemmer.

Forskellene mellem sunniter og shiiter er af meget gammel dato, men i Pakistan blev det til akut mod-sætning efter oprettelsen af ayatol-lah Khomeinys præstestyre i Tehe-ran 1979, som gav shiiterne vind i sejlene. Især Saudi-Arabien søgte samtidig at inddæmme Irans indfly-delse ved at støtte de mere radikale sunnitiske bevægelser med religiøs og økonomisk oprustning, og sam-me år begyndte den tids pakistanske militærstyrer under general Zia ul-Haq (1977-88) at islamisere landet, men på en måde der var mod shii-

ternes tolkning af den religiøse lov.

I disse år blev frøene sået til en række af nutidens konflikter, der nok skyldes religion, men også drejer sig om magtfordeling og indflydelse på samfundets love.

Men også mellem sunnimuslimerne indbyrdes er der rituelle, teologiske og juridiske forskelle, der fører til åben strid. Her går skellet især mellem traditionalister og moderne islamister. Traditionalisterne ærer skikke og institutioner, der er vokset frem efter Profetens tid, islamisterne går ind for en rensket islam, der udelukkende bygger på Koranen og Profetens normative eksempel (sunnah). Traditionalisterne accepterer den skik, at de troende søger hjælp og trøst hos afdøde religiøse stormænd med særlig kontakt til Allah ved deres grav (mazar), islamisterne anser denne gravkult for afgudsdyrkelse (shirk). Men til de store grave kommer hundredtusinder, gravenes forvaltere kan have en enorm autoritet over bredere eller snævrere kredse af tilhængere (murider), og selv om gravenes tidligere jordbesiddelser (waqf) er blevet nationaliseret, er de stadig magtfaktorer i samfundet, og islamisterne vil dem til livs.

Traditionalisterne har deres religiøse skoler, som kaldes Bareilvi efter en moderskole i Indien, og deres ledere kredser om et politisk parti, *Jamiat-ul-ulema-i-Pakistan* (JUP), mens en mere islamistisk retning kaldes Deobandi, ligeledes efter en

moderskole i Indien, dens parti er *Jamiat-ul-ulema-i-Islam* (JUI), og det er dens omfattende netværk af korransskoler, der har udklækket et stort antal talebaner.

Begge disse to ulema-partier – ulema er islams skriftlærde – har haft samme tendens til at splittes som de førnævnte verdslige partier. Dette er aldrig sket for et tredje religiøst parti, *Jamaat-i-Islami*, som netop i kraft af sin strammere organisation har større indflydelse, end dets medlemstal og stemmer ved valgene kan begrunde.

Det er altså disse partier, som kalder folk på gaden i protest mod Musharrafs proamerikanske politik. Det er de rørende enige om, shiiter, sunnitraditionalister, sunnitiske islamister. Men bortset fra det er de rivaler. Hver gruppe samler tilhængere om sig ved at distancere sig fra de andre og hævde, at deres forståelse af islam og deres religiøse praksis er bedre end de andres, og ved at følge netop dem er tilhængerne nærmere Profetens anvisninger og Guds vilje.

Der findes ingen overordnet religiøs magt med autoritet til at afgøre, hvem af dem, der har ret, men islam er af afgørende betydning for formentlig næsten alle menneskers selvforståelse i Pakistan, bortset fra de ikke-muslimske minoriteter, og derfor er der en intens rivalitet mellem de religiøse ledere om at mobilisere folk. Grupperne kappes om at beherske de store moskeer og indsætte prædikanterne, hvis ord under

fredagsbønnen kan få store mængder på gaden bagefter med politiske krav.

Ingen politisk leder i Pakistan har råd til at lade konkurrenterne løbe med islam, heller ikke præsident og general Pervez Musharraf. Derfor er han nødt til at give de religiøse noget til gengæld for sin alliance med USA og sin forståelse med Indien.

Autonome stammefolk

Således bliver religionen dybt politiseret og politikken dybt præget af religion, og det principielle skel mellem etniske og religiøse konflikter sløres.

Det ses også af de tilbagevendende kampe i de såkaldte føderalt administrerede stammeområder (FATA), der ligger som et bælte op mod den afghanske grænse og er befolket med pashtuner ligesomovre på den anden side.

Områderne er inddelt i *tribal agencies* og styres efter egne traditioner og af egne ledere, de står ikke under pakistansk lov og jurisdiktion, den pakistanske ordensmagt må kun være til stede i begrænset omfang og efter aftale, og regeringen repræsenteres over for stammernes ledere af befuldmægtigede kommissærer, et system som går tilbage til de britiske koloniherrers tid før 1947.

Tidligere konflikter mellem Islamabad og stammefolkene har mest drejet sig om ikke-religiøse spørgs-

mål som størrelsen af subsidier fra regeringen og selvstyrets omfang. Men i 1994 kom der en opstand, hvis mål var at få gældende ret erstattet med islamisk lov, og siden er de traditionelle modsætninger blevet mere og mere infiltreret af religion. Siden Musharraf's alliance med Bush 2001 har stammerne givet ly til talebaner på flugt fra amerikanske styrker i Afghanistan.

Og når så USA fik overtalt Musharraf til at sende sit militær ind i stammelandet for at fjerne de militante islamister, mødte det hård væbnet modstand fra stammernes militser, samtidig med at de religiøse partier i selve Pakistan udnyttede situationen til at mobilisere den religiøse opinion mod præsidenten og hans alliance med islams fjender.

I Sydwarziristan indgik militæret og stammerne efter længere tids kampe en aftale sidste år i februar, i Nordwarziristan skete noget lignende i begyndelsen af september i år, i Bajaur er situationen nu flydende, efter at regeringens raketter udslettede en koranskole nær Khar den 30. oktober, muligvis for at hindre en aftale mellem hæren og stammelederne dér.

Hvad der egentlig foregår, er ret ugenomsækeligt. Men hæren skal have sat 80.000 mand ind mod militserne. Alligevel har de efterfølgende aftaler med stammelederne stort set fastholdt status quo, så hvor målrettet har regeringens indsats egentlig været mod stammernes autonomi i

grænselandet og mod den religiøse ekstremisme?

Måske har Musharraf for balancens skyld givet lidt med den ene hånd til det internationale samfund og lidt med den anden til de hjemlige religiøse ledere.

Mellem klientelle grupper

Men det er også muligt, at de religiøse ledere giver Musharraf noget for noget. Alliancen af seks religiøse partier i Muttahid Majles-i-Amal er med til at give ham en vis parlamentarisk dækning. Til gengæld får de lov at operere så nogenlunde uhindret. Også de kan være under pres fra flere sider – mellem magten og tilhængerens forventninger.

Politisk, socialt og økonomisk ambitiøse familier skal have medlemmer placeret nær alle samfundets magtcentre. Et medlem godt placeret i hæren, et i bureaukratiet, et i politiet, et i hvert af de vigtigste politiske partier, så er familien som helhed dækket ind uanset militærstyre, parlamentarisk demokrati eller en hybrid mellem begge dele, så brydes forbindelsen til magten ikke, selv om der skulle komme et uventet regimeskift.

Familie skal her forstås meget bredt. En betydningsfuld familie er øverste led i et vidt forgrenet net af klienter og klienters klienter. Jo større og mere omfattende, jo mere indflydelse. Men indflydelsen forudsætter, at familien er i stand til at

gøre noget for medlemmer og klienter. Det kan den kun, når den er med inde, hvor beslutninger træffes og goder fordeles. Derfor må den sørge for, at forbindelsen til magtens kilder aldrig sander til.

Mindre grupper samarbejder om fælles interesser og om at modarbejde rivaliserende interesser ved at indordne sig i større fællesskaber under den dominerende familie. I hver enkelt gruppe får medlemmerne social og økonomisk støtte og også beskyttelse af gruppens overhoved.

Det kan overhovedet give på grund af sine forbindelser opad i systemet, for de højere skylder de lavere noget til gengæld for den støtte, de lavere skaffer de højere ved at underordne sig og samarbejde med dem og ikke med deres rivaler. Men det forudsætter gruppelederens kontrol med medlemmerne. Til gengæld opnår han gevinster, han kan belønne medlemmerne med. Derved opretholder han også sin egen stilling i forhold til dem. Men afgørende er, at de øverste og dominerende familier har adgang til omfattende goder og ressourcer, som de kan lade sine ned langs de klientelle kæder til gengæld for støtte og opbakning. Og den adgang har de ikke uden forbindelse til magten.

Hvem er ude, og hvem er inde, når beslutningerne træffes, det er afgørende i dette magtfordelingssystem – *braderi* kaldes det, broderskab eller broderlig hjælp på punjabi.

Tilsvarende kan magten ikke undvære, at væsentlige grupper samarbejder med den. Jo mere vidtspændende, jo mere indflydelsesrige, jo vigtigere interesser de repræsenterer, jo nyttigere vil de være for magten, jo bedre forhandlingsposition vil de få. I det lys kan man se forholdet mellem Pakistans regering og de politiske partier, herunder de religiøse. Partierne er interessegrupper, der kan handle med regeringen og få indflydelse, hvis de har noget at byde på, eller hvis de kan skabe så store problemer, at det er en fordel at købe deres samarbejde.

Deres magt beror ikke blot på, hvor mange stemmer de kan mønstre ved valgene, eller i hvor mange de kan få på gaden og demonstrere, men også på hvilke klientelle grupper, de kan alliere sig med for at opnå indflydelse i den givne situation.

Men her er partierne ikke de eneste interessegrupper, som er i spil. Alliancerne kommer og går, og partierne risikerer at spaltes: Kan lederen ikke skabe eller udnytte en forhandlingsposition, søger gruppen én, der kan gøre det bedre, eller magten kan stille en ny leder fordele i udsigt, som man ikke vil give den hidtidige.

Det er i dette komplicerede og labile politiske spil, Pakistans præsident må manøvrere. Det er det, der sætter rammen, når han skal balancere mellem krav og pres fra mange sider.

Mogens Fenger er cand. mag. i historie og har mange ophold i Subkontinentet bag sig

Udenrigspolitik for enkeltmand

Klaus Carsten Pedersen

Niels Barfoed: **En kriger – Portræt af Ole Lippmann**, Gyldendal, København 2005, 488 s.

Herbert Pundik: **Det er ikke nok at overleve – Erindringer**, Gyldendal, København 2005, 360 s.

Herbert Pundik: **Du kan hvis du tør – Erindringer**, Gyldendal, København 2006, 390 s.

Ifølge grundlovens § 19 er det 'kongen' (i klartekst: regeringen), der handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender.

Borgerens formelle indflydelse er indirekte og udøves med stemmesedel og blyant ved folketingsvalg og folkeafstemninger. Men for nogle er det ikke tilstrækkeligt, og begrebet 'borgerdiplomati' er ved at vinde fodfæste. Borgerdiplomati udøves af organisationer og private borgere, som mener, at de ikke bare har ret, men også pligt til at blande sig. Ole Lippmann og Herbert Pundik gik i krig, da de følte, at de ikke kunne andet, og da krigen var vundet, lavede de en omvendt Clausewitz og fortsatte kampen for frihed med andre midler. Længe før nogen

havde hørt om borgerdiplomati, blev de borgerdiplomater, måske de bedste vi har haft i her landet.

Lippmann

Ole Lippmann døde i 2002. Mange af hans venner havde i årevis bedt ham om engang at skrive sine erindringer; men han ville ikke. Han mente, at man skulle bruge sin tid og sine kræfter på den store historie og ikke på hans personlige historie. *Politikens* Ninka fik dog et langt og levende interview med ham, da han fyldte firs, og kaldte ham den blufærdige ridder af den nødvendige samvittighed. Gode glimt, men ikke hele billedet.

Niels Barfoed lærte ham og hans kone Inga at kende i 1992 på en af Det Udenrigspolitiske Selskabs studierejser, og Lippmann gjorde et stærkt indtryk på ham, som han gjorde på alle, der mødte ham. Barfoed er litterat og forfatter, ikke historiker af fag; men han blev meget hurtigt klar over, at der i Lippmanns liv lå en stor historie i begge betydninger af ordet, og efter Lippmanns

død enedes Inga og Barfoed om, at hans liv og indsats havde betydet alt for meget til at skrives i glemmebogen, og de fandt det forsvarligt nu at sætte sig ud over hans personlige blufærdighed. Barfoed fik således adgang til Lippmanns omfattende private arkiv af dagbøger, rapporter og breve, og dér var tilsyneladende lagt spor ud i form af små notater og forklaringer, som kunne lette vejen gennem materialet.

Ole Lippmann var født i 1916, og fik tidligt udviklet sine evner og sin karakter gennem en praktisk uddannelse i familiefirmaet, handelsuddannelse på Niels Brock, studieophold i England i 1935 og USA i 1936-37 og ikke mindst en hjemrejse i 1937 via et Japan på krigsfod, et Manchuriet i krig og et Moskva i færd med den store udrensning. Hans omhyggelige rapporter til firmaet og hans velformulerede breve til familien røber energi og gåpåmod, men også hans levende interesse for den internationale politiske udvikling og et usædvanligt skarpt blik for de store linjer. Som 21-årig havde han set mere af verden end de fleste, og han var blevet grundigt vaccineret mod enhver form for totalitær ideologi.

Han sluttede sig som en selvfølge til modstandsbevægelsen, hvor han bl.a. lærte Svend Truelsen at kende, og da denne efter 29. august 1943 blev leder af den militære efterretningstjeneste, gled han med over i dette arbejde. Han fik bl.a. hovedan-

svaret for de fremragende ugentlige politiske efterretningsrapporter, der gik via Sverige til England og nu er en hovedkilde til tidens historie. I juli 1944 kom han til London for at blive uddannet ved Special Forces og ved Special Operations Executive's (SOE's) danske sektion. Dette i bund og grund civile menneske havde siden slutningen af 1930'erne ment, at man måtte slås for sin frihed, hvis der ikke var anden udvej. Nu blev han kriger.

Ved befrielsen den 4. maj 1945, var han netop fyldt 29. Han havde da i tre måneder været faldskærmschef og dermed de allieredes øverste repræsentant i Danmark med rang af major i den britiske hær. Han havde været de allieredes 'observatør' i Frihedsrådet og medlem af rådets Kommandoudvalg. Sin pistol havde han aldrig fået brug for; men det var ham, der havde givet ordre til den britiske bombing af Gestapos hovedkvarter i Shellhuset, da han vurderede, at Gestapo var ved at rulle det meste af modstandsbevægelsen op. Det var lykkedes ham i besættelsens sidste måneder at gøre den splittede modstandsbevægelse kampklar, men samtidig forberede en fredelig og ordnet overgang til civilt styre efter befrielsen.

Samarbejdspolitikerne havde regnet med, at Tyskland ville vinde, og at det gjaldt om at sikre sig en pæn plads i det tyske Europa. Mod slutningen blev de mere usikre. Lippmann var allerede før krigen sikker

på, at han ikke ville leve i ufrihed under et totalitært styre, og med sit kendskab til England og USA sikker på, at Tyskland ikke kunne vinde. Det var derfor i en verden domineret af USA og England, at Danmark skulle finde sin plads. Det er måske det mest fascinerende ved Lippmann, at han allerede som 23-årig havde en bedre forståelse af den internationale udvikling end Scavenius og Udenrigsministeriet.

Ole Lippmanns militære mål var nået med de allieredes sejr og Danmarks befrielse. Hans sikkerhedspolitiske mål havde i første omgang været at få Danmark anerkendt som allieret. Også det var nået, bl.a. som følge af hans egen energiske indsats. I næste omgang gjaldt det om at sikre, at Danmark efter krigen ikke gled tilbage i neutralitet og isolation, men fastholdt og befæstede sin nyvundne status som allieret med primært Storbritannien og USA. Lippmann havde gjort, hvad han kunne for at lægge tingene til rette i de sidste krigsmåneder, hvor hans indflydelse var stor; men da den militære sejr var vundet, havde han løst sin opgave, og andre tog over.

Han gik ikke ind i politik, men fastholdt livet igennem sit stærke humanitære og sikkerhedspolitiske engagement, og hans varige interesse for dansk forsvar og atlantisk og europæisk samarbejde inspirerede såvel gamle kampfæller som nye bekendte. Sammen med vennen fra Frihedsrådet, Erik Husfeldt, organi-

serede han under Ungarns opstand mod Sovjetunionen i efteråret 1956 på få dage UngarnAmbulancen. Et andet eksempel var hans stadige interesse for Polen, som han betragtede som et grænseland af afgørende betydning for Vesteuropas skæbne. Han lavede et datterselskab i Polen og fik i tidens løb 260 polske læger, sygeplejersker og ingeniører efteruddannet i Danmark.

Et tredje eksempel var to projekter, han havde forberedt i 1944 i London: Det ene var at sikre, at efterretningstjenesten efter krigen kunne følge og analysere ikke bare militære, men også økonomiske og politiske forhold. Det er i dag en selvfølge; men det holdt hårdt, og den første økonom i Forsvarets Efterretningstjeneste måtte han selv ansætte proforma i sit firma og selv aflønne i et par år. Det andet projekt gik også ud på at indsamle, behandle og formidle viden om verden omkring os. Lippmann havde konkluderet, at udenrigspolitik var for vigtig til, at man helt kunne overlade den til politikerne og diplomaterne. Man måtte som i England have et sted, hvor udenrigspolitiske spørgsmål kunne debatteres i et uafhængigt forum, og i 1946 stiftedes Det Udenrigspolitiske Selskab. Lippmann var medlem af bestyrelsen fra 1946 til 2002, han deltog i mange af Selskabets møder, konferencer og studierejser, og han støttede Selskabet med gode råd og betydelige fondsmidler.

Det er en stor styrke ved Barfoeds bog, at han i vid udstrækning lader Lippmann selv komme til orde som den gode og levende skribent, han var. Barfoed, som selv skriver godt, binder alle disse uddrag af beretninger og breve sammen til et helstøbt og spændende portræt af Lippmann – og af hans tid.

Pundik

Herbert Pundiks to bøger er et fantastisk tidsdokument – og et selvportræt. Også Pundik er i årevis blevet opfordret til at skrive sine erindringer. Opgaven forekom ham lidt uoverkommelig, men det forekom ham også mere og mere nødvendigt at få 'bogført' sit syn på den lange række af personer og begivenheder, han har oplevet, ofte fra en overraskende bagside. Det er der heldigvis kommet to tykke bind ud af, skrevet med hans lette hånd og præget af hans visdom, vid og selvironi.

Også for Pundik fik den tyske besættelse afgørende betydning. I oktober 1943 var han den ene dag en 16-årig elev blandt andre danske skoleelever og den næste en 16-årig jøde på flugt med sin familie – som hans farfar var flygtet med sin familie fra jødeforfølgelserne i Rusland i 1905. Den 5. maj 1945 vendte han som en meget ung soldat i Den Danske Brigade tilbage til Danmark – og 2. G. I efteråret 1947 besluttede FN at dele Palæstina for at oprette et fri-
sted for jøder i en del af deres bibel-

ske hjemland. Araberne gik ikke ind for projektet, og den nye stat Israel var i overhængende fare for at blive kvalt i fødslen. Som mange andre unge jødiske danskere besluttede Pundik at deltage i forsvaret af Israel. Han følte sig forpligtet af sin egen families flugthistorie – og af at have overlevet Holocaust.

Som Lippmann var han i bund og grund civilist, og da krigen for Israels eksistens var vundet, genoptog han en civil tilværelse, der via en førstedelseksamen i økonomi førte ham til et job i Israel, hvor han og hans kone Sussi valgte at slå sig ned med deres førstefødte Uri. De mange forbindelser til Danmark blev dog fastholdt, og da Pundik blev medarbejder ved det israelske blad *Dawar*, blev han også korrespondent for *Danmark Radio og Information*. Han var en fremragende reporter og uforfærdet krigskorrespondent. I 1965 kom han til *Politiken*, hvor han blev ansvarshavende chefredaktør fra 1970 til 1993. Hjemmet i Tel Aviv blev opretholdt, og han pendlede de 4.000 km til redaktørjobbet i København: skiftevis 25 dage på arbejde og 10 dage hjemme.

Han havde uden tvivl afgørende betydning for bladets udvikling; men bladet fik også afgørende betydning for ham. Han er af temperament aktør i sit engagement for frihed og demokrati. Og bladet blev en effektiv affyringsrampe for en lang række initiativer og aktiviteter. Mange vedrørte kunst og kultur el-

ler humanitære opgaver. Men de fleste og måske vigtigste drejede sig om udenrigs- og sikkerhedspolitik, eksempelvis *Politikens* og *Dagens Nyheters* Frihedspris, tildelt blandt andre en Vaclav Havel i husarrest; Det Danske Kulturinstitut i Riga, oprettet i 1990 på Pundiks initiativ og for penge indsamlet af *Politiken*; "The International Alliance for Arab-Israeli Peace" med økonomisk støtte fra Udenrigsministeriet, et omfattende dialogprojekt for meningsdannere fra Egypten, Israel, Jordan og Palæstina.

Israels skæbne har han fra statens fødsel knyttet sig til på godt og ondt. Han og Sussi mistede deres ældste søn Uri i Yom Kippur-krigen, som Israel efter Pundiks mening kunne have undgået, hvis ikke Golda Meïr havde været en så fuldkommen uduelig leder. Deres yngste søn Ron var den ene af de to israelske historikere, der indledte og gennemførte Oslo-forhandlingerne med ledere fra PLO. Ron arbejder stadig for fred og forsoning mellem israelere og en palæstinensere. Det er interessant, at man i højreorienterede kredse i Israels udenrigsministerium har betragtet netop Pundik som en 'folkefjende'. Forklaringen er selvfølgelig, at han stædigt kritiserer en israelsk politik, som efter hans mening truer Israels eksistens som demokratisk jødisk stat.

Igennem hans hjørneværelse på bladet gik en stadig strøm af diplomater, politikere og andre kontak-

ter. Hans kontaktnet blev meget omfattende, både i Danmark, i Israel og i verden i almindelighed. Han kunne og kan opnå det utrolige med et par opringninger og et møde. "Man kan, hvis man tør."

Han har siddet i Det Udenrigspolitiske Selskabs forretningsudvalg siden 1986 og fandt også her en platform for nyttige aktiviteter. Han tog fx i 1989 initiativ til den første af Selskabet lange serie af studierejser, og mange af dem var han med til at planlægge og lede, bl.a. interessante rejser til Moskva, Baltikum, Østeuropa, Tyrkiet og Mellemøsten.

Han har i mere end tres år blandet sig i begivenhederne, især Øst-Vestforholdet og udviklingen i Mellemøsten, og truffet og dannet sig en, ofte ukonventionel og skarp, mening om dem og de ledere, som traf beslutningerne. Hans to bind erindringer er skatkister af historiefortælling, tør selvindsigt, gode vittigheder, skarpe portrætter, klare analyser, relevante svinkeærinder og skæve visdomsord og slutbemærkninger, der ofte får karakter af finurlige mundheld eller nyttige leveregler ("Man skyder ikke på damer, der tisser.") Man er fra avisen vant til Pundik i små stykker. Her udfolder han sig endelig i et ganske andet format, og hans to bøger er lige så svære at lægge fra sig som bogen om Lippmann.

Mellemøst-konflikten fra 1948 til 2005

Christian Oldenburg

Fremragende indføring i den mellemøstlige konflikt med et væld af detaljer og uden at de lange linjer på nogen måde tabes af syne

Lars Blinkenberg: **The Middle East Conflict – From Bad to Worse to War**, Syddansk Universitetsforlag, 2006 og Lars Blinkenberg: **The Middle East Conflict – From Bad to Worse to War – Brief History of Involved Countries**, Multivers, 2006

Lars Blinkenberg har efter sin pensionering skrevet en grundlæggende indføring i den mellemøstlige konflikt mellem Israel og alle dets naboer fra 1948 (med visse forklaringer om og beskrivelser af tiden længere tilbage) og frem til 2005. Ikke mindst Lars Blinkenbergs sidste stilling i udenrigstjenesten som Danmarks ambassadør i Damaskus, Amman, Beirut og Nicosia har givet ham megen viden om Mellemøsten og kendskab til centrale aktører, som hans værk nyder godt af.

Lars Blinkenberg har valgt den lidt usædvanlige form at gennemgå

selve den israelsk-arabiske konflikt i værkets første bind, mens han i andet bind fylder hullerne i konfliktens historie ud ved land for land at gennemgå Israels, Egyptens, Jordans, Syriens, Libanons og Palæstinas historie og indenrigspolitik i den samme periode.

Metoden medfører på den ene side visse overlapninger eller gentagelser, men på den anden side sikrer den, at oplysninger om udviklingen i de enkelte lande, som er nyttige og nødvendige for den samlede forståelse, ikke bliver forbigået, fordi de er svære at passe ind i konfliktens hovedhistorie.

For mig at se er det lykkedes for Lars Blinkenberg gennem sin metode at få det væsentlige med på de kun godt 550 sider i alt i de to bind. Man kan undre sig over, at Syddansk Universitetsforlag ikke så det på samme måde, hvorfor værket har

måttet udgives på to forskellige forlag – dog med et helt identisk udseende.

Værkets styrke er den kølige beskrivelse af, hvad der faktisk skete – internationalt og nationalt – selv om naturen af og til går over optugtelser gennem nogle overflødige adjektiver, der forstyrrer det ret 'kliniske' værk. Men der svælges ikke i krigenes, voldens og undertrykkelsesernes drama og gru, der fokuseres ikke på alle parternes (inkl. stormagternes) dumheder og fejl.

Bogen kunne have været fyldt med langt flere giftige bemærkninger om 'denne verdens dårskab'. Læseren må også læse mellem linjerne.

Tankevækkende nyt

For mig, der har fulgt Mellemøstens udvikling tæt i mange år, er det Lars Blinkenbergs gennemgang af begivenhederne i konfliktens første år frem til 1967, der er det mest nye og mest spændende i bøgerne.

Lars Blinkenberg har i høj grad udnyttet den nyeste, såkaldt revisionistiske, israelske historieforskning, som bl.a. Benny Morris og Avi Shlaim har gennemført på grundlag af adgang til Israels arkiver. Dermed ikke være antydnet, at Lars Blinkenbergs gennemgang af begivenhederne i Mellemøsten fra 1967 og til 2005 ikke også er yderst interessant. Der var blot ikke meget nyt for mig personligt i de dele af værket.

Det var således tankevækkende for mig at læse i Lars Blinkenbergs værk, at Israel fra første øjeblik var afvisende over for fredsfølere fra de arabiske naboer, hvorfor Israels udenrigsminister i perioden 1948 - 56, Moshe Sharett, der ønskede seriøst at udforske åbningerne i Egyptens, Jordans og Syriens holdninger, måtte se alle sine bestræbelser strandte, når sagerne nåede til premierminister (1948 - 53 og 1955 - 63) David Ben-Gurions bord.

Det er ganske som i dag, hvor alle de arabiske landes gentagne tilbud til Israel om 'fuld fred for fuld tilbagetrækning' (til linjen den 4. juni 1967) knapt nok værdiges et svar fra Israels side.

Det var også nyt for mig, at Israel lige fra begyndelsen anlagde en linje, der indebar helt uproportionelle reaktioner på arabiske provokationer. Det Gamle Testaments ord om 'et øje for et øje og en tand for en tand' synes helt at være glemt og erstattet med 100 øjne for et øje og 100 tænder for en tand.

Og ikke blot reagerede Israel ekstremt voldsomt lige fra starten på små gruppers grænsekrænkelser og voldelige aktioner, Israel foretog også helt uprovokerede aktioner i de arabiske lande. Eksempler på tidlige og uproportionelt voldsomme reaktioner er Qibya (1953) og invasionen af Egypten (1956).

Et eksempel på en tidlig, helt uprovokeret aktion er de israelske agents bombean greb i sommeren

1954 på civile, overvejende 'vestlige' mål i Kairo for at svække den egyptiske regering og skabe spændinger mellem Egypten og de vestlige magter. Disse aktioner, 'Lavon affæren' efter Israels daværende forsvarsminister Pinchas Lavon, blev oven i købet gennemført uden at den daværende israelske premierminister (1953 - 55), Moshe Sharett, var underrettet på forhånd.

Lavon må have anset det for så rutinemæssigt at sende bombemænd til et naboland, at premierministeren ikke skulle besværes med sådanne detaljer. Sharett blev først bekendt med disse israelske bombeangreb i Kairo, da flere israelske agenter kom for retten i Egypten sigtet for terrorisme.

Det kan i høj grad undre, at Israel i så mange år og i hele sin historie har fastholdt en linje med at overse arabiske fredsfølere og at gennemføre såvel helt uproportionelle reaktioner som helt uprovokerede aktioner mod araberne, når det er helt åbenlyst, at denne politik ikke virker – eller i hvert fald ikke opnår de erklærede mål. Virkede politikken, er det i den virkelige verden selsagt en anden sag. Men man kan ikke banke folk til at elske sig. Efter 58 år er Israel længere end nogensinde fra rigtig fred og sikkerhed.

Besøget på Tempelbjerget

Lars Blinkenberg har den seneste store, uprovokerede aktion med i

sin bog. Det var den 28. september 2000, da lederen af den daværende israelske opposition, Ariel Sharon – ledsaget af mange hundrede, svært bevæbnede livvagter (ifølge Lars Blinkenberg, andre sætter tallet højere) – uinviteret besøgte islams tredjevigtigste helligdom, området på Haram al Sharif (israellerne kalder stedet Tempelbjerget eller Mount Zion) med Omar og al Aqsa moskeerne.

Det meget store antal svært bevæbnede folk på et helligt sted i Øst-Jerusalem sættes i relief af, at da jeg var ambassadør i Bagdad i 2005 - 06, havde selv udenlandske ministre og ambassadører under de farligste situationer i Irak normalt højst 5 - 20 livvagter.

Sharons besøg var den handling, som midt i de afgørende israelsk-palæstinensiske forhandlinger efter Camp David i sommeren 2000 og før Taba i januar 2001, udløste den anden intifada, som har ført parterne længere og længere fra hinanden. At palæstinenserne også overreagerer og skader deres egen sag, viser dette eksempel også.

Det seneste eksempel på en helt uproportionel israelsk reaktion på arabiske provokationer har Lars Blinkenberg af gode grunde ikke med. For da var værket udkommet. Det er begivenhederne i sommeren 2006 i Gaza og i Libanon.

Når jeg nævner det, er det for at underbygge Lars Blinkenbergs dokumentation af de lange linjer i

Mellemøsten. I skrivende stund er de tre israelske soldater, der lod sig tage til fange af guerillagrupper, ikke blevet befriet/løsladt, men store dele af Gaza og Libanon er som så mange gange tidligere blevet ødelagt, mange er blevet dræbt, såret eller flygtet på grund af luft- og artilleriangrebene, og hverken Hizbollah eller de palæstinensiske guerillaer er blevet slået. De kunne fortsætte deres aktioner mod Israel helt frem til våbenstilstanden trådte i kraft.

De voldsomme og mislykkede israelske aktioner i 2006, som ligger i klar forlængelse af tidligere israelske aktioner, der bliver nævnt af Lars Blinkenberg, er så meget desto mærkeligere af to grunde. For det første er moderne, højteknologisk krigsførelse ikke særlig effektiv over for motiverede guerillastykker, og hvornår lærer man det? For det andet er der fredelige løsninger, der ligger lige for. Den enkle løsning er, som man har gjort det før i den mellemøstlige konflikt, at gennemføre en fangeudveksling, og der er i de israelske fængsler rigeligt med libanesiske og palæstinensere, der ikke er dømt for noget.

Hertil kommer, at Israel kunne løse problemerne med Hizbollah ved slutte fred med Syrien på det kendte grundlag (forhandlingerne i Wye River 1995 - 96 og i Simonstown 1999 - 2000). Grunden er, at når Syrien har fået hele Golan tilbage, har det sekulariserede syriske regime ingen interesse i at hjælpe og ingen

brug for det religiøst ekstreme ('fundamentalistiske') Hizbollah – tværtimod.

Men disse muligheder har Israel og dets støtter ikke været interesseret i.

Det meste er med

Samtidigt har Lars Blinkenbergs værk den store styrke, at det meste er med.

Hvis der er nogen, der ikke ved, hvad der skete i *Deir Yassin* lige vest for Jerusalem den 9. april 1948, hvor Israels senere premierminister, Menachem Begin, havde en ledende rolle; hvis der er nogen, der har glemt, at Israels senere premierminister Yitzhak Shamir var central blandt de ansvarlige for *mordet på Folke Bernadotte* den 17. september 1948 i Jerusalem (det havde Olof Palme ikke glemt, da han var svensk statsminister i 1980'erne samtidigt med, at Yitzhak Shamir var premierminister i Israel, hvorfor der ikke var svensk-israelske ministerbesøg på den tid – for hvem i den svenske regering ville trykke Folke Bernadottes morder i hånden); hvis der er nogen, der ikke har hørt om begivenhederne i *Qibya* i Jordan i oktober 1953, hvor Israels senere premierminister Ariel Sharon ledede den israelske aktion; hvis slaget ved *al-Karameh* i Jordan i marts 1968, hvor de 15.000 israelske pansertropper af jordanske og/eller palæstinensiske tropper blev tvunget til at trække sig

tilbage til vest for Jordan floden, skulle være glemt af nogen (bl.a. dem, der fx i 1978, i 1982, i 1996 og i 2006 mente, at militære invasioner og bombardementer af Libanon var en strålende og især meget effektiv idé); hvis nogen ikke kan huske begivenhederne i *Sabra og Chatila* i Beirut i september 1982, som Israels daværende forsvarsminister, Ariel Sharon, var ansvarlig for, *fordi* den maronittiske milits, der gjorde det beskidte arbejde, fik lov af israelerne til at operere i lang tid dybt inde i det israelsk besatte, muslimske Vest-Beirut, og *fordi* Sabra og Chatila ligger nede i dalen lige uden for det daværende israelske hovedkvarter på en bakketop i Vest-Beirut; hvis de ikke ved det, skal de læse Lars Blinkenbergs værk.

For hvis man ikke kender disse begivenheder, som alle arabere har en klar viden om, skal man slet ikke begynde at tale med om den israelsk-arabiske konflikt, i hvert fald ikke hvis man vil fremstå som mægler.

Religionernes betydning

Men alt er selvfølgelig ikke med i Lars Blinkenbergs værk, når man kun har godt 550 sider til sin rådighed.

Skulle man pege på et emne, som er stedmoderligt behandlet af Lars Blinkenberg, er det religionernes betydning for den mellemøstlige konflikt. Ikke blot har den israelske part i konflikten et klart religiøst

aspekt i sig (at opfylde Guds angivelige løfte til Abraham og hans efterkommere, der var jøder (alt land mellem Nilen og Eufrat, jf. 1.Mos. 15,18)), som – også i kraft af de stærke religiøse partier i Knesset – sætter grænser for Israels regerings bevægelsesfrihed.

For mig at se er også de militante, ekstreme muslimers voksende indflydelse i de arabiske lande siden 1970'erne en meget væsentlig faktor, der begrænser og vanskeliggør de mere (meget) sekulariserede arabiske ledeses manøvrer muligheder i den mellemøstlige konflikt. I årtier har de militante, ekstreme muslimers voldelige angreb på sekulariserede (frafaldne) arabere og vantro udlændinge m.v. været en stadig trussel mod regeringerne i Kairo, Damaskus og Amman.

I denne sammenhæng kan det også nævnes, at den eneste stærke milits, der er tilbage i Libanon, og som ingen magt i landet kan styre, er den militante shiamuslimske milits Hizbollah, som i 18 år (1982 - 2000) med succes bekæmpede den israelske besættelsesmagt i Syd-Libanon, og som i sommeren 2006 effektivt modstod de massive israelske angreb på bl.a. Hizbollahs baser og stillinger.

De militante, ekstreme muslimske gruppers voksende politiske styrke er selvsagt også en faktor, der hæmmer demokratiudviklingen i den arabiske verden. Man kan blot se på Irak, som var det mest moderne og

sekulariserede arabiske land for 30 år siden, og som nu gennem demokratiske valg i alt væsentligt er blevet overtaget af magtsøgende, indbyrdes stridende, religiøse politikere, der hver har deres egen milit.

Det bør også ved lejlighed udforskes, i hvor høj grad Israel hjalp Hamas frem som et religiøst alternativ til det sekulariserede PLO (at Israel gjorde det, er der ingen tvivl om, men spørgsmålet er, hvor meget Israel gjorde for Hamas i de første år), og om Israel nu er tilfreds med, at det stort set er lykkedes at sætte PLO/Fatah skakmat, eller om Israel fortryder, at det såede vind for at høste storm. Ganske som USA formentlig ikke i dag er stolt af al den hjælp og uddannelse, som Osama bin Laden og al-Qaeda fik af USA i Afghanistan i 1980'erne.

Men når det er sagt, er Lars Blinkenbergs værk om konflikten i Mel-

lemøsten en fremragende indføring i den mellemøstlige konflikt. Dens væld af detaljer, uden at de lange linjer på nogen måde tabes af syne, gør, at den klart og varmt kan anbefales til alle, der skal sætte sig ind i forholdene i Mellemøsten.

Det være sig forretningsfolk, journalister, medarbejdere i NGO'er, embedsfolk, politikere etc., der ikke har en lang erfaring med enkelthederne i Mellemøstens sørgelige, nye historie. Men også for folk, der kender den, er der nye oplysninger og betragtninger i Lars Blinkenbergs værk, som medfører, at alle har udbytte af at læse den.

Christian Oldenburg er ambassadør og Danmarks faste repræsentant ved Euro-parådet i Strassbourg. Han har tidligere været ambassadør i bl.a. Damaskus, Cairo og Bagdad

Ånd og dynamit i (u)skøn forening

Knud Simon Christensen

Det dialogiske princip er afgørende for at opnå
'den lille fred' og for at skabe den store i
Mellemøsten

Kalman Yaron: **Geistige Welten – Aufsätze aus vierzig Jahren.** Peter Lang GmbH – *Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2006, 320 s.*

Den jødiske stat er uden betydning, hvis ikke den bringer menneskeheden et vigtigt budskab.

Således citerer Kalman Yaron sin længst afdøde læremester Martin Buber i en række foredrag og artikler, som er udgivet af Peter Lang Videnskabeligt Forlag i Tyskland, og hvori han samler erfaringer, indsigter og viden vundet igennem 40 år i et af menneskehedens brændpunkter.

Helt tilbage i 1920'erne ved den 12. Zioniskongres udkastede Martin Buber den dristige tanke, som i flere år var officiel politik, at zionisterne skulle indgå i en ægte alliance med den arabiske verden og skabe en fø-

deration af mellemøstlige stater. Han anså den kulturelle forskellighed for at være en rigdom. Ja, han hævdede, at det er i forskelligheden og den gensidige accept at vi hjælper hinanden til at finde vor egen identitet. Vi er så at sige hinandens fødselshjælpere. For araberne og jøderne i det daværende Palæstina anså han et folkefællesskab i et fælles hjemland for at være den rigtige løsning. Tankerne fængede hos deltagerne i zionistkongressen og blev accepteret som rettesnor for den fremtidige udvikling. Men de blev afvist af den arabiske verden.

Da nazismen viste sit hæslige ansigt og udelukkede alle jøder i det tyske rige fra højere uddannelse, stiftede Buber sammen med nogle få andre jøder et center for jødisk voksenundervisning i Tyskland for at styrke jødernes moral i den aldeles umulige situation. I flere år rejste

han land og rige rundt for at få undervisningen til at fungere. Indtil en masse SS'ere en dag trængte ind i et auditorium, hvor han forelæste, og chikanerede hans forelæsning.

Det var et vink med en vognstang, og han valgte sammen med sin hustru at slå sig ned i Israel. Her fortsatte han utrætteligt at kæmpe for arabernes rettigheder på det, som han kalder Bibelens profetiske budskab om agtelse for den åndelige dimension i tilværelsen, hengivenhed for sandheden og stræben efter retfærdighed.

Den hebraiske bibel er vores største udfordring, sagde han. Hvad den har at sige os, og hvad vi ingen andre steder møder med samme styrke, er at der findes sandhed og løgn, og at være menneske ligger deri at beslutte sig for sandheden og mod løggen, – at der findes ret og uret, og at menneskets vel afhænger af, at det vælger ret og forkaster uret, – og at det betyder ødelæggelse, hvis vi skelner mellem områder i tilværelsen, hvor modsætningen mellem sandhed og løgn, ret og uret, gælder, og andre områder, hvor den ikke gælder – så man mennesker imellem skulle øve retfærdighed, men at uretfærdighed er tilladt, ja, endog påbudt i forholdet mellem folkeslagene.

Fordrivelse og indvandring

Buber, som var opvokset på et gods i det daværende østrig-ungarske

Ukraine, blev voldsomt inspireret af den religiøsitet og folkelighed, som han lærte at kende blandt landarbejderne på sin bedstefars gods, hvor han lærte den chassidiske vækkelse blandt Østeuropas jøder at kende, og hvor han blev betaget af deres fortællinger, som han besluttede at tolke og genfortælle.

Det var lykkedes ham inden rejsen til Palæstina at vinde et par generationer af assimilerede jøder til at vende tilbage til jødedommen og Zion på en uortodoks vis, idet han hele tiden pegede på dynamisk jødisk religiøsitet i modsætning til forstenet jødisk religion. Buber, som aldrig kunne finde på at sætte sin fod i en synagoge, tøvede ikke med at citere profeten Zekiel: “Kast jeres overtrædelser bort, skab jer et nyt hjerte og en ny ånd!”

Martin Buber fik brug for al sin pædagogiske sans og indsigt, da han i 1938 kom til Palæstina, og ikke mindst, da han ti år senere befandt sig midt i den heksekedel, som var resultatet af arabernes afslag på at følge FN's deling af landet og den efterfølgende krig, hvor jøderne til gengæld satte sig på store områder, som ikke var blevet dem tildelt af FN. Det blev starten på Israel som selvstændigt land. Men det blev også starten på en flytningekatastrofe for de palæstinensiske arabere, som af deres egne ledere blev opmuntret til at flygte. De blev hjulpet godt på vej af jøderne, som frygtede en for stor koncentration af arabere i det

område, som skulle være deres.

Det var her, der kunne have været brug for et nyt hjerte og en ny ånd for alle parter. Den jødiske befolkning i det selvstændige Israel beløb sig i 1948 til 600.000. Mere end seks tusinde jøder mistede livet i uafhængighedskrigen. Godt 700.000 palæstinensere tog flugten, medens 160.000 valgte at blive. 350 arabiske landsbyer blev jævnet med jorden og er aldrig siden blevet bygget op igen. Også kun ganske få nye arabiske landsbyer har fået lov til at blive bygget. Antallet af jøder er i mellemtiden vokset til seks millioner, og palæstinenserne er blevet til syv millioner.

En bølge af jødiske flygtninge søgte efter krigen deres hjem i den nye stat Israel. Af dem var mere end halvdelen jøder fra muslimske lande. Det var en gigantisk opgave at indoptage de mange nye israelere, som ofte var nedbrudte på sjæl og legeme. Martin Buber, som var blevet professor ved Det Hebraiske Universitet i Jerusalem, skulle få brug for alle sine organisatoriske og voksenpædagogiske erfaringer, da han tog initiativ til en voksenundervisning, som han altid hævdede var stærkt inspireret af Grundtvig og den danske folkehøjskole, og som skulle hjælpe den brogede skare af nyindvandrere til at assimilere sig i deres nye tilværelse. Kalman Yaron blev leder af hele dette voksenundervisningsprogram.

Men Kalman Yaron ønskede ikke

kun at tage sig af sine landsmænd og trosfæller. Tiden var inde til at bygge broer. Han henvendte sig til priorinden for Sionssøstrenes kloster på Via Dolorosa i det gamle Jerusalem, og hun var villig til på stedet at åbne dørene for en ulpan – en slags lynkursus, hvor jøder kunne lære arabisktalende palæstinensere hebraisk, og palæstinensere kunne lære jøder arabisk.

Det blev en kæmpesucces, som fortsætter den dag i dag. Man nøjedes ikke med at lære hinandens sprog, men kom også sammen og fejrede hinandens fester, og for en stund fik man lejlighed til at lægge krigens traumer bag sig og se verden gennem modpartens øjne. Det var for mange en fantastisk oplevelse.

Ortodoks indflydelse

Sionssøstrenes kloster ligger, hvor Antoniaborgen lå på Jesu tid. Da lokaliteterne blev for små til at rumme de mange aktiviteter, flyttede ulpanen ud til større omgivelser i Det Hebraiske Universitet på Scopus-bjerget. Siden starten i 1967 har omkring 20.000 deltaget i ulpanundervisningen. Kalman Yaron har modtaget en række priser og hædersbevisninger for sin indsats for fred og for arabisk-jødisk forståelse. Det vigtigste for ham og hans familie er imidlertid de personlige venskaber og den dialogforståelse, som er spiret frem i årenes løb, og tilkendegivel-

ser fra tidligere elever om en dybtgående nyorientering af deres tilværelse takket være ulpanfællesskabet.

Imidlertid er der fortsat kolossale spændinger i det israelske samfund. Virkeliggørelsen af utopien om ét land med to folkeslag i skøn forening synes ofte at rykke længere bort end nogensinde. Kibbutzterne spillede en hovedrolle i grundlæggelsen af staten Israel. Men efterhånden som det tynder ud i pionerernes rækker, har idealismen tendens til at blegne en smule.

Drabet på Yitzhak Rabin, nedslagtingen af bedende muslimer i Makpelahulen i Hebron, fanatikeres forsøg på at sprænge al-Aqsa moskeen i luften for at fremskynde Messias ankomst, tilstedeværelsen af en kvart million ufaglærte gæstearbejdere, alt sammen bidrager til at få Israel til at fremstå som et Babelstårn, hvor Holocaust-traumet synes at være det eneste, der virkeligt binder sammen.

Ligesom de radikale i lange tider har styret dansk politik som loddet på vægtskålen, således har Israel de ortodokse haredis, hvis unge mænd slipper for militærtjeneste for at foretage livslange Torah-studier, og som sigter mod at få afviklet den israelske retsstat for at få genindført Moseloven. Det er de ortodokses rabbiner-ret, der afgør, hvem der er jøde. De udøver en afgørende indflydelse på Israels udenrigspolitik. Det lykkes dem ved at udnytte deres

midterposition i det politiske spektrum og ved at presse de andre til det yderste. Som vetoindehavere og tredje største gruppe i det israelske parlament Knesset udøver de monopolagtig indflydelse på Israels politiske liv.

Mange danskere tror uden tvivl, at zionismen er en særlig jødisk art nationalisme og dermed måske ikke så meget bedre end alle andre slags nationalisme. Denne opfattelse er ikke dækkende. Zionismen er langt snarere en renæssancebevægelse inden for det jødiske folk.

For Theodor Herzl, den ungarskfødte advokat og journalist, som grundlagde bevægelsen i 1897, var det af største betydning at sikre et hjemland for jøderne. Buber derimod tror ikke på, at det jødiske folk vil rejse sig uden ved en gennemgribende åndelig fornyelse. Han ser forholdet til araberne som en væsensbestanddel af denne fornyelse. Menneskehedens krise hænger sammen med en tabt tillid til mennesket og en tabt tro på Gud. Vi har skabt en massekultur uden indhold. Men menneskets billede kan reddes ved, at vi vender os til Bibelens absolutte værdier.

Buber – dialogens fortaler og filosof – holdt fast ved, at Gud taler til os. Så er det op til os at lytte.

Knud Simon Christensen er freelance journalist

Artikler og anmeldelser i 2006

- Alfoneh, Ali *Den Tredje Republik*
1 37
- Beach, Derek *Irakificering: Vejen mod
afgrunden* 1 31
- Blüdnikow, Bent *Antiamerikanisme
og ensidighed i Europa* 1 62
- Branner, Hans *Muhammed-krisen og
den danske dualisme* 1 7
- Böss, Michael *Nationalstaterne i det
globaliserede Europa* 2 6
- Christensen, Asger Røjle *Døde
soldaters sjæle hjem søger japansk poli-
tik* 3 90
- Christensen, Knud Simon *Ånd og
dynamit i (u)skøn forening* 3 123
- Fenger, Mogens *Musharraf under
modsatrettet pres* 3 102
- Gammeltoft-Hansen, Thomas *EU's
umulige grænsekontrol* 2 69
- Hálfdanarson, Gudmundur
*Udvikling af national identitet i Is-
land* 2 21
- Hansen, Ole Poul *Fejlslagen indsats
som global samspilsaktør* 2 101
- Haugbølle, Rikke Hostrup *Folket,
eliten og demokratiet i Tunesien* 2 91
- Hjortsø, Thomas *Aktivismen på
tjekkisk* 2 1
- Holm, Erik *Europas krise* 3 47
- Joenniemi, Perri *Fukuyamas opgør
med neo-konservatismen* 2 121
- Karlsen, Steen *Den rumænske folke-
vandring* 3 23
- Kivimäki, Timo *Europæerne, EU og
Acehs fredsproces* 1 106
- Kogan, Eugene *EU's våbenembargo
mod Kina* 2 107
- Kristensen, Kristian Søby og Jens
Ringmose *NATO: Dette århundredes
globo-cop?* 2 58
- Krogh, Torben *Sejr til EU i sagen om
profet-satiren* 1 2
- Larsen, Kirsten *Ti år med Kofi Annan*
3 1
- Lindvig, Niels *Fidel Castros fravær
ud dramatisk* 3 82
- Lindvig, Niels *Venstre om i Latin-
amerika* 2 80
- Lohmann, Jens *Latinamerika på zig
zag kurs* 1 94
- Maegaard, Benedicte *Perspektiver for
demokrati i Belarus* 2 112
- Medish, Mark *Ruslands ufuldendte
transition* 1 75
- Mouritzen, Hans *Atlantisk reform skal
være en pakkelsejning* 1 46
- Møller, Bjarke *En ny kosmopolitisk
patriotisme* 2 36
- Oest, Kajsa Ji Noe *Libanon:
The Coalition of the Unwilling* 3 27
- Oldenburg, Christian *Mellemøst-
konflikten fra 1948 til 2005* 3 117
- Pedersen, Connie *Portræt af to der vil
være præsident i Frankrig* 3 8
- Pedersen, Klaus Carsten *Udenrigs-
politik for enkeltmand* 3 112
- Percinel, Selim og Ali Alfoneh
Tyrkiets udenrigspolitik i perspektiv
1 127

Qvortrup, Mads *Quo Vadis Britannia?* **3** 33

Rasmussen, Niels Aadal *Tænkepause og europæisk sikkerhedspolitik* **3** 64

Rynning, Sten *USA's udenrigspolitik i geopolitisk perspektiv* **3** 71

Schmidt, Dana *Centraleuropas manglende politiske kultur* **3** 18

Seeberg, Peter *Libanons store spørgsmål igen i fokus* **1** 21

Sørensen, Camilla Tenna Nørup *Taiwan Strædet: Indenrigspolitik former storpolitik* **1** 114

Sørensen, Georg *Nationalstaternes rolle i international politik* **2** 46

Tsukanova, Ljubov *Rusland har ondt i demokratiet* **1** 86

Øhrgaard, Per *Angela Merkels form for magt* **1** 13

Anmeldte bøger i 2006

Aras, Bülent *Turkey and the Greater Middle East* **1** 127

Barfoed, Niels *En kriger – Portræt af Ole Lippmann* **3** 112

Blinkenberg, Lars *The Middle East Conflict – From Bad to Worse to War* **3** 117

Forbrig, Joerg, David R. Marbles og Pavol Demes (red.): *Prospects for Democracy in Belarus* **2** 112

Fukuyama, Francis *America at the Crossroads. Democracy, Power and the Neoconservative Legacy* **2** 121

Pundik, Herbert *Det er ikke nok at overleve – Erindringer* **3** 112

Pundik, Herbert *Du kan hvis du tør – Erindringer* **3** 112

Yaron, Kalman *Geistige Welten – Aufsätze aus vierzig Jahren* **3** 123

Det Udenrigspolitiske Selskab

er en almennyttig, uafhængig for-
ening, grundlagt i oktober 1946.
Selskabets formål er at fremme kend-
skabet til og interessen for udenrigs-
politiske spørgsmål. Selskabet tager
ikke stilling til noget politisk pro-
blem. Kun redaktion og forfattere
hæfter for de i Selskabets publikatio-
ner offentliggjorte meninger.

Selskabets protektor

Hans Kongelige Højhed
Kronprins Frederik

Selskabets æresmedlemmer

Henrik Henriques
Johan Wilhjelm

Selskabets bestyrelse

Merete Ahnfeldt-Møllerup,
arkitekt, p.hd.
Bodil Nyboe Andersen,
præsident for Dansk Røde Kors
Suzanne Brøgger, *forfatter*
Arne Christiansen, *tidl. minister*
Michael Ehrenreich, *redaktør*
Uffe Ellemann-Jensen,
tidl. minister, Selskabets formand
Lykke Friis, *prorektor*

Som medlem kan optages enhver
dansk statsborger, hvis medlemskab
skønnes gavnligt for Selskabets for-
mål.

Udlændinge med særlig tilknytning
til Danmark kan optages som associ-
erede medlemmer uden stemmeret.
Institutioner og virksomheder kan
optages som kollektive medlemmer.

Troels Frøling, *generalsekretær*

Kjeld Hillingsø, *generalløjtnant*

Erik Hoffmeyer, *dr.polit.*

Anne E. Jensen, *cand.polit.*

Anders Jerichow, *journalist*

Anne Knudsen, *chefredaktør, dr.phil.*

Suzanne Lassen Kürstein

Steen Langebæk, *landsretssagfører*

Anna Libak, *journalist*

Mogens Lykketoft, MF,
tidligere minister

Finn Lynge, *seniorrådgiver*

Siegfried Matlok, *chefredaktør*

Ida Nicolaisen, *seniorforsker*

Herbert Pundik, *journalist*

Tøger Seidenfaden, *chefredaktør*

Vibeke Sperling, *journalist*

Niels Thygesen, *professor, dr.polit.*

Selskabets bibliotek

er et offentligt tilgængeligt special-
bibliotek inden for udenrigs- og
international politik i bred afstand.
Bibliotekets samlinger omfatter
– Danske og udenlandske tidsskrifter
– Diverse håndbøger og bibliografier.
– Elektroniske opslagsværker.

Biblioteket har ca. 100 danske og
udenlandske tidsskrifter i fast abon-
nement.

Biblioteket er åbent man.-fre. kl. 12-
16, eller efter aftale. Henvendelse
kan desuden ske på tlf. 3314 8886 i
samme tidsrum.

udenrigs

61. årgang

Grundlagt af Erik Seidenfaden og Steen Gudme

Udkommer marts, juli og november

Redaktionen af dette nummer sluttet 12.12.2006

Abonnementspris 250 kr., institutioner 400 kr.

Udgiver

Det Udenrigspolitiske Selskab

Amaliegade 40 A, DK-1256 København K

Telefon 3314 8886, fax 3314 8520

E-mail udenrigs@udenrigs.dk

Redaktion

Torben Krogh (ansvarshavende)

Brita Vibeke Andersen

Redaktionskomité

Bodil Nyboe Andersen

Svend Aage Christensen

Ib Faurby

Anne Knudsen

Tøger Seidenfaden

Vibeke Sperling

Uffe Østergård

Direktion

Klaus Carsten Pedersen

Sekretariat

Brita Vibeke Andersen

Layout/produktion

Erik Ellegaard Frederiksen/

Skagen Bogtrykkeri og Rounborgs grafiske hus

ISSN 1395-3818